

Marianne Ruusunhelmi

”EI OLE ISIS-LAPSIA, ON VAIN LAPSIA”
Retoriikka-analyysi al-Holin leirin suomalaislasten
kotiuttamisen (de)legitimoinnista eduskunnassa

TIIVISTELMÄ

Marianne Ruusunhelmi: "Ei ole Isis-lapsia, on vain lapsia": Retoriikka-analyysi al-Holin leirin suomalaislasten kotiuttamisen (de)legitimoinnista eduskunnassa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2021

Vuoden 2019 aikana Isisin kalifaattiin kuuluneet naiset ja lapset siirrettiin al-Holin leirille, josta on muodostunut haastava poliittis-oikeudellinen kysymys useille valtioille. Tilanteessa ei ole selkeää vastausta, miten valtioiden tulisi menetellä leirillä olevien henkilöiden kohdalla. Erityisen haastava tilanne on lasten osalta, jotka eivät ole voineet vaikuttaa tilanteeseensa. Al-Holin leirillä on suomalaisia lapsia, joista suurin osa on alle 6-vuotiaita. Heidän keskeiset perus- ja ihmisoikeutensa vaarantuvat leirin epäinhimillisissä olosuhteissa. Kansainvälinen oikeus, kuten lapsen oikeuksien sopimus, edellyttää sopimusvaltioita takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten Suomessa on eduskunnan täysistunnoissa (de)legitimoitu suomalaislasten kotiuttamista al-Holin leiriltä. Tarkastelunkohteena on kansanedustajien kielenkäyttö, jonka tutkiminen on tärkeää heidän yhteiskunnallisen asemansa ja vaikuttavuutensa takia. Heidän käyttämänsä kieli osallistuu yhteiskunnallisten arvojen ja normien rakentamiseen, mikä linkittyy osaksi laajempaa keskustelua lasten oikeuksista, ihmisoikeuksista ja humanitarismista.

Tutkielman teoreettinen viitekehys muodostuu legitimoinnista, jossa tarkastellaan, miten puhuja oikeuttaa argumentaatiolla tietyn sosiaalisen käyttäytymisen. Painopiste analyysissa on Antonio Reyesin legitimointistrategioissa, joiden avulla on mahdollista tutkia sitä, miten legitimointia tuotetaan kielellisesti. Tutkielman aineisto muodostuu kolmesta vuonna 2019 käydystä täysistunnosta, joissa kansanedustajat ovat keskustelleet al-Holin leirin lasten tilanteesta. Tutkimusmenetelmänä on retorinen analyysi, joka perustuu Chaim Perelmanin argumentaatioteoriaan, jonka avulla analysoidaan täysistuntojen yleisösuhdetta, argumentoinnin lähtökohtia ja argumentoinnin tekniikoita, joilla kansanedustajat rakentavat väitteidensä uskottavuutta.

Analyysin tulokset osoittavat, että hallituspuolueiden kansanedustajat legitimoivat lasten kotiuttamista vetoamalla erityisesti oikeuskansleriin ja oikeudellisiin seikkoihin, kuten ihmisoikeussopimuksiin. Oppositioapuolueiden kansanedustajat taas kyseenalaistivat teini-ikäisten ja huoltajien kanssa tuotavien lasten kotiuttamisen. He legitimoivat positiionsa vetoamalla suojelupoliisiin, turvallisuusuhkiin ja muiden Pohjoismaiden malliin. Tuloksista käy myös ilmi, että hallitus- ja oppositioapuolueiden kansanedustajat olivat erimielisiä siitä, mitkä arvot ovat etusijalla tai miten eri arvoja ja normeja, kuten oikeusvaltioperiaatetta, tulkitaan al-Holin kontekstissa. Molemmat osapuolet käyttivät kuitenkin samanlaisia (de)legitimointistrategioita ja retorisia keinoja, minkä perusteella voidaan sanoa, että legitimointi ja vakuuttava kielenkäyttö rakennetaan usein samanlaisilla kielellisillä resursseilla aiheesta riippumatta.

Avainsanat: al-Hol, lasten oikeudet, legitimointi, parlamentaarinen retoriikka, legitimointistrategiat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Suomalaislapset al-Holin leirillä Syyriassa	5
2.1. Isis-terrorijärjestön tausta ja toiminta	5
2.2. Al-Holin leiri	11
2.3. Lapsen oikeuksien sopimus	13
2.4. Al-Holin leiri poliittisena kysymyksenä Suomessa	16
3. Puolueet, eduskunta ja hallitus instituutioina Suomessa	21
3.1. Puolueet ja niiden ideologiat	21
3.2. Eduskunta	26
3.3. Hallitus	29
4. Legitimointi	32
4.1. Poliittinen legitimizeetti	32
4.2. Legitimaatio.....	35
4.3. Legitimointistrategiat	38
5. Kielenkäyttö, retoriikka ja argumentaatio	46
5.1. Kielen ja politiikan suhde	46
5.2. Retoriikan määritelmä ja historia	48
5.3. Argumentaatio ja argumentti	50
5.4. Perelmanin argumentaatioteoria	54
6. Tutkielman toteutus	59
6.1. Aineisto.....	59
6.2. Retorinen analyysi	60
6.3. Analyysin toteutus	62
7. Analyysi	66
7.1. Argumentaatiopositiot	66
7.2. Yleisösuhte	68
7.3. Argumentoinnin lähtökohdat	71
7.4. Argumentoinnin tekniikat.....	77
7.5. Legitimointi- ja delegitimointistrategiat.....	81
8. Johtopäätökset	90
Lähteet	95

Lyhenneluettelo

Isis	Irakin ja Levantin islamilainen valtio (<i>The Islamic State of Iraq and Syria</i>)
Kesk.	Suomen Keskusta
Kok.	Kansallinen Kokoomus
KD	Suomen Kristillisdemokraatit
KRP	Keskusrikospoliisi
Liik.	Liike Nyt
LOS	Lapsen oikeuksien sopimus
OKV	Oikeuskanslerin ratkaisu
PeVM	Perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Suomen perustuslaki
PS	Perussuomalaiset
PTK	Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja
RKP	Suomen ruotsalainen kansanpuolue
SDP	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
Vas.	Vasemmistoliitto
Vihr.	Vihreä liitto
VK	Välikysymys
Vp	Valtiopäivä

1. Johdanto

Terrorijärjestö Isis onnistui 2010-luvulla mobilisoimaan ennennäkemättömän määrän ihmisiä eri puolilta maailmaa riveihinsä Syyrian ja Irakin konfliktialueelle. Järjestön asema heikentyi kuitenkin nopeasti ja se menetti vuonna 2019 viimeisen hallitsemansa alueen Syyriassa, minkä seurauksena sen kalifaattiin kuuluneet naiset ja lapset siirrettiin al-Holin leirille Koillis-Syyriaan. Leirillä on yli 70 000 ihmistä, joista enemmistö on naisia ja lapsia. Heistä noin 11 000 on ulkomaalaisia eri puolilta maailmaa. (Kuronen 2019.) Leirillä olevat naiset ja lapset eivät pääse poistumaan sieltä vapaasti, mistä on muodostunut haastava poliittis-oikeudellinen kysymys valtioille. Tilanteessa ei ole yksiselitteistä vastausta, miten valtioiden tulisi menetellä leirillä olevien henkilöiden kohdalla. Tilanteeseen liittyy useita vaikeita kysymyksiä, kuten mikä on leirin ja siellä olevien henkilöiden oikeudellinen asema tai millä taholla on oikeus päättää, ketkä voivat lähteä sieltä? Erityisen ongelmallinen tilanne on lasten osalta, jotka eivät ole voineet vaikuttaa tilanteeseensa. He ovat haavoittuvaisessa asemassassa, sillä heidän keskeiset perus- ja ihmisoikeutensa vaarantuvat leirin epäinhimillisissä olosuhteissa. Leiriä ylläpitävä epävirallinen kurdihallinto ei suostu erottamaan lapsia huoltajistaan ilman lapsen äidin antamaa suostumusta (Rigatelli 2020). Tästä on muodostunut merkittävä este lasten kotiuttamiselle, sillä useat valtiot eivät ole halukkaita kotiuttamaan lasten kanssa heidän äitejään, jotka ovat radikalisoituneita, osallistuneet mahdollisesti terroristiseen toimintaan, ja joiden rikosoikeudellinen tuomitseminen on haasteellista (Dworkin 2019). Lasten ja heidän äitiensä kotiuttaminen kietoutuu näin ollen myös turvallisuuskysymyksiin.

Tutkielmassani tarkastelen, miten lasten¹ kotiuttamista on (de)legitimoitu Suomessa. Al-Holin leirillä on ollut laajimmillaan noin 30 suomalaista lasta, joista suurin osa on alle 6-vuotiaita (Muhonen 2019a). Kiinnostuksenkohteenani on kansanedustajien kielenkäyttö, jonka tutkiminen on tärkeää heidän yhteiskunnallisen asemansa ja vaikuttavuutensa takia. Tutkimuskysymykseni on, *miten Suomessa on eduskunnan täysistunnoissa (de)legitimoitu suomalaislasten kotiuttamista al-Holin leiriltä*. Legitimoinnilla viitataan legitimizeetin muodostamisprosessiin, jossa puhuja pyrkii argumentaation avulla oikeuttamaan tietyn sosiaalisen käyttäytymisen (Reyes 2011, 782). Kansainvälisten suhteiden tieteenalalla kiinnostus legitimizeetin ja legitimoinnin tutkimiseen on kasvanut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Kehityksen taustalla on vaikuttanut globaalien instituutioiden auktoriteetin voimistuminen, minkä seurauksena valtioita ei ole enää nähty ainoina

¹ Viitataan tutkielmassani lapsella jokaiseen alle 18-vuotiaaseen henkilöön lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS 1989) määritelmän mukaisesti.

legitimointia tarvitsevana poliittisina yksikköinä. (Hurrelmann 2017, 63.) Kansainvälisten suhteiden tieteenalalla legitimointitutkimus on keskittynyt erityisesti globaalin hallinnan (Coicaud & Heiskanen 2001; Buchanan & Keohane 2006), sodan (Walzer 2006) ja muun voimankäytön, kuten humanitaarisen intervention (Wheeler 2002), legitimitietin tarkastelemiseen. Tutkielmassani lähestyn legitimointia kielellisestä näkökulmasta, missä tarkastelunkohteena on legitimoinnin kielellinen rakentuminen, mikä on jäänyt kansainvälisten suhteiden tieteenalalla vähäiselle huomiolle. Legitimoinnin kielellistä rakentumista on tutkittu paljon erityisesti diskurssitutkimuksessa (Van Leeuwen & Wodak 1999; Van Dijk 2005; Van Leeuwen 2007; Reyes 2011).

Legitimoinnin tutkiminen on tärkeää, sillä sen avulla voidaan avata, miten tietyistä toimista tehdään yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä. Legitimointi kytkeytyy osaksi valtaa (Fairclough 1989), koska sen avulla vaikutetaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin sekä erilaisten ryhmien asemaan ja kohteluun (Rojo & Van Dijk 1997). Poliitikkojen kielenkäyttö ei ole vain ”pelkkää retoriikkaa”, vaan siinä on kyse politiikan teosta. Poliitikot ylläpitävät, muuttavat ja legitimoivat erilaisia toimia ja asiantiloja kielellä. Nojaudun legitimoinnin tutkimisessa Antonio Reyesin (2011) legitimointistrategioihin, jotka selittävät erityisiä kielellisiä tapoja, joiden avulla kieltä käytetään yhteiskunnassa kontrollin välineenä (Hodge & Kress 1993) ja symbolisena voimana (Bourdieu 2001). Näiden strategioiden avulla pystyn tarkastelemaan sitä, miten kansanedustajat kielellisesti rakentavat (de)legitimointia, ja millaista todellisuutta he luovat positioidensa tueksi ja poliittisten tavoitteidensa ajamiseksi. Kansanedustajat vaikuttavat kielellään valtion toimintaan ja sosiaaliseen todellisuuteen, jossa elämme. Se, miten he puhuvat al-Holin leirin lasten kotiuttamisesta, vaikuttaa laajemmin siihen, millaiseksi lasten oikeudet, ihmisoikeudet ja humanitarismi rakentuvat ja millaisen merkityksen ne saavat suomalaisessa yhteiskunnassa. Kielenkäytön tutkiminen on näin ollen myös kulttuurin tutkimista. Poliitikkojen kielenkäytön tutkiminen on perusteltu tutkimuskohde kansainvälisten suhteiden tieteenalalla, sillä al-Holin leirissä on kyse kansainvälisestä ilmiöstä, josta puhuminen linkittyy osaksi laajempaa keskustelua arvojen ja normien, kuten ihmisoikeuksien, globaalista asemasta.

Tarkastelen kansanedustajien legitimointia retorisen analyysin avulla. Retorisessa analyysissä tutkitaan, miten joistakin todellisuuden versioista pyritään tekemään vakuuttavia, ja kuinka yleisö saadaan sitoutumaan niihin (Jokinen 2016a, 338). Käytän analyysissäni uutta retoriikkaa edustavan Chaïm Perelmanin (2007) argumentaatioteoriaa, jossa retoriikka ymmärretään vakuuttamiseen tähtäävänä kielenkäyttönä, jonka tavoitteena on luoda yhteisymmärrys toiminnasta. Retoriikka on luonteva menetelmävalinta legitimoinnin tutkimiseen, sillä legitimoinnissa toimijat pyrkivät erilaisilla retorilla keinoilla vakuuttamaan yleisön oman ehdotuksen, toiminnan tai ajatuksen

paremmuudesta. Aineistoni koostuu kolmesta eduskunnan vuonna 2019 käydystä täysistunnosta, joissa on käsitelty al-Holin leirin lasten tilannetta. Perelmanin argumentaatioteoria mahdollistaa täysistuntojen yleisön, argumentaation lähtökohtien ja argumentaatiotekniikoiden analysoimisen. Erityisesti yleisösuhte tarjoaa mielenkiintoisen ulottuvuuden legitimoinnin tutkimiseen, sillä mikään ei ole legitiimiä tai epälegitiimiä itsessään – vaan aina suhteessa tiettyyn yleisöön (Tuori 2000, 264). Analyysissäni tarkastelen, miten hallitus- ja oppositiopuolueiden kansanedustajat asemoituvat täysistunnossa suhteessa toisiinsa, miten he (de)legitimoiivat lasten kotiuttamista ja millaisilla retorilla keinoilla he pyrkivät rakentamaan argumenteistaan uskottavia. Hallitus-oppositio -asetelman vuoksi pystyn analyysissäni kiinnittämään huomiota myös puolueiden ideologisiin samankaltaisuuksiin ja eroavaisuuksiin. Tutkielmani tarkoituksena on lisätä ymmärrystä parlamentaarista retoriikasta ja legitimoinnin kielellisestä rakentumisesta sekä osallistua laajempaan legitimointia koskevaan tieteelliseen keskusteluun. Tutkielmani täyttää al-Holia koskevaa tutkimusaukkoa, sillä leirin lasten kotiuttamisen (de)legitimoinnista ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta. Tutkielmani tuo tältä osin al-Holin leiriin ja lasten kotiuttamiseen liittyvää problematiikkaa myös vahvemmin esille tieteellisessä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Al-Holin leirin lapsia on mahdollista tarkastella toimijuuden näkökulmasta, jolloin huomio kohdistuu siihen, millaisina toimijoina heidät nähdään ja miten se vaikuttaa heidän kotiuttamisensa (de)legitimointiin. Ida-Maria Tammen (2019) mukaan humanitarismin sisältö paradoksi siitä, että ihmiset väittävät lahjoittavansa ja auttavansa muita pyyteettömästi, mutta samanaikaisesti he haluavat osoittaa avun ihmisille, joiden he katsovat ansaitsevan sen. Ideaali uhri nähdään humanitarismissa passiivisena, avuttomana ja kiitollisena saamastaan avusta. Humanitaarisen avun kohteeksi valikoituvat usein naiset ja lapset, sillä heidän nähdään sopivan tähän vaadittuun uhrin rooliin. Al-Holin leirin naiset ja lapset eivät kuitenkaan sovi ristiriidattomasti tähän kuvaan, sillä he häilyvät jossain ”hyvän ja pahan välimaastossa”. Leirin naiset ovat vapaaehtoisesti osallistuneet terroristiseen toimintaan matkustaessaan konfliktialueelle ja he ovat kieltäytyneet avuttoman kärsijän roolista uhmakkaalla käytöksellään. He näyttävät Tammen mukaan aggressiivisina, kiittämättöminä ja vaarallisina hahmoina. Al-Holin leirillä olevat lapset assosioituvat myös terrorismiin, mistä johtuen hekin voivat näyttäytyä vaarallisina ja turvallisuutta uhkaavina hahmoina. Heissä toisaalta samanaikaisesti kuitenkin ruumiillistuu humanitaarinen kärsimys ja pakolaisuus, mikä synnyttää ristiriitaisen kuvan. (Emt.) Erityisesti pienet ja aliravitut lapset vastaavat humanitarismin kuvaa ideaalista, passiivisesta ja viattomasta uhrista. Tämä ristiriita lasten ”viattomuuden” ja ”pahuuden” välillä luo mielenkiintoisen ulottuvuuden täysistuntopuheenvuorojen retoriikan analysoimiseen.

Tarkastelen al-Holin tilannetta nimenomaisesti lasten näkökulmasta, sillä he muodostavat erityisen ihmisryhmän, jonka asema ja oikeudet ovat tunnustettu kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja muussa lainsäädännössä. Lasten ja aikuisten toimintamahdollisuudet eroavat toisistaan, mistä johtuen en näe tarkoituksenmukaisena asettaa tutkielmassani leirillä olevia naisia ja lapsia yhteiseen kategoriaan ("naiset ja lapset"). En voi kuitenkaan kokonaan sivuttaa leirillä olevia naisia, sillä lasten kotiuttaminen on vahvasti sidoksissa heidän äitiensä toimintaan. Tästä huolimatta painopisteeni on selkeästi lasten kotiuttamisessa. Al-Holin leirin lasten kotiuttamista on aikaisemmin tutkittu erityisesti oikeustieteellisessä tutkimuksessa. Sanna Mustasaari (2020) on esimerkiksi tarkastellut al-Holin leirillä olevien suomalaislasten oikeudellista asemaa. Hänen mukaansa Suomella on oikeudellinen velvollisuus kotiuttaa leiriltä lapset ja useimmissa tapauksissa myös heidän äitinsä ihmisoikeusvelvoitteiden ja kansallisten normien, erityisesti lastensuojelulain, perusteella. (Emt, 22.) Ana Luquerna (2020) on myös tarkastellut oikeustieteellisestä näkökulmasta al-Holin leirin lasten asemaa. Hänen mukaansa lasten pitäminen leirillä rikkoo kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Leirin jatkuvat kansainvälisen oikeuden rikkomukset huomioon ottaen Luquerna on argumentoinut, että leirillä olevat ulkomaalaiset lapset täyttävät pakolaisaseman vaatimukset, sillä heidän kotimaansa, Syyrian hallitus ja kurdien hallinto vainoavat heitä erityisenä sosiaalisena ryhmänä. (Emt, 148.)

Aloitan tutkielmani taustoittamalla al-Holin leiriä ja siihen keskeisesti kytkeytyviä teemoja, kuten Isisiä, lapsen oikeuksien sopimusta ja al-Holin poliittista käsittelyä Suomessa. Luvun tarkoituksena on avata syitä, miksi al-Holista on muodostunut niin haastava kysymys valtioille. Kolmannessa luvussa tarkastelen tutkielmani institutionaalista kontekstia. Esittelen luvussa Suomen poliittisen järjestelmän keskeisten instituutioiden – puolueiden, eduskunnan ja hallituksen – toimintaa. Neljännessä luvussa käsittelen legitimoitua, joka muodostaa tutkielmani teoreettisen viitekehyksen. Luvussa tarkastelen legitimitettä, legitimoitua ja legitimoitustrategioita sekä niiden välisiä suhteita. Viidennessä luvussa käsittelen kielen ja politiikan välistä suhdetta. Painopiste luvussa on Perelmanin argumentaatioteoriassa, johon analyysini pohjautuu. Kuudennessa luvussa esittelen tutkielmani aineiston ja sen, miten toteutan analyysini. Tarkastelen luvussa myös tieteenfilosofisia lähtökohtiani ja tutkijan positiotani. Seitsemännessä luvussa toteutan tutkielmani analyysin, jossa tarkastelen ensiksi kansanedustajien retoriikkaa ja sen jälkeen heidän (de)legitimointiaan. Viimeisessä luvussa esittelen tutkielmani keskeiset johtopäätökset, jotka kuvaavat suomalaisten puolueiden välisiä ideologisia eroavaisuuksia sekä tukevat aikaisempia tutkimuksia legitimoinnin kielellisestä rakentumisesta.

2. Suomalaislapset al-Holin leirillä Syyriassa

2.1. Isis-terrorijärjestön tausta ja toiminta

Jihadistinen terrorijärjestö Isis² nousi 2010-luvulla yhdeksi maailman aktiivisimmaksi terrorijärjestöksi (Lutz & Lutz 2019, 112). Sen juuret aseellisena ryhmänä ulottuvat kuitenkin jo 1990-luvun lopulle Afganistaniin, jolloin jordanialainen Abu Musab al-Zarqawi perusti oman aseellisen ryhmän, johon liittyi jihadistieja ensisijaisesti Levantin alueen valtioista. Ryhmän perustamisessa Zarqawia auttoi al-Qaida, johon ryhmä liittyi myöhemmin osaksi. Zarqawin ryhmä jakoi kuitenkin vain osittain al-Qaidan jihadistisen ideologian ja tulkinnan, sillä Zarqawin ryhmän ensisijaisena tavoitteena oli tällöin vallankaappaus Jordaniassa ja muissa Levantin maissa. Al-Qaidan silloisessa strategiassa keskityttiin sen sijaan ulkoisiin vihollisiin ja kansainväliseen terrorismiin. (Malkki & Saarinen 2019, 46–48; Fishman 2016, 9–20.) Isisin ideologian muodostumiselle keskeinen tulkinnallinen haara on ollut Jalalabadin koulukunta, jossa on korostettu uskonnollista puhtautta, jihadististen liikkeiden johtajien auktoriteetin vastustamista sekä vapaamman väkivallan käyttöä konflikteissa. Zarqawin ryhmän tavoitteet ja strategiat lähentyivät Isisin nykyistä muotoa vuonna 2003 Irakissa alkaneen hyökkäyksen ja miehityksen jälkeen, jolloin ryhmän ensisijaiseksi tavoitteeksi muodostui puhtaan islamilaisen yhteiskunnan muodostaminen Irakiin ja lähialueille. (Malkki & Saarinen 2019, 46–47.) Isisin ideologian taustalla on vaikuttanut keskeisesti sunnalaisen islamin haara, salafismi, jossa jäljitellään ja pyritään elvyttämään kolmen ensimmäisen sukupolven aikainen islam. Salafistit tulkitsevat tämän edustavan islamin alkuperäistä ja puhdasta muotoa. (Maher 2016, 7.) Salafistit uskovat voivansa palata puhtaaseen islamiin hylkäämällä myöhäisempiä uskonnollisia traditioita ja tapoja tulkita islamin oppeja. Tästä johtuen salafistit tulkitaan usein äärikonservatiivisiksi ja pyhien tekstien kirjaimelliseen tulkintaan uskoviksi literalisteiksi. (Malkki & Saarinen 2019, 31.) Salafistisessa islamin haarassa ei ole kyse kuitenkaan yhtenäisestä ryhmittymästä, vaan sen alle lukeutuu useita erilaisia toimijoita, jotka suhtautuvat uskon ja politiikan kysymyksiin eri tavoin yhteisistä teologisista lähtökohdista huolimatta (Mandaville 2007, 489).

Isisin toiminnassa on kyse jihadistisesta liikkeestä, jossa tavoitellaan nykyisen yhteiskunta- ja maailmanjärjestyksen korvaamista islamiin perustuvalla yhteiskunnalla. Jihadismi ideologiana ja yhteiskunnallisena liikkeenä on muodostunut islamisen liikkeen radikaalin haaran sisällä 1980-luvulla. Sen juuret paikantuvat Afganistanin konfliktiin ja sinne suuntautuneeseen

² Järjestöstä käytetään myös nimeä Isil, IS ja Daesh.

vierastaistelijaliikkuvuuteen, mistä se on laajentunut kansainväliseksi ja teologisesti salafisoituneeksi liikkeeksi 1990-luvulla. (Malkki & Saarinen 2019, 33; Moghadam & Fishman 2011, 89–80.) Liikettä yhdistävät yhteinen identiteetti, kulttuuri sekä samantyylinen sanasto strategisista, poliittisista ja uskonnollisista aiheista (Malkki & Saarinen 2019, 33). Jihadistit ymmärtävät jihadin aseellisena taisteluna ja jokaisen muslimin henkilökohtaisena velvollisuutena. He näkevät islamin olevan järjestelmällisen hyökkäyksen kohteena, minkä johdosta aseellinen taistelu nähdään puolustuksellisenä toimintana. Aseelliseen taisteluun osallistumista pidetään jihadismin teologiassa tärkeänä uskonnon harjoittamisen muotona. (Maher 2016, 32–42.) Jihadistisen liikkeen synty on nivoutunut radikaali-islamismien ensimmäisen suuntauksen – vallankumouksellisen islamismien – kanssa, josta se on myöhemmin eriytynyt toimintansa ja näkemystensä osalta. Molempia yhdistävät kuitenkin islamin ja politiikan yhteenliittäminen, pyrkimys luoda oman islamin tulkinnan mukainen yhteiskunta, länsivastaisuus, antisemitismi sekä ajatus islamiin kohdistuvasta hyökkäyksestä. Näistä yhtymäkohdista huolimatta jihadismissa ja radikaali-islamissa on kyse kahdesta erilaisesta ilmiöstä, joita luonnehtivat eri tekijät. Jihadistit kiistävät esimerkiksi valtioiden ja kansainvälisen järjestelmän legitimitetin, kun taas islamistit pääsääntöisesti hyväksyvät ne. Teologisesti islamistiseen liikkeeseen kuuluu useita erilaisia islamin suuntauksia, kun taas jihadistiset ryhmät ovat lähes yksinomaan salafistisia. Toisaalta myös jihadististen ryhmien välillä on eriäviä tulkintoja uskonoppien soveltamisesta, minkä myötä liikkeen sisälle on muodostunut erilaisia haaroja. Jihadistisen liikkeen historiassa on nähtävissä kolme keskeistä haaraa, jotka ovat Afganistaniin ja vierastaistelijamobilisaatioon kietoutuva klassinen jihadismi, al-Qaidaan linkittyvä globaali jihadismi sekä Isisiin nitoutuva sektaarinen jihadismi, jossa korostetaan muita haaroja voimakkaammin ja kapeammin uskonnollista puhtautta. (Malkki & Saarinen 2019, 33–35.)

Isis on nojautunut voimakkaasti terrorismiin poliittisten tavoitteidensa saavuttamisessa. Sen toimintaa ovat leimanneet pyrkimykset kukistaa shiitit ja ”lähiviholliset”, joihin lukeutuvat Irakin ja Syyrian regiimit sekä maalliset ja länsimieliset hallinnot muslimivaltioissa. Tämä erottaa Isisin al-Qaidasta, joka on keskittynyt kaukaisen vihollisen, lännen, heikentämiseen. Isisin ensisijainen tavoite on nykyisten Lähi-idän hallintojen korvaaminen ”puhtaalla” islamilaisella yhteiskunnalla siitä huolimatta, että järjestö on tehnyt myös terrori-iskuja konfliktialueen ulkopuolelle esimerkiksi Eurooppaan 2010-luvulla. Taistelu Yhdysvaltoja ja Eurooppaa vastaan ovat Isisille kuitenkin toissijaisia tavoitteita toisin kuin al-Qaidalle. (Gerges 2014, 340; Lutz & Lutz 2019, 112–113.) Isisin edustaman jihadismin haarassa korostuu uskonnollisen puhtauden vaaliminen, mikä näkyy sen toiminnassa poikkeuksellisen jyrkkänä näkemyksenä siitä, keitä pidetään todellisina muslimeina. (Malkki & Saarinen 2019, 50). Isis näkee väkivallan hyväksyttävänä vääräuskoisia kohtaan, joihin

lukeutuvat myös muslimit, jotka eivät täytä järjestön asettamia muslimin kriteerejä (Fishman 2016, 60–62). Se on toiminnassaan harjoittanut systemaattista väkivaltaa uskonnollisia vähemmistöjä, kuten shioja, jesidejä ja kristittyjä, kohtaan (Lutz & Lutz 2019, 112). Al-Qaida on sen sijaan pyrkinyt välttämään sektaarista väkivaltaa siitä huolimatta, että se pitää Isisin tavoin shioja harhaoppisina muslimeina. Al-Qaida näkee, että shiitit tulisivat väkivallan ja vihanlietsonnan sijaan ohjata takaisin oikean islamin pariin. Näistä ideologisista ja strategisista erimielisyyksistä huolimatta Isis toimi 2000-luvun alussa osana al-Qaidaa ennen kuin irtaantui siitä 2010-luvun alkupuolella. (Malkki & Saarinen 2019, 48–50.)

Isisin toiminnan kehittymiseen ovat vaikuttaneet 2000-luvun kansainvälis-poliittisista tapahtumista erityisesti Irakin sota ja Syyrian sisällissota. Vuonna 2003 Yhdysvaltain johtama kansainvälinen liittouma kukisti Saddam Hussein hallinnon Irakissa, minkä seurauksena alueelle syntyi valtatyhjiö ja sektarianismi vahvistui. Sektarianismilla viitataan yksilön tai ryhmän kollektiiviseen identiteettiin, joka muodostuu uskontokuntaan kuulumisen pohjalta. Sektarianismista tuli vuoden 2003 jälkeen Irakissa merkittävä konfliktien lähde ja sen voimistumisen myötä uskontokuntapohjaiset poliittiset johtavat nousivat merkittävään asemaan. Saddamin hallinnon kukistamisen seurauksena Irakiin syntyi sisällissota, jota käytiin erityisesti vuosina 2006–2008. Se vahvisti shiiojen ja sunnien välistä vastakkainasettelua koko Lähi-idässä. (Juusola 2019, 121–133.) Isis edisti tällöin tavoitteitaan vahvistamalla shiiojen ja sunnien välistä sektaarista sisällissotaa, missä se onnistuikin, mutta samalla ryhmänä itse marginalisoitui. Isis menetti johtajansa Zarqawin vuonna 2006 Yhdysvaltain iskun seurauksena, minkä lisäksi se koki myös muita merkittäviä menetyksiä. Järjestö selvisi kuitenkin näistä haastavista vuosista ja onnistui juurtumaan syväälle Irakin sunnialueille. Sen uudelleen nousua edesauttoivat tällöin jännitteiden lisääntyminen, Irakin turvallisuustilanteen heikentyminen vuodesta 2009 lähtien sekä Yhdysvaltain vetäytyminen maasta vuonna 2011. Järjestön asemaa vahvisti lisäksi Syyrian kansannousun kehittyminen aseelliseksi konfliktiksi, jossa se on ollut mukana alusta alkaen. Isis haastoi al-Qaidan aseman jihadistisen liikkeen johtajana saavutettuaan sotamenestystä Irakissa ja Syyriassa. Kalifaatin muodostaminen vuonna 2014 teki siitä näkyvimmän ja vaikutusvaltaisimman jihadistisen toimijan 2010-luvulla. (Malkki & Saarinen 2019, 47–49.)

Isis oli vahvimmillaan vuonna 2015, jolloin se hallitsi Syyriassa ja Irakissa lähes kahdeksan miljoonan kansalaisen asuttamaa aluetta ja useat eri jihadistijärjestöt vannoiivat sille uskollisuutta. Sen asema heikentyi kuitenkin jo seuraavana vuonna, jolloin se koki merkittäviä sotilaallisia tappioita ja menetti valtaamiaan alueita. (Ortamo 2019.) Kansainväliset toimijat aloittivat vuonna 2014 Isisin vastaisen kampanjan Yhdysvaltain johtamana, minkä seurauksena Syyrian ja Irakin konfliktialueelle tehtiin ilmaiskuja. Irakin hallinto oli esittänyt Yhdysvalloille virallisen avunpyynnön, kun taas

Syyrian hallinto oli virallisesti kutsunut alueelle vain Venäjän. (Koutroulis 2016, 830–835.) Ulkopuolisten toimijoiden tilanne on ollut kompleksisempi näin ollen Syyriassa, jossa Venäjä ja Yhdysvallat ovat tukeneet konfliktin eri osapuolia – ensimmäinen on tukenut Bašar al-Assadin hallitusta ja jälkimmäinen Syyrian maltillista oppositiota (Robinson 2016, 3–5). Venäjän tukemat Syyrian armeijan joukot ja Yhdysvaltain tukemat kurdijohtoiset joukot ovat kuitenkin 2010-luvulla onnistuneet valtaamaan Isisiltä useita tärkeitä alueita takaisin. Vuonna 2017 Isisin silloinen johtaja Abu Bakr al-Baghdadi julisti kalifaatin tuhoutuneeksi, mistä pari vuotta myöhemmin järjestö menetti viimeisen tukikohtansa Syyriassa. (Pärssinen 2019.) Tämä ei ole kuitenkaan merkinnyt Isisin loppua, sillä sen toiminta on palautunut sellaiseksi kuin se oli 2010-luvun alkupuolella: Isis on keskittynyt sulautumaan eri alueille ja rakentamaan solujen kyvykkyyttä. Järjestöllä on edelleen taistelijoita, tukijoita ja liittolaisia. On mahdollista, että sen asema vahvistuu uudelleen, sillä Isis on aikaisemminkin onnistunut nousemaan menetettyään ylimmän johtonsa ja kaikki hallitsemansa alueensa. Lisäksi olosuhteet, jotka aikaisemmin mahdollistivat Isisin laajentumisen, eivät ole kadonneet mihinkään. (Kaunisto 2019.) Näin ollen Lähi-idän epävakaat olosuhteet ja vuonna 2019 puhjennut maailmanlaajuinen koronakriisi voivat edesauttaa Isisin uudelleen nousua.

Isis onnistui 2010-luvulla mobilisoimaan ennennäkemättömän määrän vierastaistelijoita riveihinsä Syyriaan ja Irakiin. Vierastaistelijalla viitataan laveasti ymmärrettynä henkilöön, joka matkustaa konfliktialueelle tarkoituksenaan osallistua aseelliseen toimintaan maassa, jossa hänellä ei ole kansallisuutta (Malet 2009, 9). Kyseisessä määritelmässä vierastaistelijaa ei kuitenkaan eroteta muista konfliktialueelle lähtevistä toimijoista, joiden motiivit matkustaa alueelle ja toiminta eroavat. Thomas Hegghammer (2010) on määritellyt vierastaistelijan tarkemmin henkilöksi, joka on liittynyt ja osallistunut kapinallisryhmän toimintaan. Tällaisella henkilöllä ei ole konfliktimaan kansalaisuutta, eikä sukulaisuussuhdetta sotiviin osapuoliin. Vierastaistelijoihin ei näin ollen lasketa palaavia diasporan jäseniä tai karkotettuja kapinallisia, joilla on ennestään jo osuus konfliktissa. Vierastaistelijaksi laskettava henkilö ei myöskään kuulu mihinkään viralliseen sotilaalliseen organisaatioon, eikä hän saa tehtävästään palkkaa toisin kuin sotilaat ja palkkasoturit. (Emt, 57–58.) Vierastaistelija matkustaa toiseen valtioon tarkoituksenaan joko osallistua terroriteon valmisteluun, suunnitteluun, toteuttamiseen tai terroristikoulutuksen tarjoamiseen tai saamiseen (YK 2014, 2). Vierastaistelijoiksi voidaan näin ollen laskea sekä varsinaiseen taistelutoimintaan että aseellisen toiminnan tukitehtäviin osallistuvat (Juntunen ym. 2016, 9). Vierastaistelijoissa on kyse universaalista ilmiöstä, joka ei koske vain jotakin tiettyä aluetta, aikaa tai etnistä ja uskonnollista ryhmää. Vierastaistelijoita on esiintynyt useiden erityyppisten konfliktien yhteydessä eri puolilla

maailmaa. Ilmiö on kuitenkin yleistynyt 1800-luvulta lähtien muun muassa teknologisen kehityksen johdosta. (Saarinen 2014, 51–52.)

Isisin riveihin Syyriaan ja Irakiin on arvioiden mukaan vuosina 2011–2016 matkustanut yli 42 000 ihmistä yli 120 valtiosta (RAN 2017, 15). Ilmiössä poikkeuksellista on ollut vierastaistelijoina lähteneiden ennennäkemätön määrä lyhyen ajan sisällä, lähtijöiden etninen monimuotoisuus sekä naisten merkittävä osallisuus (Sisäministeriö 2017, 16). Lähtijöistä yli 5000 on alun perin Euroopasta. Useat heistä ovat lähteneet Belgiasta, Ranskasta, Saksasta ja Isosta-Britanniasta. Huomattavia määriä on lähtenyt konfliktialueelle myös Itävallasta, Tanskasta, Suomesta, Italiasta, Alankomaista, Espanjasta ja Ruotsista. (RAN 2017, 15–21.) Suomesta alueelle on lähtenyt vuosina 2012–2016 yli 80 tunnistettua henkilöä, joista 30 on ollut alaikäisiä lapsia. Osa konfliktialueelle Suomesta lähteneistä henkilöistä on jo palannut takaisin Suomeen tai kuollut. Konfliktialueelle lähteneiden ulkomaalaisten henkilöiden määrä saavutti huippunsa vuonna 2015, jonka jälkeen lähtijöiden määrä on vähentynyt. Vähentymistä selittävät Isisin aseman heikentyminen ja matkustamisen vaikeutuminen konfliktialueelle. (Suojelupoliisi 2021.) Konfliktialueelle matkustaneilla on ollut erilaisia motiiveja päätöksen taustalla. Kaikki heistä eivät ole matkustaneet alueelle tarkoituksenaan osallistua väkivaltaiseen toimintaan, vaan taustalla ovat vaikuttaneet esimerkiksi humanitääriset syyt. Miesten matkustamispäätöksen taustalla on vaikuttanut Isisin narratiivi islamilaiseen uskonyhteisöön kohdistuvasta hyökkäyksestä, jännityksen etsiminen, seikkailunhalu sekä toimeentulo. Naisia on houkuteltu matkustamaan alueelle sillä, että heistä tulee taistelijoiden vaimoja ja siten he pääsevät synnyttämään ja kasvattamaan seuraavan sukupolven. Naisten matkustamispäätöksen taustalla on vaikuttanut halu olla osa suurempaa tarkoitusta. Konfliktialueelle on lisäksi matkustanut kokonaisia perheitä, joiden motiivina on ollut halu kasvattaa lapsia ”puhtaassa” islamilaisessa ympäristössä. (Sisäministeriö 2017, 14–15.) Ideologisten syiden lisäksi lapsia on viety alueelle myös aineellisten etujen, kuten ilmaisen koulutuksen ja terveydenhuollon vuoksi (Cook & Vale 2018, 31). Perheiden rekrytoimisesta on muodostunut Isisin tunnusmerkki, minkä tarkoituksena on ollut turvata järjestön toiminnan jatkuvuus (Bloom 2017, 607–608).

Isis on ensimmäinen terroristijärjestö, joka on onnistunut saamaan suuren joukon naisia matkustamaan eri puolelta maailmaa konfliktialueelle. Arvioiden mukaan vuosina 2013–2018 ulkomaalaistaustaisia naisia kalifaatissa on ollut 4162–4761, joista suurin osa on alun perin lähtöisin Venäjältä, Tunisiasta, Ranskasta, Kiinasta ja Marokosta. (Cook & Vale 2018, 21–22.) Naisia alueelle työntäviä tekijöitä (*push factors*) ovat olleet esimerkiksi heidän kokemansa syrjintä kotimaissa, yhteiskuntaan kuulumattomuuden tunne ja itsenäisyyden tavoittelu. Naisia alueelle vetäneitä tekijöitä (*pull factors*) on ollut useita erilaisia. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi ideologiset motiivit, voimaantuminen,

seikkailunhalu ja aviomiehen etsiminen. Ilmainen terveydenhuolto ja koulutus ovat myös houkuttelleet naisia matkustamaan konfliktialueelle. (Emt, 26–28.) Alueelle lähteneet naiset eivät muodostaneet etnisesti tai lähtömaidensa perusteella homogeenistä joukkoa. Heidän demograafisissa tekijöissään, kuten siviilisäädystä ja iässä, oli myös merkittäviä maakohtaisia eroja. (Emt, 24). Naisten tehtävät kalifaatissa keskittyivät perinteisiin tehtäviin, kuten kodinhoitamiseen ja lasten kasvattamiseen. Heillä on ollut tärkeä rooli vaimoina ja seuraavan sukupolven synnyttäjinä aatteen ja toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa. Näiden perinteisten roolien lisäksi naiset ovat osallistuneet myös muunlaisiin tehtäviin, kuten muiden naisten rekrytoimiseen, propagandan tuottamiseen ja varainhankintaan. Erityisesti naisilla on nähty olevan keskeinen rooli Isisin propagandan levittämisessä ja rekrytointiin tähtäävässä toiminnassa. (Sisäministeriö 2017, 15.) 2010-luvun lopulla Isis salli myös naisille aktiivisia rooleja aseellisissa tehtävissä, mikä oli ensimmäinen kerta, kun jihadistinen ryhmä on antanut tällaisia tehtäviä naisille (Cook & Vale 2018, 28).

Syyrian ja Irakin konfliktialueelle on matkustanut naisten lisäksi myös lapsia. Arvioiden mukaan kalifaatissa on asunut 3704–4640 ulkomaalaistaustaista alaikäistä lasta, joista määrällisesti suurin osa on tullut Ranskasta, Marokosta, Kazakstanista, Tadžikistanista ja Saksasta. Luvut sisältävät alueelle itsenäisesti tai ystävien ja perheen seurassa matkustaneet teini-ikäiset lapset, vanhempiensa tai sukulaisensa viemät alakouluikäiset lapset sekä kalifaatin sisällä syntyneet lapset. Saatavilla olevien tietojen mukaan kalifaatissa on syntynyt ainakin 730 lasta ulkomaalaistaustaisille vanhemmille. Luvut voivat todellisuudessa olla paljon korkeampia, sillä konfliktialueella syntyneiden lasten lukumäärän arvioiminen on haasteellista. Joidenkin arvioiden mukaan kalifaatissa on voinut syntyä jopa 5000 ulkomaalaistaustaista lasta. (Cook & Vale 2018, 21, 28.) Suomesta konfliktialueelle päätyneitä lapsia on noin 30, joista osa on kasvanut jo täysi-ikäisiksi. Lapset ovat päätyneet Suomesta alueelle joko jommankumman vanhemman kaappaamana tai molempien viemänä. (Malkki & Saarinen 2019, 97–98.) Suomi on Kazakstanin, Alankomaiden, Ranskan ja Kiinan ohella maita, joissa alaikäisten osuus kalifaattiin lähteneistä on ollut korkein (Cook & Vale 2018, 28). Kalifaatissa on myös syntynyt lapsia, joilla on yhteyksiä Suomeen. Karkeiden arvioiden mukaan jopa kaksikymmentä lasta on voinut syntyä Suomesta konfliktialueelle matkustaneille naisille. (Sisäministeriö 2018, 27.) Lapsilla on ollut kalifaatissa erilaisia rooleja ja tehtäviä, jotka on jaettu sukupuolen perusteella. Tytöille on opetettu kodinhoidontaitoja ja heitä on valmisteltu nuorella iällä solmittavaan avioliittoon. Tyttöjen oli kalifaatissa hyväksyttävää mennä naimisiin jo yhdeksän vuotiaana. Kalifaatissa pojille on taas annettu fyysistä ja aseellista koulutusta, johon on sisältynyt esimerkiksi ase- ja räjähdekoulutusta. He ovat toimineet myös vartiointipisteissä, vakoilu- ja tiedostelutehtävissä sekä aseiden valmistuksessa. Lisäksi lapset ovat kalifaatissa tehneet

itsemurhapommituksia, osallistuneet vankien tappamiseen sekä auttaneet rekrytoinnissa. (Cook & Vale 2018, 32–34.)

2.2. Al-Holin leiri

Isis menetti vuoden 2019 maaliskuussa viimeisen hallitsemansa alueen Baghuzin, minkä seurauksena kurdijohtoiset SDF-joukot lähettivät Isisin kalifaattiin kuuluneet miehet vankiloihin, kun taas naiset ja lapset siirrettiin leireille. Suurin osa naisista ja lapsista päätyi Syyrian koillisosassa sijaitsevalle al-Holin leirille, joka on Rojavan itsehallintoalueella. Kyseinen leiri on alun perin perustettu vuonna 1991 Persianlahden sodan irakilaisille pakolaisille. Se on otettu uudelleen myöhemmin käyttöön ja siellä on asunut vuodesta 2016 lähtien Isisin hallitsemilta alueilta paenneita syyrialaisia ja irakilaisia. Vuoden 2019 maaliskuussa leirille sijoitettiin 60 000 Isisin kalifaattiin kuulunutta naista ja lasta siitä huolimatta, että leiri on alkuperäisesti suunniteltu vain 20 000 ihmiselle. (Sillanpää 2019.) Tällä hetkellä leirillä on reilu 70 000 ihmistä, joista enemmistö on naisia ja alle 12-vuotiaita lapsia. Ulkomaalaiset naiset ja lapset ovat siirretty leirillä erilliseen osaan. Heitä on arvioiden mukaan noin 11 000 yli 40 eri valtiosta. Suomalaisia al-Holin leirillä on ollut alun perin 11 täysi-ikäistä naista sekä reilu 30 lasta, joista enemmistö on alle 6-vuotiaita konfliktialueella syntyneitä. (Sillanpää & Paananen 2019.) Leiri on aseellisesti vartioitu, eikä sieltä voi poistua ilman kurdiviranomaisten tai salakuljettajien apua. Suomi on hakenut leiriltä vuonna 2019 kaksi orpolasta. Leiriltä on lisäksi lähtenyt itsenäisesti kolme perhettä, joita on autettu Suomeen konsulilain nojalla vuoden 2020 toukokuussa. Saman vuoden elokuussa Suomeen saapui leiriltä itsenäisesti paennut äiti ja hänen lapsensa. Vuoden 2020 joulukuussa Suomi avusti al-Holin leirillä olleen kahden naisen ja kuuden lapsen palaamisessa takaisin Suomeen. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun Suomen valtio haki leiriltä lapsien lisäksi myös äitejä. Ulkoministeriön mukaan Syyrian pakolaisleireillä on ollut vuoden 2020 joulukuussa vielä viisi suomalaista täysi-ikäistä naista ja noin 15 lasta. (Rigatelli 2020.) Osa al-Holin suomalaisista naisista ja lapsista on siirretty läheiselle Rojin leirille (Haapanen ym. 2020).

Al-Holin leirin elinolosuhteet ovat haastavat ja alkeelliset. Leirillä on merkittäviä haasteita perustarpeiden, kuten ruuan, puhtaan veden, sanitaation ja hygienian, takaamisessa. Leirillä on myös pulaa lääkkeistä ja pääsy välttämättömään terveydenhuoltoon on haasteellista. Osa naisista on joutunut synnyttämään leirillä teltoissa ilman asianmukaista terveydenhoitoa. (Human Rights Watch 2019.) Al-Holin leirillä kuoli vuonna 2019 517 ihmistä, joista suurin osa oli lapsia. Heidän kuolinsyynsä ovat useimmissa tapauksissa olleet aliravitsemus, puutteellinen terveydenhuolto ja hypotermia. Leirin lämpötila laskee talvisin erittäin matalaksi ja kesäisin taas nousee todella

korkeaksi, mikä luo merkittäviä haasteita leirin elinolosuhteille. (Kippo 2020.) Leirin asukkaat ovat täysin riippuvaisia humanitaarisista järjestöistä, jotka vastaavat leirin terveydenhuollosta ja veden, ruuan ja hygieniatarvikkeiden toimittamisesta. Koronaviruspandemia on entisestään heikentänyt humanitaarisen avun riittämättömyyttä leirillä. Koronatapausten seurauksena leirin terveydenhuoltopalvelut ovat puolittuneet ja leirin kolmesta kenttäsaaraalasta enää vain yksi on toiminnassa. (Kuronen 2020.) Haastavimmat olosuhteet leirillä ovat erilliseen osaan sijoitetuilla ulkomaalaisilla naisilla ja lapsilla, jotka eivät saa liikkua leirillä yhtä vapaasti kuin muut. Ulkomaalaisten naisten on odotettava aseistettuja saattajia viemään heidät markkinoille, sairaaloihin ja elintarvikkeiden jakelukeskukseen. Leirin kasvuympäristö on turvaton. Rajallisen resurssien vuoksi siellä on ollut useita merkittäviä turvallisuusongelmia, kuten ammuskeluja, levottomuuksia, väkivaltaisuuksia ja teltojen polttamisia. (Human Rights Watch 2019.) Leirillä tapettiin 20 miestä ja naista pelkästään vuoden 2021 tammikuussa (Kauppinen 2021). Osa leirillä asuvista kannattaa edelleen Isisin ideologiaa, mistä johtuen leirin yhtenä merkittävä turvallisuusuhkana on naisten ja lasten radikalisoituminen (Dworkin 2019, 5).

Leiriä ylläpitävä kurdihallinto, humanitaariset järjestöt ja kansainvälisoikeudelliset toimijat ovat vaatineet valtioita kotiuttamaan kansalaisensa al-Holin leiriltä. Tilanteeseen liittyy kuitenkin useita poliittisia, oikeudellisia ja käytännöllisiä haasteita, minkä seurauksena valtiot eivät ole hakeneet kansalaisiaan pois leiriltä. Taustalla vaikuttavat useat tekijät, kuten turvallisuuskysymykset, haasteet rikoksiin syyllistyneiden tuomitsemisessa sekä epäselvyydet leirillä olevien oikeudellisesta asemasta. Anthony Dworkinin (2019) mukaan useat eurooppalaiset valtiot ovat olleet vastahakoisia hakemaan kansalaisiaan leiriltä turvallisuusuhkien vuoksi. Osa valtioista onkin kotiuttamisen sijaan pyrkinyt estämään yksilöiden palaamisen poistamalla heidän kansallisuutensa. Dworkinin mukaan valtioiden vastahakoisuuden taustalla on lisäksi vaikuttanut kansalaisten kielteinen suhtautuminen täysi-ikäisten Isis-jäsenten kotiuttamiseen. Useissa Euroopan valtioissa julkinen mielipide leirillä olevien täysi-ikäisten henkilöiden palauttamisesta on ollut erittäin kielteinen. (Emt, 6–10.) Ylen vuonna 2019 tekemän kyselyn mukaan suomalaisista noin kolmasosa ei kannata al-Holin leirillä olevien suomalaisten lasten ja heidän äitiensä palauttamista Suomeen. Kielteisemmin asiaan suhtautuivat kyselyssä perussuomalaisten ja kokoomuksen kannattajat. Kyselyyn vastanneista neljännes oli valmiita kotiuttamaan leiriltä vain lapset ja hieman vajaa neljännes lapset ja äidit. (Kangasvieri & Koivisto 2019.) Useissa valtioissa leirillä olevien lasten tilanne on erotettu aikuisiin liittyvistä päätöksistä, sillä lasten ajatellaan olevan tilanteen uhreja. Euroopan valtiot ovatkin suurimmaksi osaksi hakeneet leiriltä lapsia, mikä osoittaa, että valtioiden on logistisesti mahdollista järjestää kansalaistensa kotiuttaminen. (Dworkin 2019, 7–10.)

Lasten kotiuttaminen on edennyt Euroopassa hitaasti. Kotiuttamisen oikeudelliseksi haasteeksi on muodostunut lasten erottaminen huoltajistaan, sillä leiriä ylläpitävä Rojavan hallinto ei salli lasten erottamista äideistään ilman äidin antamaa suostumusta. Tästä johtuen al-Holin leiriltä on suurimmaksi osaksi kotiutettu vain orpolapsia. (Dworkin 2019, 10.) Suomen viranomaisten ensimmäiset leiriltä hakemat lapset olivat myös orpoja. Suomen lainsäädäntö ei tarjoa yksiselitteistä vastausta siihen, voidaanko al-Holin leirin suomalaislapset erottaa huoltajistaan. Huostaanoton edellytyksistä ja menettelytavoista on Suomessa säädetty lastensuojelulaissa. Oikeuskansleri Tuomas Pöysti on kuitenkin arvioinut ratkaisussaan (OKV/998/1/2019) kanteluihin Syyrian leirillä olevien kotiuttamisesta, että Suomen lastensuojelulakia ja lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräyksiä ei ole mahdollista toteuttaa täysimääräisesti vieraan valtion alueella. Pöystin mukaan oikeudellisena ongelmana on myös se, millainen painoarvo voidaan antaa huoltajan antamalle suostumukselle huostaanottoon leirin olosuhteissa. Toisaalta Pöysti on ratkaisussa muistuttanut, kuinka huoltajan oikeuksilla on myös rajansa. Tässä tapauksessa al-Holin leirillä olevat aikuiset ovat tietoisesti vaarantaneet lasten keskeiset perus- ja ihmisoikeudet menemällä konfliktialueelle. Lapsen ja huoltajan oikeuksia yhteensovittaessa ensisijainen painoarvo on ennen kaikkea lapsen edulla, joka tarvittaessa voi syrjäyttää vanhemman intressit. Tästä johtuen on mahdollista, että Suomen viranomaiset voivat pyrkiä tapauskohtaisesti kotiuttamaan lapsen tämän elämän turvaamiseksi myös ilman huoltajan suostumusta. Toisaalta Pöystin mukaan al-Holin tilanteen oikeudellisella arvioinnilla on kuitenkin rajallinen merkitys, sillä viranomaisten toimintamahdollisuudet Suomen rajojen ulkopuolella ovat rajoitetut. Käytännössä Suomen viranomaisten on toimittava al-Holin leiriä hallinnoivan kurdihallinnon asettamien ehtojen mukaisesti. Pöysti on arvioinut oikeudellisesti selkeäksi toimintatavaksi lasten kotiuttamisen heidän huoltajiensa kanssa, jolloin kotiuttamisen jälkeen olisi mahdollista ryhtyä Suomen lainsäädännön edellyttämiin toimenpiteisiin. Oikeuskanslerin mukaan perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta vähintään lapset tulisi kotiuttaa leiriltä. Tätä näkökulmaa puoltavat perustuslaissa ja lapsen oikeuksien sopimuksessa turvattu oikeus elämään, lapsen edun ensisijaisuus häntä koskevissa toimissa ja julkisen vallan turvaamisvelvoite. (OKV/998/1/2019.) Tarkastelen seuraavaksi vielä syvemmin lapsen oikeuksien sopimusta.

2.3. Lapsen oikeuksien sopimus

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS 1989) on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Se hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Sopimuksessa on lueteltu kaikki lapsille kuuluvat ihmisoikeudet. Se pitää sisällään useita samoja

oikeuksia kuin muut ihmisoikeussopimukset, mutta siinä on lisäksi määritelty useita lapsia nimenomaisesti koskevia oikeuksia. Sopimus velvoittaa valtioita noudattamaan ja muuttamaan kansallisen lainsäädäntönsä vastaamaan sopimuksessa määriteltyjä oikeuksia. (UNICEF 2021.) Lapsen oikeuksien sopimusta edelsi vuonna 1959 hyväksytty ei-oikeudellisesti sitova lapsen oikeuksien julistus. Lapsen oikeuksien sopimus on sen sijaan universaali ja valtioita juridisesti sitova sopimus. (YK-liitto 2011, 3–5.) Sopimuksen ulkopuolella on tällä hetkellä vain yksi maa, joka on Yhdysvallat. Suomi on ratifioinut lapsen oikeuksien sopimuksen vuonna 1991. Sopimuksen tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle elämän perusedellytykset sekä turvallinen kasvuympäristö. Sopimuksen lähtökohtana toimii ajatus siitä, että lapset ovat oikeutettuja erityiseen huolenpitoon ja apuun. Sen tarkoituksena on taata jokaiselle lapselle oikeus terveyteen, koulutukseen, tasa-arvoon ja turvaan. Sopimuksessa on määritelty neljä yleisperiaatetta, jotka tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa. Nämä neljä periaatetta ovat syrjimättömyys (artikla 1), lapsen edun huomioiminen päätöksenteossa (artikla 3), oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6) sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen kaikissa häntä koskevissa asioissa (artikla 12). Lapsen edun ensisijaisuus on sopimuksen keskeinen lähtökohta, joka tulee huomioida jokaisessa sopimuskohdassa. Lapsen etu määritellään aina tilanne- ja tapauskohtaisesti. (Lapsen oikeudet 2021.)

Lapsen oikeuksien sopimus on ainoa ihmisoikeussopimus, joka on valtuuttanut erilaiset erityisjärjestöt ja YK:n elimet arvioimaan ja edistämään sopimuksen täytäntöönpanoa. Sopimuksen noudattamisen valvonta kuuluu YK:n lapsen oikeuksien komitealle, jolle valtiot raportoivat viiden vuoden välein. Komitea antaa valtioille raporttien perusteella huomautuksia ja suosituksia. (UNICEF 2021.) Valvontatehtävien lisäksi komitea ohjaa sopimuksen tulkintaa ja täytäntöönpanoa. Se julkaisee sopimusta täydentäviä yleiskommentteja, jotka voivat koskea esimerkiksi jotakin sopimuksen yksittäistä artiklaa tai teemaa. Yleiskommenttien tarkoituksena on auttaa valtioita ymmärtämään paremmin sopimuksen sisältöä ja sen asettamia velvoitteita. Komitean tehtäviin kuuluu myös lasten, lapsiryhmien tai perheiden valitusten käsittely. (Lapsiasia 2021.) Lapsen oikeuksien sopimusta on täydennetty 2000-luvulla kolmella lisäpöytäkirjalla, joiden tavoitteena on ollut vastata muuttuvan maailman haasteisiin. Nämä pöytäkirjat ovat lasten osallistuminen aseellisiin konflikteihin, lapsikauppa ja lasten hyväksikäyttö prostituutiossa ja pornografiassa sekä valitusoikeus, jonka myötä YK:n lapsen oikeuksien komitealle voi tehdä suoraan valituksen, jos kokee valtion loukanneen yleissopimuksessa tai valinnaisissa pöytäkirjoissa määriteltyjä oikeuksia. Suomi on ratifioinut nämä kaikki kolme lisäpöytäkirjaa, joista viimeisin on astunut voimaan Suomessa vuonna 2016. (Lapsen oikeudet 2021.)

Suomi on ratifioimalla lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS 1989) sitoutunut turvaamaan sopimuksessa määritetyt lapsille kuuluvat oikeudet. Sopimuksen 3 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltioilla on velvollisuus taata lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämätön suojele ja huolenpito. Suomen perustuslaki (PL 731/1999, 22 §) velvoittaa myös julkista valtaa turvaamaan ihmis- ja perusoikeuksien toteutumisen. Oikeuskansleri Pöystin (OKV/998/1/2019) mukaan suomalaisten lasten perus- ja ihmisoikeudet ovat kuitenkin vakavasti vaarantuneet al-Holin leirin olosuhteiden vuoksi. Leirillä on useiden kansalaisjärjestön mukaan vakavia puutteita asianmukaisen terveydenhuollon, ravintopitoisen ruuan, puhtaan veden, turvallisuuden ja koulutuksen tarjoamisessa (Human Rights Watch 2019). Näiden tekijöiden voidaan nähdä kuitenkin vaarantavan lapsen oikeuksien sopimuksessa (LOS 1989, artikla 6) turvatun oikeuden elämään. Sopimuksen 6 artiklan mukaan ”jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään” ja valtioilla on velvollisuus varmistaa, että lapsen henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset toteutuvat mahdollisimman hyvin. Al-Holin leirillä tämä kuitenkin vaarantuu, sillä leirillä kuoli 317 lasta pelkästään vuonna 2019 (Kippo 2020). Leirin puutteellinen terveydenhuolto, heikko ravinto ja epäpuhdas vesi asettavat lapset alttiiksi erilaisille taudeille, jotka vaarantavat heidän terveydentilaansa. Lisäksi koronaviruspandemian puhkeaminen on entisestään heikentänyt lasten terveydentilaa ja mahdollisuuksia normaaliin lapsen elämään.

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS 1989, artikla 3) edellyttää, että kaikessa lapsiin liittyvässä päätöksenteossa noudatetaan lapsen edun ensisijaisuutta. Lapsen etua määriteltäessä on otettava huomioon useat eri tekijät, kuten lapsen näkemykset, tausta, perhesuhteiden vaaliminen, suojaaminen, turvallisuus, haavoittuva asema ja terveys. Konfliktialueella lapset kasvatetaan tukemaan Isisin ideologiaa ja heidät totutetaan väkivaltaan osana arkea (Sisäministeriö 2017, 22). Lapset on laitettu konfliktialueella 6-vuotiaina ”kouluun”, jossa heidät on indoktrinoitu Isisin ideologiaan ja opetettu heidän sukupuoliinsa perustuvat roolit kalifaatissa. Tytöille koulussa on opetettu, kuinka he voivat tukea tulevaisuudessa aviomiehiään. Alueella tyttöjen on odotettu menevän naimisiin viimeistään teini-ikäisenä Isis-taistelijan kanssa. Osa tytöistä on joutunut mennä kalifaatissa naimisiin jo 9-vuotiaina, mistä johtuen he ovat olleet alueella riskissä joutua lapsivaimoiksi. Koulussa pojat ovat harjoitelleet fyysisiä taitoja. Osa heistä on laitettu jo 9-vuotiaina koulutuksiin, joissa heille on annettu koulutusta aseista, teloituksista ja sharia-laeista. (De Bont ym. 2017, 13–14.) Pojat ovat kalifaatissa olleet vaarassa joutua lapsisotilaiksi (Sisäministeriö 2017, 22). Poikalapset ovat joutuneet alueella osallistumaan teloituksiin, taisteluihin tai itsemurhaiskuihin. Lapset ovat säännöllisesti joutuneet katsomaan alueella fyysisten rangaistusten, kuten teloitusten ja ruumiillisten rangaistusten, toimeenpanoa. (De Bont ym. 2017, 14.) Lapset ovat joutuneet alueella elämään väkivallan keskellä,

eikä heillä ole ollut mahdollisuutta päästä ”tavalliseen” kouluun. Lapsen oikeuksien mukaan (LOS 1989, artikla 28) mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada opetusta. Näiden tekijöiden valossa lapsen etuna ei voida pitää heidän jättämistään leirille, jossa lasten keskeiset oikeudet vaarantuvat.

Al-Holin tilanteessa oikeudellisena haasteena on myös se, onko lasten kotiuttaminen ilman huoltajan suostumusta oikeudellisesti mahdollista. Lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS 1989) 3 artiklan 2 kappale edellyttää valtioita ottamaan huomioon lapsen vanhempien ja muiden hänestä vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Toisaalta sopimuksen artikla 19 takaa lapsille suojelun heidän vanhempien ja huoltajien ”ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä”. Oikeuskansleri Pöystin (OKV/998/1/2019) mukaan merkityksellinen seikka lasten kotiuttamisen arvioinnissa on se, että leirillä olevat naiset ovat tietoisina olosuhteista matkustaneet konfliktialueelle, jossa lasten keskeiset oikeudet ovat merkittävän riskin alaisena. Pöystin mukaan leirin olosuhteet huomioon ottaen olisi vaikea pitää laillisuusvalvonnallisesti moitittavana viranomaistoimintaa, jossa lapsi pyrittäisiin kotiuttamaan sopimuksen 6 artiklassa suojatun perusoikeuden toteuttamiseksi ilman huoltajan antamaa suostumusta. Julkisen vallan tehtäviin kuuluu suojata lasta huoltajan aseman väärinkäytöksiltä. Huoltajan oikeudet eivät ole rajattomat, mistä johtuen perhe-elämän suoja ei Pöystin mukaan ”oikeuta huoltajaa lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantaviin toimiin”. Lapsen edulla on aina ensisijainen asema lapsen ja huoltajan oikeuksia yhteensovittaessa. (OKV/998/1/2019.)

2.4. Al-Holin leiri poliittisena kysymyksenä Suomessa

Al-Holin leirin tilanne on ollut kiistanalainen kysymys poliittisessa keskustelussa Suomessa vuodesta 2019 lähtien. Eduskuntapuolueilla on ollut erilaisia näkemyksiä siitä, miten al-Holin leirin suomalaisten kanssa tulisi menetellä. Kaikki ovat kuitenkin jossakin määrin samaa mieltä siitä, että al-Holin leirin lapsia tulisi auttaa. Puolueiden näkemykset eroavat kuitenkin merkittävästi sen suhteen, mitä tehdä jos lapsen äiti ei suostu siihen, että vain lapsi tuodaan leiriltä Suomeen. Myöskin hallituspuolueiden suhtautuminen kysymykseen on ollut epäyhtenäistä. Iltalehti teki vuonna 2019 eduskuntapuolueille kyselyn siitä, että ”pitäisikö Suomen auttaa kansalaisiaan palaamaan al-Holin leiriltä ja keitä tulisi auttaa”. Hallituspuolueista vihreät ovat vastanneet, että lapsia on autettava leiriltä Suomeen. Heidän mukaansa lapsia tulee auttaa myös tilanteissa, joissa heitä ei voida tuoda Suomeen ilman heidän äitejään. Myös vasemmistoliiton mukaan lapsia tulee auttaa, sillä ”perustuslain,

ihmisoikeussopimusten ja lapsen oikeuksien sopimuksen kunnioittaminen ei ole poliittinen valinta”. SDP ei ole vastannut Iltalehdelle suoraan kysymyksiin siitä, keitä kaikkia leiriltä tulisi kotiuttaa ja pitäisikö lapset jättää leirille, jos heitä ei ole mahdollista kotiuttaa ilman heidän huoltajiaan. He ovat painottaneet vastauksessaan kuitenkin tapauskohtaista harkintaa ja lasten etua. Keskustan mukaan lasten etu on turvattava asiassa. He eivät ole SDP:n tavoin vastanneet kysymykseen siitä, mitä tehdä lasten suhteen jos heitä ei voi kotiuttaa ilman heidän äitejään. He ovat vastauksessaan kuitenkin nostaneet esille sen, kuinka ”ratkaisuja tehtäessä on samalla pidettävä huolta suomalaisten turvallisuudesta”. (Gråsten & Nurmi 2019.) Hallituspuolueista RKP ei vastannut Iltalehden kyselyyn, mutta heidän kansanedustajansa Eva Biaudet on aikaisemmin samana vuonna vastannut Ylelle myönteisesti siihen, että suomalaiset naiset ja lapset tulisi tuoda Suomeen leiriltä. Biaudet on perustellut vastausta lapsen edulla ja lasten elämän suojelulla. (Pilke & Uosukainen 2019.)

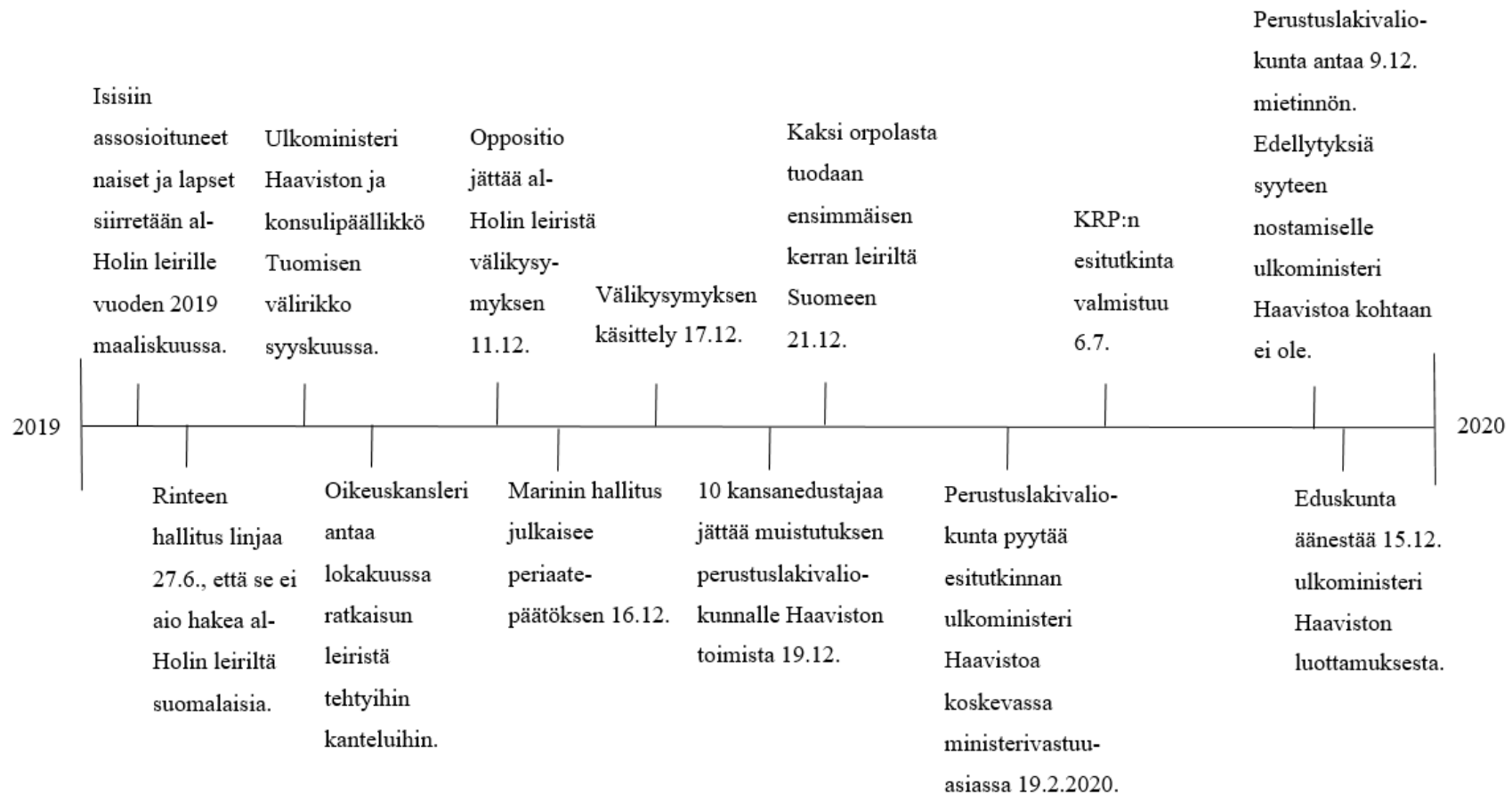
Iltalehden (2019) kyselyyn vastanneista oppositiopuolueista perussuomalaiset näkivät ratkaisuksi vain orpolasten kotiuttamisen leiriltä. Perussuomalaisten mukaan lapset on jätettävä leirille, jos heidän kotiuttaminen ei onnistu ilman heidän huoltajiaan. Heidän mukaansa pieniä lapsia on mahdollista evakuoida leiriltä, jos lasten äidit suostuvat luopumaan heistä. Perussuomalaiset eivät kuitenkaan hyväksy lasten äitien tuomista takaisin Suomeen ”missään tapauksessa”. Kokoomuksen mukaan leirillä olevia lapsia tulee auttaa. He eivät ota Iltalehden kyselyssä kantaa kuitenkaan siihen, pitäisikö lapset jättää leirille, jos heitä ei voida kotiuttaa ilman heidän huoltajiaan. Kokoomuksen mukaan ”hallituksen tulee toimia niin, että lapset voidaan tuoda Suomeen ilman vanhempia”. Oppositiopuolueista myös kristillisdemokraatit näkevät, että Suomen valtion pitäisi auttaa leirillä olevia lapsia Suomeen. Heidän mukaansa leiriltä tulisi kotiuttaa kuitenkin vain ”orvot ja pienet lapset, joista äidit ovat valmiita luopumaan”. Mikäli lapsia ei voida hakea leiriltä Suomeen ilman heidän huoltajiaan, lapset tulisi KD:n mukaan jättää leirille. Oppositiopuolueista Liike Nyt ei ole ottanut kantaa Iltalehden kysymyksiin al-Holin leiristä. Puolueen kansanedustajan Harry Harkimon mukaan he ottavat asiaan kantaa, kun ”riittävä informaatio on saatavilla”. (Gråsten & Nurmi 2019.)

Al-Holin leirin suomalaisten tilannetta on käsitelty Suomessa kolme eri hallitusta vuosina 2019–2021. Juha Sipilän toimitusministeriön tehtävänä oli alkuvuonna 2019 pohtia, miten Suomi menettelee tilanteessa. Sipilän toimitusministeriö linjasi tällöin, että täysi-ikäisiä suomalaisia ei aiota hakea al-Holin leiriltä, mutta he selvittävät keinoja, joilla lapset saataisiin suomalaisille viranomaisille. (Hakahuhta 2019.) Vuoden 2019 kesäkuussa eduskuntavaalien jälkeen nimitetty Antti Rinteen tuore hallitus linjasi eduskunnan kyselytunnilla, että hallitus ei ole evakuoimassa leiriltä olevia kansalaisiaan esimerkiksi konsulipalvelun avulla. Rinteen hallitus ilmoitti tällöin selvittävänsä, minkälaista apua leirillä tarvitaan. Ulkoministeri Pekka Haavisto antoi heinäkuussa

konfliktinvälityskonsultille toimeksiannon leirillä olevien suomalaisten tilanteen selvittämisestä, orpolasten tuomisesta Suomeen sekä neuvotteluyhteyden muodostamisesta kurdihallintoon. Oikeuskansleri Pöysti antoi lokakuussa hallituksen al-Holin toimintaa koskevista kanteluista ratkaisunsa, jossa hän korostaa lapsen etua ja toteaa oikeudelliseksi toimintatavaksi kotiuttaa leiriltä sekä lapset että heidän huoltajansa. (Toivonen 2020.) Vuoden 2019 joulukuussa pääministeri Rinteen erottua ja hallituksen kaaduttua Sanna Marinin hallitus nimitettiin. Marinin tuore hallitus julkaisi al-Holin leirillä olevien suomalaisten auttamisesta poliittisen päätöksen joulukuun puolessavälissä. Linjauksen keskeisenä periaatteena on hallituksen tahtotila auttaa lapsia ja kotiuttaa heidät leiriltä niin nopeasti kuin on mahdollista – alueelle vapaaehtoisesti matkustaneita aikuisia kohtaan sen sijaan ei ole auttamisvelvollisuutta. Toimivaltaiseksi viranomaiseksi linjauksessa on määritelty ulkoministeriö ja ulkoministeriön nimeämä erityisedustaja, joka tekee jokaisen lapsen kohdalla tapauskohtaisen ratkaisun kotiuttamisesta. Linjauksen keskeisenä tavoitteena on turvata lapsen etu kaikissa tilanteissa sekä noudattaa oikeusvaltioperiaatetta, Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälistä oikeutta, kuten ihmisoikeussopimuksia. (Valtioneuvosto 2019.) Linjaus vastaa monilta osin oikeuskanslerin ratkaisua.

Oppositio jätti vuoden 2019 joulukuussa hallitukselle välikysymyksen (VK 3/2019 vp) al-Holin leirin suomalaisten tilanteesta. Välikysymys koski ”al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamista ja toimien asianmukaisuutta”. Välikysymyksen taustalla vaikutti ulkoministeri Pekka Haaviston al-Hol-toiminnasta noussut kohu, jossa Haavistoa syytettiin julkisuudessa virkamiehen painostamisesta toimimaan lainvastaisesti. Virkamies siirrettiin toisiin tehtäviin, kun hän kieltäytyi toimimaan Haaviston ohjeiden mukaisesti. Asiasta nousseessa kohussa keskeiseksi kysymykseksi muodostui se, onko ulkoministeri toiminut lainvastaisesti pyrkiessään siirtämään konsulipäällikkö Pasi Tuomisen pois tehtävistään. Välikysymyksessä on tämän lisäksi syytetty ulkoministeri Haavistoa siitä, että hän ei ole kertonut totuutta leirin suomalaisten kotiuttamissuunnitelmasta eduskunnalle ja ulkoasiainvaliokunnalle. (VK 3/2019 vp.) Välikysymys käsiteltiin joulukuun 17. päivänä eduskunnassa, missä ulkoministeri Haavisto kielsi toimineensa lainvastaisesti. Marinin hallitus oli julkaissut periaatepäätöksen al-Holin leirin suomalaisten auttamisesta päivää aikaisemmin välikysymyksen käsittelyä. Oppositio esitti välikysymyskeskustelun jälkeen ulkoministeri Haavistolle epäluottamuslauseen, jonka myötä eduskunnassa äänestettiin seuraavana päivänä ulkoministerin luottamuksesta. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019.) Ulkoministeri Haavisto sai tällöin eduskunnan luottamuksen äänin 110–79 (Eduskunta 2019).

Kymmenen perussuomalaisten, kokoomuksen ja kristillisdemokraattien kansanedustajaa jätti välikysymyksen jälkeisenä päivänä perustuslakivaliokunnalle muistutuskirjelmän (M 4/2019 vp), jossa he pyysivät tutkintaa ulkoministeri Haaviston toimien laillisuudesta al-Holin tilanteen menettelyssä. Perustuslakivaliokunta päätti pyynnön osalta käynnistää esitutkinnan siitä, onko Haavisto menetellyt laillisesti pyrkiessään siirtämään virkamiehen uuteen tehtävään. Esitutkinnan suoritti keskusrikospoliisi ja se valmistui 6.7.2020. Tehdyn esitutkinnan ja perustuslakivaliokunnan saamien oikeustieteen asiantuntijoiden lausuntojen perusteella valiokunta päättyi 9.12.2020 siihen tulokseen, että Haavistoa kohtaan ei ole perusteita nostaa syytettä. Perustuslakivaliokunta katsoi mietinnössään (PeVM 26/2020 vp), että ulkoministeri ei ollut toiminut virkatoimissaan perustuslain 116 §:ssä määritetyllä tavalla lainvastaisesti, mistä johtuen syytteen nostamiselle ei ole edellytyksiä. Perustuslakivaliokunta näki Haaviston kuitenkin toimineen hallinto- ja ulkoasiainhallintolain vastaisesti pyrkiessään siirtämään konsulipäällikköä toisiin tehtäviin. Tämä ei kuitenkaan täyttänyt edellytyksiä syytteesen asettamiselle, sillä ministereillä on tavallista korkeampi syytekynnys. Valiokunta arvioi myös, että Haaviston menettelyn moitittavuutta voidaan kokonaisuuteen nähden pitää vähäisenä. (PeVM 26/2020 vp.) Perussuomalaisten kansanedustaja ehdotti epäluottamuslauseen antamisesta ulkoministeri Haavistolle, jonka luottamuksesta äänestettiin eduskunnassa 15.12.2020. Haavisto sai eduskunnan luottamuksen äänin 101–68 ja eduskunta hyväksyi kansanedustaja Johanna Ojala-Niemelän tekemän ehdotuksen ja päätti olla nostamatta syytettä ulkoministeri Haavistoa vastaan. (Eduskunta 2020a.) Seuraavalle sivulle on koottu aikajanaan al-Holin leirin tilanteeseen liittyvät keskeiset tapahtumat (kuvio 1). Tarkastelen seuraavassa luvussa tutkielmani institutionaalista kontekstia.

Kuvio 1. Aikajana al-Holin leirin käsittelystä Suomessa vuosina 2019–2020.

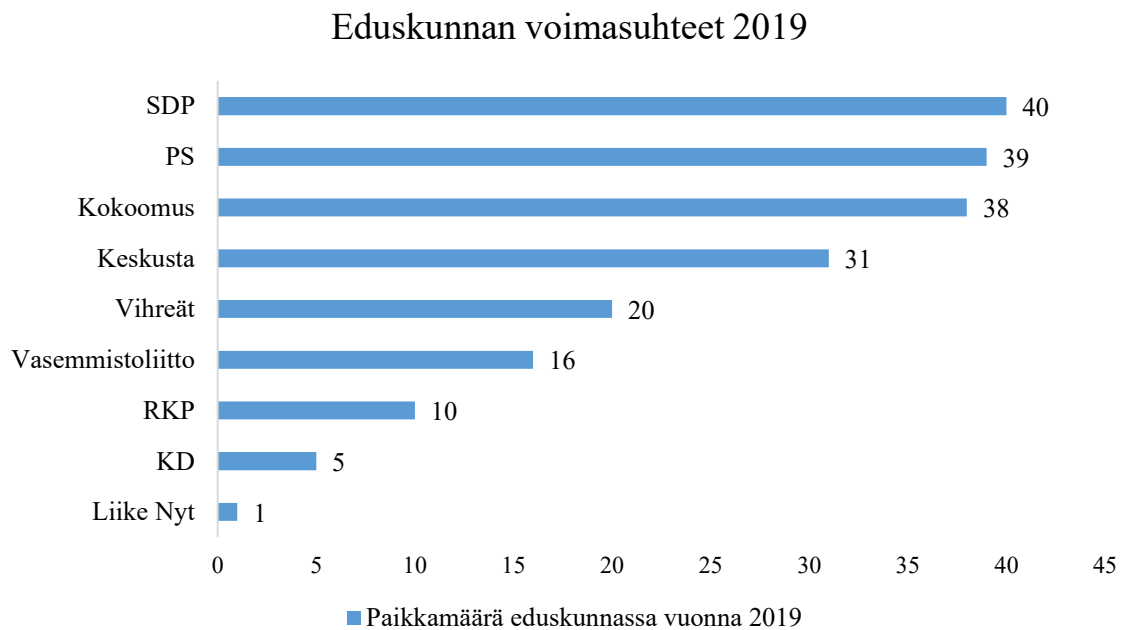
3. Puolueet, eduskunta ja hallitus instituutioina Suomessa

3.1. Puolueet ja niiden ideologiat

Poliittiset puolueet ovat demokratian keskeisimpiä instituutioita. Ne ovat organisoituja ryhmiä, jotka tavoittelevat hallitusvaltaa vaaleissa (Schlesinger 1985, 1153). Puolueet edustavat erilaisia sosiaalisia ryhmiä ja ne yhteensovittavat yksilöiden intressejä yhteiseksi ryhmäintresseiksi. Puolueilla on myös useita muita tehtäviä, kuten vaalikampanjoiden organisoiminen, viestinnän kanavoiminen sekä jäsenistön kouluttaminen ja ehdokkaiden rekrytoiminen. (Norris 2002, 103.) Lisäksi ne integroivat kansalaisia laajemmin kansallisvaltioiden poliittisiin prosesseihin (Diamond & Gunther 2001, xiv). Puolueet toimivat poliittisen järjestelmän asettamissa rajoissa ja niiden keskeisenä tavoitteena on saada edustajiaan parlamenttiin ja hallitukseen. Puolueiden toimintaa luonnehtivat institutionaalisuus, hierarkkinen vuorovaikutus sekä strateginen ja edustuksellinen päätöksenteko. (Mickelsson 2007, 31–33.) Puolueet ovat syntyneet yhteiskunnallisten konfliktien seurauksena. Ne toimivat näiden konfliktien ilmentäjinä, säilöjinä ja muuttajina. Poliitiikka on väistämättä puolueellista ja konfliktista, sillä politiikka ei ole yksimielisyyden aluetta. Puolueiden perusolemus muodostuu näin ollen sekä ristiriitaisista pyrkimyksistä että yhteisistä asioista, joihin on mahdollista vaikuttaa. Rauli Mickelssonin mukaan länsimaisten yhteiskuntien keskeiset ristiriidat ovat muodostuneet seuraavista ulottuvuuksista: 1) sosioekonominen, 2) uskonnollinen, 3) kulttuuris-etninen, 4) keskusta-periferia, 5) hallitsemistapaan kohdistuva tuki, 6) ulkopoliitiikka ja 7) materialistiset-postmaterialistiset arvot. Länsimaisessa puoluejärjestäytymisessä näistä ulottuvuuksista merkittävin on ollut sosioekonominen ristiriitaulottuvuus, jossa keskeisessä asemassa ovat eri toimijoiden, kuten työntekijöiden ja työnantajien, intressien väliset konfliktit. (Mickelsson 2015, 25–33.)

Suomen puoluekenttä on monipuolinen ja suhteellisen vakaa. Siinä on edustettuna lähes kaikki länsimaalaiset ristiriitaulottuvuudet. Useiden suomalaisten puolueiden juuret ulottuvat 1900-luvun alkuun asti, mikä kuvastaa suomalaisen puoluekentän vakautta ja jatkuvuutta. 2000-luvun alun kahdeksasta eduskuntapuolueesta ainakin viidellä juuret ulottuivat 1900-luvun alkuun. (Mickelsson 2007, 318–322.) Suomen vuoden 2019 eduskuntavaaleissa kansanedustajia valittiin yhdeksästä eri puolueesta: SDP, keskusta, vihreät, vasemmistoliitto, RKP, perussuomalaiset, kokoomus, KD ja Liike Nyt. Näistä viisi ensimmäistä muodostavat nykyisen hallituksen ja neljä jälkimmäistä opposition. Hallituksella on 117 paikkaa eduskunnassa. Seuraavassa taulukossa (kuvio 2) on kuvattu eduskunnan voimasuhteet vuonna 2019. Niissä on myöhemmin tapahtunut muutoksia vuoden 2020

aikana, jolloin perussuomalaisten eduskuntaryhmästä erotettu Ano Turtiainen perusti oman eduskuntaryhmänsä (Strömberg 2020). Esittelen seuraavaksi eduskuntapuolueet lyhyesti.

Kuvio 2. Eduskuntapuolueiden saamat paikkamäärät vuoden 2019 eduskuntavaaleissa (Eduskunta 2020b).

1) Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue (SDP) on vuonna 1899 perustettu puolue, jonka juuret ovat työväenkysymyksessä. Puolueen ideologia perustuu sosiaalidemokratiaan ja sen ristiriitauttavuuksia ovat olleet konfliktit työläisten ja työnantajien, kuluttajien ja tuottajien sekä sosialismin ja kapitalismin välillä. Puolueen sosiaaliset verkostot³ ovat koostuneet muun muassa raittiusliikkeestä, ammattiyhdistysliikkeestä ja osuustoiminnasta. (Mickelsson 2007, 396.) SDP:n puheenjohtaja on Sanna Marin.

2) Suomen Keskusta (jatkossa keskusta) on demokraattiseen tuottaja- ja pienviljelijäagrarismiin sekä keskustalaisuuteen ideologisesti pohjautuva puolue, joka on perustettu vuonna 1908. Puolueen ristiriitauttavuuksia ovat esimerkiksi: periferia-Etelä-Suomi, maalaiset-

³ Sosiaalisilla verkostoilla tarkoitetaan samankaltaisten ihmisten joukkoja. Niiden voimakkuus voi vaihdella heikoista vahvoihin verkostoihin. Puolueen syntyminen edellyttää riittävän vahvoja sosiaalisia verkostoja. (Mickelsson 2015, 24.) Tällaisten sosiaalisten verkostojen koossapysyminen perustuu luottamukseen ja niissä vallitseviin normatiivisiin sääntöihin (Ilmonen 2000, 10).

kaupunkilaiset ja tuottajat-kuluttajat. Keskustan sosiaaliset verkostot ovat koostuneet talonpojista, maalaisväestöstä ja pienviljelijöistä. (Emt, 397.) Puolueen puheenjohtaja on Annika Saarikko.

3) Vihreä Liitto (jatkossa vihreät) on vuonna 1988 perustettu puolue, jonka ideologia perustuu ympäristönsuojeluun ja ”uuteen politiikkaan”. Puolueen ristiriitaulottuvuus on pohjautunut uuden ja vanhan politiikan konfliktille, jolloin politiikan ”vanhojen ydintotuuksien” rinnalle on noussut 1970-lähtien uusia arvoja ja ydintotuuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi feminismiä, seksuaalista tasa-arvoa ja elämäntapoja käsittelevät arvot ja ydintotuudet. Vihreiden sosiaaliset verkostot ovat muodostuneet ympäristö- ja vaihtoehtoliikkeestä, opiskelijoista ja uudesta keskiluokasta. (Emt, 277, 403.) Vihreiden puheenjohtaja on Maria Ohisalo.

4) Vasemmistoliitto on ideologisesti uusvasemmistolaiseen ja punavihreyteen pohjautuva puolue, joka on perustettu vuonna 1990. Puolueen ristiriitaulottuvuus on perustunut konfliktiin vasemmistolaisuuden ja uusliberalismin välillä. Puolueen sosiaaliset verkostot ovat rakentuneet Suomen Kansan Demokraattisen liiton (SKDL) ja Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP) järjestökenttien ympärille. (Emt, 395.) Vasemmistoliiton puheenjohtaja on Li Andersson.

5) Suomen ruotsalainen kansapuolue (RKP) on vuonna 1906 perustettu puolue, jonka juuret ulottuvat 1800-luvulle. Puolueen ideologia on perustunut konservatiivisuuteen, kuningasmielisyyteen ja liberalistiseen fraktioon 1940-luvulta lähtien. Puolueen ristiriitaulottuvuudet ovat käsitelleet esimerkiksi kielikysymystä ja perustuslaillisuutta. Puolueen sosiaaliset verkostot ovat koostuneet ruotsinkielisestä väestöosasta ja oheisjärjestöistä. (Emt, 400.) RKP:n puheenjohtaja on Anna-Maja Henriksson.

6) Perussuomalaiset ovat populistinen ja arvokonservatiivinen vuonna 1995 perustettu puolue. Puolueen konfliktit ovat perustuneet vastakkainasetteluihin ”tavallisen kansan” ja ”herrojen”, periferian ja Etelä-Suomen sekä itsenäisen Suomen ja EU:n välille. Puolueen sosiaalisina verkostoina ovat toimineet esimerkiksi lähiöt ja maaseutu. (Emt, 398.) Perussuomalaisten puheenjohtaja on Jussi Halla-aho.

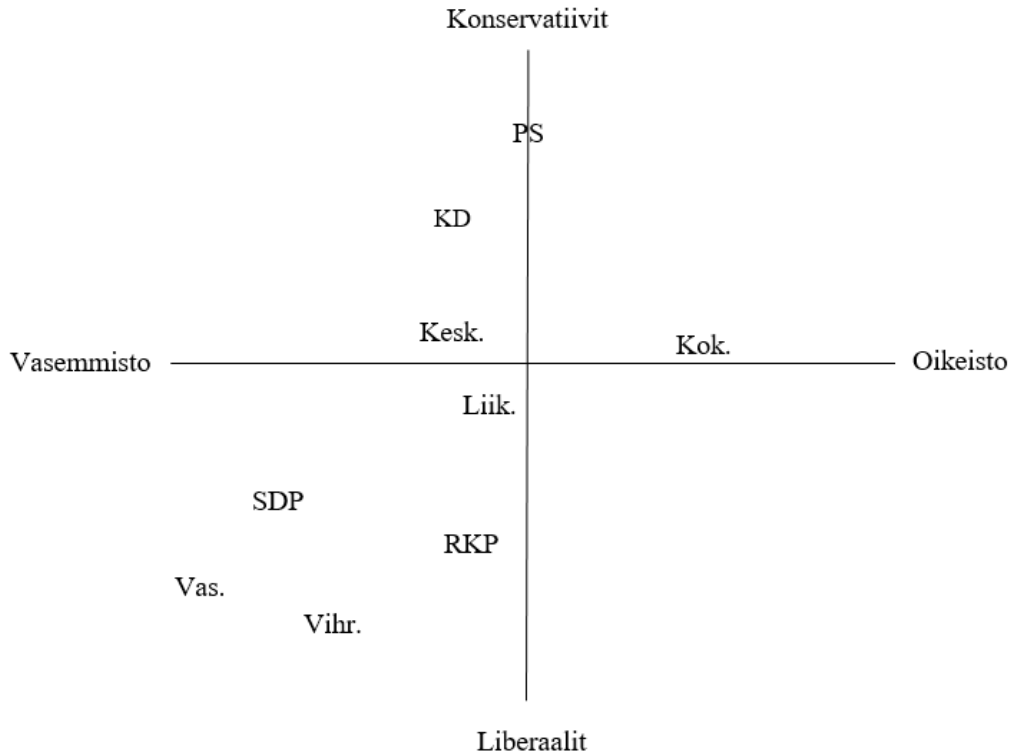
7) Kansallinen Kokoomus (jatkossa kokoomus) on kansallisuusliikkeeseen pohjautuva puolue, joka on perustettu vuonna 1918. Puolueen ideologia perustuu konservatismiin ja eettiseen individualismiin. Puolueen ristiriitaulottuvuuksina ovat olleet esimerkiksi: valkoiset-punaiset, vanhoilliset-radikaalit, kristillisyyks-maallistuminen ja markkinatalous-sosialismi. Puolueen

sosiaaliset verkostot ovat koostuneet muun muassa papistosta, Etelä-Suomesta, porvareista, suomenkielisistä, suojeluskunnista ja oheisjärjestöistä. (Emt, 401.) Kokoomuksen puheenjohtaja on Petteri Orpo.

8) Suomen Kristillisdemokraatit (KD) ovat vuonna 1958 perustettu puolue, jonka ideologia pohjautuu kristinuskoon. Puolueen ristiriitailottuvuudet ovat perustuneet abortti- ja alkoholikiistoihin sekä kristillisten ja maallistuneiden arvojen vastakkainasetteluun. Puolueen sosiaaliset verkostot ovat muodostuneet kristillisistä yhteisöistä ja herätysliikkeistä. (Emt, 401.) KD:n puheenjohtaja on Sari Essayah.

9) Liike Nyt on vuonna 2018 perustettu puolue, joka korostaa toiminnassaan poliittisen osallistumisen kulttuurin ja päätöksenteon uudistamista. Puolueen ideologiassa korostetaan markkinataloutta, elektronista demokratiaa, yrittäjyyttä, yksilökeskeisyyttä ja Eurooppa-myönteisyyttä. (Liike Nyt 2021.) Puolueen ristiriitailottuvuuden voidaan nähdä perustuvan konfliktiin nykyisen poliittisen päätöksenteon ja uudistetun, teknologiaa hyödyntävän päätöksenteon välille. Puolueen puheenjohtaja on Hjallis Harkimo.

Suomessa puolueiden väliset ideologiset erot ovat kaventuneet toisen maailmansodan jälkeen. Puolueiden käsitykset esimerkiksi hyvinvointivaltiosta, demokratiasta ja talousjärjestelmästä ovat merkittävästi lähentyneet toisiaan. Siitä huolimatta suomalaisilla puolueilla on löydettävissä keskeisiä eroavaisuuksia niiden arvojen, toimintaa koskevien uskomusten ja poliittisten tavoitteiden osalta. (Paloheimo 2008, 28.) Tyypillisesti puolueiden yhteiskunnallisia jakolinjoja on tarkasteltu sosioekonomisen ulottuvuuden avulla, millä viitataan perinteiseen vasemmisto-oikeisto-akseliin. Sosioekonomisen ulottuvuuden määrittäviä tekijöitä ovat suhtautuminen tulonjakoon, markkinoiden sääntelyyn ja valtion rooliin taloudessa. (Kestilä-Kekkonen 2014, 67.) Suomen eduskuntapuolueista kokoomus on ollut perinteisesti kriittisin tulonjaon tasoittamista kohtaan ja kannattanut eniten markkinaratkaisujen ja mahdollisuuksien tasa-arvon puolesta. Vasemmistoliitto ja SDP ovat perinteisesti kannattaneet kattavaa hyvinvointivaltiota ja sosioekonomista tasa-arvoa. Keskusta ja kristillisdemokraatit sijoittuvat sosioekonomisella ulottuvuudella vasemmiston ja oikeiston väliin. Vihreät ja perussuomalaiset ovat sosioekonomisella ulottuvuudella lähellä toisiaan useista muista eroavaisuuksista huolimatta, sillä molemmat suhtautuvat markkinaehtoisuutta kohtaan varauksellisesti ja kannattavat tasaisempaa tulonjakoa sekä kattavia julkisia palveluja. (Westinen ym. 2016, 277.)

Kuvio 3. Eduskuntapuolueiden sijoittuminen Helsingin Sanomien vaalikoneen arvokartalla vuoden 2019 eduskuntavaaleissa (Muhonen 2019b).

Sosioekonomisen ulottuvuuden lisäksi puolueita on usein tarkasteltu sosiokulttuurisen ulottuvuuden avulla, mikä vaihtelee libertariaanisesta autoritaariseen. Sosiokulttuurisen ulottuvuuden asiakysymykset tarkastelevat esimerkiksi suhtautumista elämäntapojen monimuotoisuuteen, tasa-arvoon ja yksilönvapauksiin. Sen merkitys on kasvanut viime vuosikymmeninä yhteiskunnallisten ja taloudellisten muutosten seurauksena. Siitä huolimatta vakiintuneet puolueet eivät kuitenkaan ole reagoineet voimakkaasti sosiokulttuurisen ulottuvuuden merkityksen kasvuun. Puolueiden hitaassa reagoinnissa vedenjakajamuutoksiin on vaarana se, että äänestäjäkunnassa olisi tietyille arvopainotuksille tarjontaa, mutta puoluekentässä niiden osalta ei ole tarjontaa. (Kestilä-Kekkonen 2014, 67–68.) Eduskuntapuolueista vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n kannattajat suhtautuvat monikulttuurisuuteen, maahanmuuttoon ja seksuaalivähemmistöihin myönteisesti. Lisäksi vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjät kannattavat vähiten perinteisiä arvoja, joita taas KD:n äänestäjät painottavat kristillisten arvojen lisäksi. SDP:n, kokoomuksen ja keskustan äänestäjät suhtautuvat sosiokulttuurisella janalla yhteiskunnan moninaisuutta koskevissa kysymyksissä keskivälille. Näitä puolueita yhdistää sisäinen hajautuneisuus maahanmuuttoon, vähemmistöihin ja ympäristönsuojeluun liittyvissä kysymyksissä. Perussuomalaisten äänestäjät suhtautuvat muiden puolueiden äänestäjiä kielteisemmin maahanmuuttoon ja vähemmistöihin. Lisäksi perussuomalaisten

ja KD:n äänestäjät suhtautuvat EU:hun keskimääräistä kriittisemmin. (Westinen ym. 2016, 278–285.) Puolueiden sijoittuminen nelikentälle (vasemmisto-oikeisto ja konservatiivi-liberaali) vuoden 2019 eduskuntavaaleissa on kuvattu edellisellä sivulla (kuvio 3).

3.2. Eduskunta

Suomen perustuslaissa (PL 731/1999, 2§) määritellään valtiovallan kuuluvan Suomen ”kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta”. Eduskunta koostuu 200 kansanedustajasta, jotka valitaan neljän vuoden välein välittömällä ja suhteellisilla eduskuntavaaleilla (Emt, 24–25§). Eduskunta on edustuksellisessa parlamentaarisessa demokratiassa tärkein instituutio kansan edustamisessa (Pekonen 2011, 13). Se ilmentää valtiollisista instituutioista puhtaimmin kansansuvereeniusperiaatetta, sillä siellä kansalaisyhteiskunnan eri ryhmäintressit kohtaavat toisensa ja sovittelevat näkemyksiä. Eduskunta instituutiona tunnustaa moniarvoisuuden ja mielipiteiden erilaisuuden sekä asettaa julkisen keskustelun tärkeäksi osaksi päätöksentekoa. (Jyränki & Husa 2012, 138.) Eduskunnalla on useita erilaisia tehtäviä, joista tärkein on lakien säätäminen, joka tapahtuu täysistunnoissa. Lainsäädäntövallan lisäksi eduskunnan muita keskeisiä tehtäviä ovat budjettivallan käyttäminen, tärkeimpien Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten hyväksyminen sekä vaikuttaminen Euroopan unionin asioihin. Eduskunnalla on myös tärkeä rooli hallituksen toiminnan poliittisessa ja oikeudellisessa valvonnassa. Poliittisessa valvonnassa varmistetaan, että hallituksen toiminnalla on enemmistön tuki eduskunnassa, kun taas oikeudellisessa valvonnassa tavoitteena on ministerin virkatoimien lainmukaisuuden varmistaminen. (Eduskunta 2021a.) Parlamentaarisen järjestelmän ydinperiaatteen mukaan hallituksen on nautittava eduskunnan luottamusta (Hidèn 2006, 145).

Käytännön eduskuntatyössä keskeinen asema on kansanedustajien muodostamilla eduskuntaryhmillä, jotka muodostetaan puolueittain. Liittyminen eduskuntaryhmään ei ole lainsäädännöllisesti pakollista, mutta tavanomaisesti jokainen kansanedustaja toimii osana puolueensa eduskuntaryhmää. Eduskuntaryhmissä keskustellaan ajankohtaisista poliittisista asioista ja voidaan tehdä päätös ryhmän suhtautumisesta eduskunnan käsittelyssä olevaan kysymykseen. (Eduskunta 2021b.) Eduskuntaryhmissä tapahtuva politiikan valmistelu ja ohjaus ovat välttämättömiä edellytyksiä eduskunnan käytännön toiminnalle. Siitä huolimatta niiden aseman tunnustaminen on lainsäädännöllisesti edennyt hitaasti. Vasta vuoden 2000 perustuslaissa eduskuntaryhmien olemassaolo ja osallistuminen valtiolliseen päätöksentekoon on huomioitu. (Hidèn 2006, 64–65.)

Eduskuntaryhmien työtä johtaa puheenjohtajisto, jonka tehtävänä on muun muassa neuvotella ja keskustella ryhmän kannasta muiden eduskuntaryhmien kanssa. Eduskuntaryhmien jakautuminen hallituksessa ja oppositiossa oleviin ryhmiin määrittelee voimakkaasti eduskuntaryhmien toimintaa. Hallitusryhmät tukevat hallituksen esityksiä, kun taas oppositioryhmät kritisoivat hallituksen toimintaa, tuovat erilaisia vaihtoehtoja esille sekä vaativat ministereiltä perusteluja tehdyille ratkaisuille ja päätöksille. Molemmat ryhmät osallistuvat kuitenkin yhdessä valiokuntatyöhön, jossa valmistellaan lakiesityksiä. (Eduskunta 2021b.)

Eduskunnan keskeisin tehtävä, lakien säätäminen, tapahtuu täysistunnossa. Eduskunta käsittelee täysistunnoissa lakiesityksiä, valtion talousarviota, kansainvälisiä sopimuksia sekä hallituksen antamia selonteokoja, tiedonantoja ja kertomuksia. Lisäksi täysistunnoissa käydään myös poliittista ajankohtaiskeskustelua. (Eduskunta 2021a.) Täysistunnot järjestetään neljää kertaa viikossa ja ne ovat avoimia kaikille, mistä johtuen ne muodostavat eduskuntatyön yhden näkyvimmistä osista. Täysistuntoja johtaa puhemies, jonka tehtävänä on kutsua täysistunnot koolle, esitellä niissä käytävät asiat ja johtaa keskustelua (Jyränki & Husa 2012, 159). Eduskunnan työskentelymuotoja täysistunnoissa ovat esimerkiksi ajankohtaiskeskustelu, suullinen kyselytunti ja välikysymys. Ajankohtaiskeskustelussa eduskunnassa puhutaan ajankohtaisista aiheista ja sen järjestämisestä päättää puhemiesneuvosto. Suullisessa kyselytunnissa kansanedustajat voivat esittää ministereille kysymyksiä, joihin saa vastata enintään minuutin kestäväällä vastauksella. Välikysymyksessä vähintään 20 kansanedustajaa esittää hallitukselle tai yksittäiselle ministerille kysymyksen asiasta, joka kuuluu tämän toimialaan. Välikysymyksen tarkoituksena on mitata hallituksen tai ministerin nauttima luottamusta. (Valtioneuvosto 2021a.) On epätodennäköistä, että välikysymys johtaisi epäluottamukseen jos kyseessä on enemmistöhallitus – tällainen hajoaa käytännössä vain silloin, kun hallituspuolueilla on merkittäviä sisäisiä ristiriitoja. Välikysymys antaa oppositiolle kuitenkin mahdollisuuden tietojen hankkimiseen, debatointiin jostakin poliittisesta aiheesta sekä hallituspolitiikan arvosteluun. (Jyränki & Husa 2012, 164.)

Parlamenttikysymyksillä on useita erilaisia funktioita ja tavoitteita. Eduskunnan kyselytunteja tutkineiden Matti Wibergin ja Antti Kouran (1996) mukaan parlamenttikysymystyyppit voidaan jakaa kahteen luokkaan: informaatiopyyntöihin ja puhetekoihin. Informaatiopyyntöihin sisältyvät kysymykset, joissa tavoitteena on esimerkiksi saada informaatiota, vaatia selitystä tai testata ministeriä kiistanalaisessa aiheessa. Useita parlamenttikysymyksiä voidaan tarkastella kuitenkin puhetekoina, joiden tarkoituksena on esimerkiksi toimintaan painostaminen, henkilökohtaisen julkisuuden rakentaminen tai kiinnostuksenosoittaminen äänestäjien intressejä kohtaan. Tavoitteena voi olla myös hallituksen taivutteleminen kompromissiin, maineen kasvattaminen tietyssä politiikan

osa-alueessa tai hyökkääminen ministeriä vastaan haastavassa poliittisessa tilanteessa. (Emt, 208–209.) Parlamenttikysymyksiä voi näin ollen käyttää informaation pyytämisen lisäksi myös strategisesti. Tästä johtuen oppositiokansanedustajat esittävät hallitukselle tyypillisesti haastavia kysymyksiä, kun taas hallituspuolueiden kansanedustajat pyrkivät esittämään hallitukselle kysymyksiä, joiden avulla voidaan levittää hallituksen kannalta miellyttäviä asioita laajan yleisön tietoisuuteen. Wibergin ja Kouran mukaan tällaisessa tilanteessa kansanedustaja usein tietää jo ennen kysymyksen esittämistä vastauksen siihen. Tavoitteena on tällöin auttaa hallitusta levittämään sellaista informaatiota, josta hallituspuolueille voi olla poliittista hyötyä. Tästä johtuen Wibergin ja Kouran mukaan on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mitä strategioita kysyjä hyödyntää ja millaiset strategiat auttavat häntä poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. (Emt, 200.) Toisinaan kysymyksiä ei edes esitetä vastauksen saamiseksi, vaan siksi, että kyselijä pääsee nostamaan esille ongelmalliseksi tai muuten poliittisesti tärkeiksi kokemiaan asioita (Emt, 207).

Parlamentit ovat keskeisiä instituutioita eurooppalaisessa demokratiassa. Niillä on teoreettisesti ja perustuslaillisesti merkittävä nimitys-, valvonta-, ja lainsäädäntövalta. Siitä huolimatta niillä on parlamentaarisisissa järjestelmissä havaittu olevan vähäisempi käytännön merkitys kuin hallituksilla, joiden valta on lisääntynyt lainsäädännön suhteen. Ilmiön taustalla vaikuttavat puoluekuri, vallan keskittyminen puoluejohdolle sekä poliittisen asialistan yhä monimutkaisempi luonne, minkä myötä valta on siirtynyt parlamenteilta hallitukselle. Lisäksi EU:n vaikutusvallan voimistuminen ja lisääntyvä maailmanlaajuinen sääntely on osaltaan heikentänyt parlamenttien asemaa lainsäädäntöelimenä. (Raunio & Wiberg 2008, 581–582.) Suomessa on lainsäädännöllisillä muutoksilla pyritty vahvistamaan parlamentaarista demokratiaa. Vuonna 2000 voimaanastuneessa perustuslaissa eduskunnan ja hallituksen asemaa parannettiin samanaikaisesti, kun presidentin valtaoikeuksia kavennettiin (Ruostetsaari 2014, 117). Uudistukset parlamentarisoivat Suomen poliittista järjestelmää ja vahvistivat entisestään eduskunnan perustuslaillista asemaa. Eduskunnalla on uudistusten myötä esimerkiksi suurempi valta hallituksen muodostamisessa kuin aikaisemmin, jolloin presidentin tehtäviin kuului hallituksen muodostamisen ohjaus. Näistä uudistuksista huolimatta eduskunta on menettänyt valtaa hallitukselle. Lakien tuottaminen on esimerkiksi melkein kokonaan hallituksen ohjaamaa Suomessa, sillä hallitus pystyy johtamalla lakien valmistelua vaikuttamaan siihen, millaisen sisällön lait saavat eduskunnassa. (Raunio & Wiberg 2008, 595; Jyränki & Husa 2012, 138–139.) Eduskunnan työskentelyyn ja vaikutusmahdollisuuksiin vaikuttaa merkittävästi hallitus-oppositio -asetelma, sillä vahvan enemmistöhallituksen ei tarvitse olla parlamentille kovin responsiivinen niin kauan kuin hallituspuolueet tukevat sitä (Raunio & Wiberg 2008, 595). Suomessa hallitukset ovat olleet vuodesta 1983 lähtien laajapohjaisia

enemmistöhallituksia, joiden valta on kasvanut suhteessa oppositioon lainsäädännöllisten muutosten myötä (Ruostetsaari 2014, 89). Parlamentti on näin ollen instituutiona suhteellisen heikko – varsinkin kun oppositio on numeraalisesti heikko ja ideologisesti epäyhtenäinen (Raunio & Wiberg 2008, 595).

3.3. Hallitus

Valtioneuvosto (jatkossa hallitus) on Suomessa ylintä toimeenpanovaltaa käyttävä elin, jonka tulee parlamentarismien periaatteen mukaisesti nauttia eduskunnan luottamusta. Hallituksen tehtävänä on vastata poliittisen järjestelmän toiminnan aloitteellisuudesta, politiikan teosta ja toimeenpanosta sekä valtion eri toimien yhteensovittamisesta (Wiberg 2006, 210). Hallitus koostuu pääministeristä ja muista ministereistä, joiden on Suomen perustuslain mukaan oltava rehelliseksi ja taitavaksi tunnettuja Suomen kansalaisia (PL 731/1999, 60 §). Hallituksen toimintaa johtaa pääministeri, joka on asemansa ja tehtäviensä perusteella Suomen poliittinen johtaja. Pääministerin tehtävänä on johtaa hallituksen toimintaa ja huolehtia siihen kuuluvien ”asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta” (Eml, 66 §). Hän valvoo hallitusohjelman toimeenpanoa, toimii ministerivaliokunnissa puheenjohtajana ja johtaa asioiden käsittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa (Wiberg 2006, 219). Hallitus koostuu tällä hetkellä 12 ministeriöstä, jotka vastaavat toimialaansa kuuluvien asioiden valmistelusta (Valtioneuvosto 2021b). Ministeriöiden työskentelyä johtavat ministerit, jotka ovat oikeudellisesti vastuunalaisia hallitusvallan käyttäjiä sekä parlamentaarisesti vastuunalaisia poliittisia vaikuttajia ja päätöksentekijöitä (Jyränki & Husa 2012, 188). Ministereiden tehtäviin kuuluu käsitellä heidän toimialaansa kuuluvat kansainväliset ja EU-asiat sekä virkanimitys- ja henkilöstöasiat. Lisäksi heidän tehtävänä on johtaa toimialansa taloussuunnittelua sekä muiden yhteisten asioiden valmistelua. (Valtioneuvosto 2021d.)

Hallituksen toimintaan sisältyvät tehtävät on mahdollista jakaa kolmeen eri ryhmään, jotka ovat 1) perustuslaissa hallitukselle määritetyt erityistehtävät, 2) hallitus- ja hallintoasiat, jotka on säädetty hallituksen tai ministeriön päätettäväksi sekä 3) hallitus- ja hallintoasiat, joita ei ole osoitettu presidentin tai muun viranomaisen toimivaltaan (Jyränki & Husa 2012, 202). Suomen perustuslaissa hallitusvallan käyttäjiksi on säädetty hallitus ja presidentti (PL 731/1999, 3 §). Todellisuudessa hallituksella on kuitenkin päävastuu hallitusasioiden hoitamisesta. Hallituksesta on muodostunut merkittävä hallitusvallan käyttäjä 1990- ja 2000-luvulla tapahtuneiden lainsäädännöllisten uudistusten myötä. Tällaisia uudistuksia ovat olleet esimerkiksi EU-asioiden pidättäminen hallitukselle vuonna 1994 ja asetuksenantovallan keskittäminen hallitukselle vuonna 2000. Ratkaisevasti hallitusvallan painopiste siirtyi hallitukselle kuitenkin vuonna 2012, kun esitysten

antaminen eduskunnassa siirrettiin presidentiltä kokonaan hallituksen toimivaltaan, vaikka presidentille jäikin joitakin valtiosääntöisesti tärkeitä valtaoikeuksia. Antero Jyrängin ja Jaakko Husan mukaan hallituksen asema on kaksinainen, sillä oman toimivaltapiirinsä lisäksi se valmistelee presidentin ratkaistavat asiat, tekee useista niistä ratkaisuehdotuksensa sekä toimii presidentin päätöksentekofoorumina. Mitä merkittävämpi hallituksen parlamentaarinen painoarvo on, sitä enemmän se pystyy vaikuttamaan presidentin ratkaisujen sisältöön ja näin ollen käyttämään oman toimivaltansa lisäksi myös presidentin toimivaltaa. (Jyränki & Husa 2012, 186–187.)

Hallituksen ja pääministerin asema on vahvistunut suhteessa eduskuntaan ja presidenttiin yhteiskunnallisten ja lainsäädännöllisten muutosten myötä. Taustalla on vaikuttanut erityisesti Suomen EU-jäsenyys. Pääministerillä ja hallituksella on tärkeä asema Suomen EU-politiikan muodostamisessa. Pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa ja ministerit osallistuvat Euroopan unionin neuvoston kokouksiin, joissa neuvotellaan ja hyväksytään unionin lainsäädäntöä sekä koordinoidaan jäsenvaltioiden politiikkoja. (Ruostetsaari 2014, 89–90; Euroopan unioni 2021.) Suomessa on tehty 1990-luvulta lähtien perustuslain osittaisuudistuksia, joiden tarkoituksena on ollut rajoittaa presidentin valtaa ja parlamentarisoita ylintä vallanjakoa eduskunnan hyväksi. Presidentin valtaoikeudet ovat olleet Suomessa aikaisemmin poikkeuksellisen suuret kansainvälisesti vertailtuna. Presidentti on aikaisemmin pystynyt ulkopoliittisen yhteisjohtajuuden perusteella osallistumaan esimerkiksi Eurooppa-neuvoston kokouksiin. (Ruostetsaari 2014, 89–90.) Vuonna 2012 voimaan tulleessa perustuslain muutoksessa määritellään nykyään kuitenkin yksiselitteisesti pääministerin edustavan jatkossa Suomea Eurooppa-neuvostossa (PL 731/1999, 66 §). Tämä muutos on korostanut pääministerin asemaa Suomen poliittisena johtajana. EU-jäsenyyden lisäksi pääministerin ja hallituksen asemaa ovat vahvistaneet myös muut tekijät. Pääministerin asemaa ovat vahvistaneet vallan keskittyminen puolueiden puheenjohtajille ja politiikan henkilöityminen, minkä myötä puolueet henkilöityvät julkisuudessa yhä vahvemmin puoluejohtajaansa ja hallitukset pääministeriinsä. Hallituksen aseman vahvistumista (suhteessa oppositioon) selittää taas määrävähemmistösäädöksistä luopuminen 1990-luvulla, jonka seurauksena lakien säätämiseen riittää perustuslakia lukuun ottamatta nykyään yksinkertainen enemmistö. (Ruostetsaari 2014, 89–91.)

Suomen nykyinen hallitus on pääministeri Sanna Marinin hallitus, joka on Suomen 76. hallitus. Sen muodostavat viisi puoluetta, jotka ovat SDP, keskusta, vihreät, vasemmistoliitto ja RKP. (Valtioneuvosto 2021c.) Marinin hallitus muodostettiin, kun edeltävä pääministeri Antti Rinne joutui eroamaan tehtävästään vain puoli vuotta myöhemmin hänen nimittämisestään. Taustalla vaikuttivat hallituksen sisäiset ristiriidat. (Hakahuhta & Kinnunen 2020.) Marinin hallituksen muodostavat samat hallituspuolueet kuin Rinteen hallituksen ja sillä on myös sama hallitusohjelma. Marinin hallitus

nimitettiin 10. joulukuuta 2019 ja se herätti kansainvälistä huomiota Marinin iän ja sukupuolen johdosta. Marin on Suomen kaikkien aikojen nuorin pääministeri ja kolmas naispääministeri. (Valtioneuvosto 2021c.) Hänen hallituksessaan on 19 ministeriä, joista kolmen johtaman ministeriön toimialaan kuuluu al-Holin leirin tilanne – ulkoministeriön, sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön. Toimivaltainen viranomaisen al-Holin leirin tilanteen käsittelyssä on ulkoministeri Pekka Haaviston (vihr.) johtama ulkoministeriö, joka on johtanut leirillä olevan tilanteen selvittämistä ja neuvotellut leiriä ylläpitävän kurdihallinnon kanssa. Sisäministeri Maria Ohisalon (vihr.) johtama sisäministeriö on myös osallistunut al-Holin tilanteen valmisteluihin. Sisäministeriö on koordinoanut mahdollisiin palaajiin liittyvää varautumista ja turvallisuustoimia. Al-Holin leirin tilanteen käsittelyyn on osallistunut lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, jota johtaa sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen (vas.). Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa lastensuojelun lainsäädännöstä sekä koordinoi sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tehtävää yhteistyötä leirillä olevien lasten auttamiseksi. (Sisäministeriö 2021.) Tarkastelen seuraavassa luvussa tutkielmani teoreettista viitekehystä, joka muodostuu legitimoinnista.

4. Legitimointi

4.1. Poliittinen legitimizeetti

Legitimizeetti on yksi politiikan tutkimuksen keskeinen käsite, jonka avulla voidaan tarkastella poliittisen järjestelmän ja vallankäytön hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä. Sen määritelmä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, vaan siitä on olemassa erilaisia tulkintoja riippuen tarkastelunäkökulmasta, tutkimuskohteesta ja tieteenalasta. Legitimizeetikäsitteen juuret ulottuvat 1600-luvun varhaismoderniin yhteiskuntafilosofiaan, jolloin hallitsijan jumalallisen ja luonnollisena pidetyn aseman kyseenalaistaminen loi pohjan nykyiselle käsitykselle vallankäytön legitimizeetistä. Varhaismodernisteille, kuten Thomas Hobbesille ja John Lockelle, hallitsijan auktoriteetin kyseenalaistaminen perustui ajatukseen siitä, että ihmiset ovat luonnollisesti tasavertaisia. (Kyllönen 2007, 24.) Tämä loi perustan vallankäytön oikeuttavien normatiivisten ehtojen tutkimukselle, sillä vallankäytön oikeutus ei voinut perustua vain kruununperimyssääntöihin tai ”jumalallisiin perusteisiin” ihmisten ollessa tasavertaisia. Keskeiseksi kysymykseksi nousi tämän myötä se, mikä tekee yhteiskunnan säännöistä hyväksyttäviä ja oikeuttaa niitä toimeenpanevien tahojen vallankäytön – toisin sanoen millä ehdoilla on oikeutettua ja hyväksyttävää rajoittaa kansalaisten toimintaa? Jean-Jacques Rousseau, Hobbes ja Locke pyrkivät vastaamaan tähän kysymykseen yhteiskuntasopimuksissaan, jotka perustuvat siihen olettamukseen, että tasavertaiset ja vapaat ihmiset ajautuvat tilanteeseen, jossa heidän tasavertaisen vapautensa toteutuminen käy mahdottomaksi ilman yhteistoimintaa. Tällöin ainoaksi vaihtoehdoksi jää sopiminen yksilöiden vapautta ja määräysvaltaa rajoittavista säännöistä sekä instituutioiden luominen, jotka varmistavat näiden sääntöjen noudattamisen. (Kyllönen 2010, 19–24.) Näissä klassisissa yhteiskuntasopimuksissa legitimiin hallitusvallan kriteerinä nähdään usein juurikin se, että vapaat kansalaiset suostuvat luopumaan vapaaehtoisesti omasta määräysvallastaan. Hallitusvallan oikeus rajoittaa kansalaisten vapautta pakkokeinoin nähdään niissä vakavana toimenpiteenä, jonka hyväksyminen edellyttää painavat perusteet. Tästä johtuen klassisissa yhteiskuntasopimuksissa on pyritty määrittelemään normatiivisia perusteita, jotka oikeuttavat kansalaisten vapautta rajoittavat toimenpiteet ja tekevät vallankäytöstä legitimiä. Normatiivisia perusteita on esimerkiksi kansalaisten antama suostumus. (Eht, 26–28.)

Legitimizeetti jaetaan usein käsitteellisesti empiiriseen ja normatiiviseen ulottuvuuteen. Legitimizeetin normatiivisessa suuntauksessa tarkastellaan perusteita, jotka tekevät vallankäytöstä legitimiä (Kyllönen 2010, 24). Kiinnostuksenkohteena on poliittisen auktoriteetin oikeutus ja hyväksyttävyys, joita arvioidaan normatiivisten kriteereiden, kuten oikeudenmukaisuuden, pohjalta

(Gronau & Schmidtke 2016, 537). Normatiivisessa legitimizeettitutkimuksessa tarkastellaan toisin sanoen ehtoja, jotka tekevät tutkittavasta kohteesta, kuten vallankäytöstä, *hyväksymisenarvoista*. Legitimizeetin empiirisessä suuntauksessa tarkastellaan sen sijaan kohteen *tosiasiallista hyväksyntää*. (Tuori 2000, 261–262.) Empiirisessä legitimizeetissä painopiste on poliittisten järjestysten ja päätösten hyväksynnässä sekä hallinnankohteena olevien uskomisessa hallinnan legitimizeeyteen (Zürn 2004, 261). Legitimizeetin empiirisen suuntauksen kehittymiseen on merkittävästi vaikuttanut Max Weber, jonka mukaan legitimizeisyys on riippuvainen siitä, uskovatko hallinnan kohteena olevat sen legitimizeeyteen. Näin ollen vallankäytön legitimizeisyys ei riipu siitä, täyttääkö se ulkopuolelta asetut normatiiviset kriteerit, vaan siitä hyväksyvätkö kansalaiset tosiasiallisesti poliittisten instituutioiden ja toimijoiden vallankäytön. Vallankäytön legitimizeettiä käsittelevät yhteiskuntatieteelliset tutkimukset ovat usein jakautuneet soveltamaan jompaakumpaa – normatiivista tai empiiristä – legitimizeetin suuntausta. Toisinaan jako näiden tutkimusotteiden välillä on ollut niin jyrkkä, että ne eivät ole juurikaan keskustelleet keskenään. Simo Kyllösen mukaan vallankäytön legitimizeetin tutkimus ei kuitenkaan onnistu ilman, että näiden kahden tutkimusotteiden välinen jakolinja ylitetään. Hänen mukaansa legitimizeetti on käsite, jolla on sekä normatiivinen että empiirinen ulottuvuus, sillä vallankäytön normatiivisten ehtojen yleinen tarkastelu ei vielä pysty vastaamaan siihen, onko jokin tietty vallan muoto legitimizei vai ei. Empiirinen legitimizeettitutkimus taas edellyttää aina tosiasiallisesti jossain määrin nojautumista normatiivisiin ehtoihin. Kysymykset esimerkiksi siitä, mikä katsotaan hyväksynnäksi ja keneltä se tarvitaan jonkin asian legitimizeoimiseksi, pohjautuvat normatiivisiin ehtoihin. Empiirisessä legitimizeettitutkimuksessa on näin ollen aina myös tehtävä valintoja, jotka perustuvat asian legitimizeiyyttä määrittäviin normatiivisiin ehtoihin. (Kyllönen 2010, 24–26.)

Legitimizeetin empiiriseen suuntaukseen merkittävästi vaikuttaneen Weberin (1947) mukaan jokainen auktoriteettijärjestelmä pyrkii luomaan ja kehittämään uskoa sen legitimizeeyteen, sillä se on edellytys järjestelmän jatkuvuudelle. Weberin legitimizeettimääritelmässä korostuu hallinnan kohteena olevat ihmiset ja heidän hyväksyntänsä järjestelmää kohtaan. Hänen mukaansa legitimizeetissä on kyse tuesta hallinnolle sekä syystä alistua hallinnon alamaiseksi. Vallankäytön perusta muodostuu legitimizeimistä auktoriteetista, jolla on oikeus antaa määräyksiä. Tämä oikeus perustuu siihen, että hallitsemisen kohteena olevat tunnustavat ja hyväksyvät vallankäyttäjän auktoriteettiaseman. (Eht, 56–57, 113–119.) Weber on eritellyt kolme legitimizein auktoriteetin tyyppiä, jotka ovat laillinen, traditionaalinen ja karismaattinen auktoriteetti. Näistä mikään ei ole esiintynyt historiassa puhtaassa muodossa, mutta niillä on tärkeä rooli teoreettisina työkaluina, joiden avulla on mahdollista tarkastella legitimizeettiä. Laillisessa auktoriteetissa legitimizeisyys perustuu

rationaalisuuteen ja uskoon normatiivisten sääntöjen laillisuudesta. Nämä normatiiviset säännöt antavat auktoriteetille oikeuden antaa käskyjä. Kansalaisten tottelevaisuus perustuu tässä auktoriteettityypissä persoonattomiin sääntöihin, jotka ovat muodostettu laillisesti. Traditionaalisessa auktoriteetissa legitimiys taas pohjautuu traditioihin, joita pidetään pyhinä ja niiden nähdään oikeuttavan auktoriteetin asema. Tällaisessa auktoriteettijärjestelmässä valtaa pitää henkilö, joka on saanut statuksensa traditioiden perusteella ja jota traditiot sitovat. Karismaattisessa auktoriteetissa legitimiys taas perustuu hallitsijan poikkeuksellisiin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Karismaattinen auktoriteetti nähdään pyhänä, sankarillisena tai esimerkillisenä henkilönä. Kansalaisten tottelevaisuus tällaista henkilöä kohtaan perustuu henkilökohtaiseen luottamukseen. (Emt, 297–301.)

Weberin ajatuksia on kritisoinut David Beetham (1991), jonka mukaan valtasuhde ei ole legitimi sen takia, että ihmiset uskovat sen legitimiyteen, vaan koska se voidaan perustella ihmisten uskomuksilla. Beethamin mukaan valtasuhteiden legitimeettiä tarkasteltaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten sitä voidaan perustella kansalaisten uskomuksilla, miten se vastaa kansalaisten arvoja ja normeja sekä miten se täyttää sille asetut normatiiviset odotukset. Hänen mukaansa legitimi vallankäyttö muodostuu lainmukaisuudesta, vallankäyttäjän ja vallan kohteen yhteisistä uskomuksista sekä vallankäytön kohteen suostumuksesta. Legitiimin vallankäytön tulee perustua olemassa oleviin sääntöihin, joiden luonne voi vaihdella kirjoittamattomista normeista virallisiin lakeihin. Säännöt varmistavat, että valta on johdettu pätevistä lähteistä ja vallankäyttäjällä on tarvittavat ominaisuudet vallan harjoittamiseen. Valta on epälegitiimiä, jos se on hankittu sääntöjä rikkomalla tai sitä käytetään sääntöjä rikkovalla tavalla. Lainmukaisuus ei kuitenkaan ole vielä yksistään riittävä muodostamaan jonkin asian legitimeettiä. Beethamin mukaan laillisen pätevyyden lisäksi tarvitaan myös riittävästi yhteisiä uskomuksia, jolloin vallankäyttäjän ja vallan kohteen välillä tulee olla jonkin asteinen yhteinen käsitys yleisestä edusta tai yhteiskunnallisista tarpeista, joita vallitseva valtajärjestelmä täyttää. Niiden määrittelemiseen vaikuttavat yhteisössä jaetut arvot ja normit, jotka ohjaavat toimintaa ja vaikuttavat käsityksiin siitä, mitä asioita nähdään yhteiskunnassa tavoittelemisen arvoisina. Yhteisten uskomusten lisäksi vallan legitimeetti edellyttää Beethamin mukaan myös vallankäytön kohteen suostumuksen, joka voidaan osoittaa esimerkiksi vaaleilla. Suostumuksen osoittamisella on tärkeä merkitys vallan legitimoinnissa, sillä se luo osapuolten välille normatiivisen sitoutumisen suhteeseen ja toimii symbolisena voimana. (Emt, 11, 16–19.)

Nojaudun legitimeettikäsityksessäni Beethamin (1991) ajatuksiin legitimoimista vallankäytöstä, missä on nostettu esille lainmukaisuuden, yhteisten uskomusten ja suostumuksen merkitys legitimeetin muodostamisessa. Näen legitimeetin sosiaalisena toimintana, jossa yksilöt tunnustavat ja

hyväksyvät toimijan oikeuden hallita sekä kokevat, että heillä on velvollisuus totella vallankäyttäjää. Legitimiteetti on aina riippuvainen sosiaalisesta tunnustamisesta (*recognition*), sillä mitään toimintaa ei voida kuvailla legitiimiksi, jos sitä ei ole sosiaalisesti tunnustettu sellaiseksi (Reus-Smit 2007, 160). Poliittisessa kontekstissa tämä tarkoittaa sitä, että kansalaiset tunnustavat ja hyväksyvät poliittisten instituutioiden toimivallan ja tuntevat velvollisuutta kunnioittaa sitä. He kokevat, että instituutioiden toiminta vastaa sosiaalisesti hyväksytyjä yhteiskunnallisia arvoja ja normeja, jotka oikeuttavat sen toimintaa ja olemassaoloa. Legitimiteetti heijastaa näin ollen aina jonkin sosiaalisen ryhmän jakamia uskomuksia, joista on toisinaan mahdollista poiketa ilman, että instituutio tai toimija menettäisi legitimiteettinsä (Suchman 1995, 574). Tämän lisäksi legitimiteetti muodostuu siitä, että kansalaiset uskovat, että instituutiot toimivat yhteiskunnassa vallitsevien sääntöjen mukaisesti eli noudattavat lakia. Lainmukaisuus varmistaa sen, että vallankäyttö perustuu osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, minkä seurauksena hallinnan kohteena olevat yksilöt suostuvat luopumaan joistakin oikeuksistaan ja kääntymään instituutioiden puoleen (Coicaud 2002, 10–14). Legitimiteetillä on tärkeä merkitys politiikassa, sillä se oikeuttaa poliittisten instituutioiden vallankäytön ja vahvistaa näin ollen niiden ”mandaattia” ja uskottavuutta. Mikäli kansalaiset eivät tunnusta instituution legitimiteettiä, he eivät myöskään hyväksy niiden oikeutta käyttää valtaa (Reus-Smit 2007, 159). Riittämätön legitimiteetti voi johtaa legitimiteetikriisiin, jolloin instituution kyky saavuttaa tavoitteitaan heikentyy ja sen olemassaolo voi vaarantua vallan rapistumisen johdosta (Emit, 161). Legitimiteetillä on näin ollen tärkeä rooli instituutioiden toiminnan säilyvyyden ja jatkuvuuden varmistamisessa.

4.2. Legitimaatio

Legitimiteetin läheinen käsite on legitimaatio, joka viittaa legitimiteetin muodostamisprosessiin. Legitimaatiossa on kyse prosessista, jossa puhuja pyrkii oikeuttamaan tietyn sosiaalisen käyttäytymisen. Alkuperäisesti legitimointi on ollut oikeustieteellinen termi, jossa on viitattu jonkin lailliseksi tai laillistetuksi tekemiseen. Nykyään käsitettä sovelletaan kuitenkin laajemmassa kontekstissa, eikä lain enää katsota olevan automaattisesti legitimiteetin lähde. Legitimointi on osa jokapäiväistä elämää, sillä ihmiset legitimoivat useita erilaisia asioita päivittäisissä keskusteluissa. Eri toimijoiden legitimoinnin kontekstissa, tyylissä ja seurauksissa voi olla merkittäviä eroja, mutta niitä yhdistävät tietyt toistuvat legitimoinnin ydinrakenteet. (Reyes 2011, 782.) Legitimaatiossa tärkeä asema on kielellä, joka on yksi merkittävin väline legitimiteetin tuottamisessa ja ylläpitämisessä (Van Leeuwen 2008, 105). Legitimaatioprosessi tapahtuu argumentoinnilla, jolloin

puhuja pyrkii erilaisilla argumenteilla oikeuttamaan jonkin sosiaalisen käyttäytymisen. Argumentaation avulla puhujan on mahdollista perustella toimintaansa, ajatuksiaan ja ideoitaan (Reyes 2011, 782). Argumentaatio koostuu erilaisista kielellisistä resursseista, joiden avulla puhuja pyrkii tekemään väitteistään mahdollisimman vakuuttavia yleisölle. Legitimaatioprosessissa puhuja voi pyrkiä vaikuttamaan yleisöön erilaisilla retorisilla keinoilla, kuten kuvaamalla tiettyjä asioita positiivisina, tarpeellisina tai muuten hyväksyttävänä tietyille yhteisöille. Vastaavasti puhuja voi myös esittää jonkin vaihtoehdon negatiivisena, haitallisena tai moraalisesti kyseenalaisena. Tällöin kyseessä on delegitimointi, jossa tarkoituksena on kyseenalaistaa jonkin asian legitimitetti. (Vaara ym. 2006, 793.)

Legitimoinnilla pyritään tyypillisesti saavuttamaan jotakin. Useimmissa tapauksissa legitimoinnin tavoitteena on saada vastapuolen tuki tai hyväksyntä⁴, jonka tavoittelemisen taustalla vaikuttavat erilaiset motiivit, kuten vallan säilyttäminen, sosiaalisen hyväksynnän saaminen tai yhteisösuhteiden parantaminen. (Reyes 2011, 782.) Erityisesti poliittisessa legitimoinnissa instituutiot tavoittelevat normatiivista hyväksyntää toiminnalleen, minkä tarkoituksena on osoittaa, että niiden toiminta on yhdenmukaista kansalaisten hyväksymän yhteiskunnallisen moraalisen järjestyksen (lait, normit ja sopimukset) kanssa (Rojo & van Dijk 1997, 528). Legitimointia luonnehtii interaktiivisuus, sillä argumentaatioissa eri osapuolet pyrkivät haastamaan toistensa legitimointiyritykset. Tästä johtuen puhujan pitää pystyä puolustamaan omaa asemaansa esittämällä hyviä perusteluita tai hyväksyttäviä motiiveja toiminnalle, joka voi kohdata kritiikkiä. (Van Dijk 1998, 234.) Legitimoinniksi (*legitimation*) ei kuitenkaan välttämättä lasketa mitä tahansa perustelemista tai oikeuttamista (*justification*). Legitimointi edellyttää vetoamista julkisesti jaettuun ja julkisesti perusteltavissa oleviin institutionalisoituneisiin uskomuksiin, arvoihin ja normeihin, joiden perusteella toimintaa voidaan pitää legitimiinä. Mikä tahansa toiminnan tueksi esitetty perustelu tai oikeutus ei näin ollen vielä ole legitimointia. Tästä johtuen legitimoinnin soveltamisala on kapeampi kuin oikeuttamisen, jossa toiminnan perusteleminen ei edellytä vetoamista kollektiivisesti hyväksytyihin ja tunnustettuihin arvoihin tai normeihin. (Fairclough & Fairclough 2012, 109–112.)

Legitimointia on mahdollista tarkastella ideologioiden näkökulmasta. Teun van Dijk (1998) on argumentoinut, kuinka ideologiat muodostavat arvo- ja normipohjan, jota vasten ihmiset arvioivat joidenkin asioiden tai toimien hyväksyttävyyttä. Ideologiat vaikuttavat siihen, mitä ryhmän jäsenet pitävät ”oikeana” tai ”vääränä” ja näin ollen ne vaikuttavat ryhmän jäsenten toimintaan. (Emt, 236–237.) Legitimoinnissa oma ehdotus esitetään usein ”oikeana” asiana tehdä tai ”asianmukaisena”

⁴ Hyväksynnäksi voidaan toisinaan laskea myös passiivisuus tai välinpitämättömyys, jolloin vastustamisen puute jossakin asiassa voidaan ymmärtää ”hiljaisena hyväksyntänä”.

tapana edetä. Se, mikä ymmärretään ”oikeana” tai ”sopivana”, on aina kuitenkin ideologisesti muotoiltu tietyn sosiaalisen ryhmän sisällä. (Reyes 2011, 782.) Ideologioihin sisältyvät normit ja säännöt eivät säätele vain sen ryhmän jäsenten toimintaa, vaan niitä käytetään myös muiden ryhmien sosiaalisen aseman oikeuttamiseen tai haastamiseen. Ideologiat ovat ryhmäkohtaisia, josta johtuen niihin sisältyvät intressit voivat olla ristiriitaisia muiden ryhmien etujen kanssa. Konfliktitilanteissa ryhmät usein legitimoivat toimintaansa sillä, että ne vetoavat toimintansa vastaavan yleistä moraalista järjestystä. He voivat tällaisissa tilanteissa julistaa ryhmäideologiansa ”terveeksi järjeksi” tai ”yleiseksi periaatteeksi”, joita kaikkien – myös ryhmään kuulumattomien – tulee noudattaa. (Van Dijk 1998, 236–237.) Kyseessä on retorinen keino, jossa oman toiminnan oikeutusta pyritään vahvistamaan vetoamalla yleismaailmallisuuteen ja hyväksyttävyyteen. Samaa keinoa käytetään van Dijkin mukaan myös delegitimoinnissa, jossa käytettävät strategiat perustuvat normeihin, arvoihin ja ideologioiden, joiden väitetään olevan yhteiskunnassa laajalti hyväksytyjä ja universaaleja (Emt, 237).

Legitimointi liitetään tyypillisesti institutionaaliseen kontekstiin. Van Dijk (1998) on esimerkiksi erottanut legitimoinnin oikeuttamisesta institutionaalisen kontekstin perusteella. Hänen mukaansa oikeuttamisessa on kyse jokapäiväisen toiminnan selittämisestä arkielämän puheessa, kun taas legitimointi tapahtuu institutionaalisisessa kontekstissa, jossa puhujalla on jokin erityinen rooli tai asema instituutiossa. Tästä näkökulmasta katsottuna legitimointi voidaan ymmärtää virallisen toiminnan oikeuttamisena. (Emt, 234–235.) Legitimoinnin institutionaalista luonteesta on myös kirjoittanut Peter Berger ja Thomas Luckmann (1967), joiden mukaan legitimaatiossa on kyse prosessista, jossa selitetään ja oikeutetaan vallitseva institutionaalinen järjestys seuraaville sukupolville. He ovat määritelleet legitimaatiolle neljä tasoa, joista ensimmäisessä inhimillinen kokemus välitetään kielellisten objektivaatioiden järjestelmäksi. Tällä esiteoreettisella tasolla legitimoivat selitykset ovat sisäänrakennettu sanoihin. Esimerkiksi sukulaissanaston sovittaminen legitimoii sukulaisuuden rakenteen. Tämän tason legitimaatio muodostuu yksinkertaisista väittämistä. Legitimaation toinen taso sisältää teoreettisia ehdotuksia alkeellisessa muodossa. Ne ovat käytännönläheisiä ja viittaavat suoraan toimintaan. Tällaisia ovat esimerkiksi sananlaskut, moraaliset ohjeet ja kansanviisaudet. Kolmas legitimaation taso taas sisältää eksplisiittisiä teorioita, joilla institutionaalista järjestystä legitimoidaan eriytyneen tiedon avulla. Neljäs legitimaatiotaso on symboliuniversumit, jotka edustavat myös legitimoinnin kehittyneintä ja laajinta tasoa. Symboliuniversumit ovat teoreettisia traditioita, jotka integroivat koko instituutiojärjestelmän yhdeksi symboliseksi kokonaisuudeksi. Ne järjestävät ja legitimoivat jokapäiväisiä rooleja, prioriteetteja ja toimintamalleja asettamalla ne kaiken inhimillisen toiminnan kattavaan

viitekehykseen. (Emt, 197–204.) Nämä tasot osoittavat legitimaation vahvasti olevan yhteydessä kielenkäyttöön.

4.3. Legitimointistrategiat

Legitimoinnin kielellistä rakentumista ja retorisia keinoja voidaan tarkastella legitimointistrategioiden avulla. Theo van Leeuwen (2007) ja Antonio Reyes (2011) ovat teoretisoineet diskursiivisessa tutkimussuuntauksessa erilaisia legitimointistrategioita, joiden avulla on mahdollista analysoida, millaisilla kielellisillä resursseilla legitimointia tuotetaan puheessa ja tekstissä. Van Leeuwen on *Legitimation in discourse and communication* (2007) artikkelissaan esittänyt viitekehyksen legitimoinnin rakentumiselle. Legitimaatio vastaa hänen mukaansa ”miksi”-kysymyksiin, kuten ”miksi meidän pitäisi tehdä tämä” tai ”miksi meidän pitäisi tehdä tämä tällä tavalla”. Van Leeuwen on eritellyt neljä erilaista kielellistä kategoriaa, joihin legitimointi tyypillisesti perustuu julkisessa kommunikaatiossa ja jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Nämä legitimointikategoriat ovat auktorisointi, moraalinen arviointi, rationalisointi ja tarinallistaminen. (Emt, 92–93.) Reyes (2011) on näihin kategorioihin pohjautuen teoretisoinut poliittisen diskurssin kielellisiä legitimointistrategioita artikkelissaan *Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions*. Hän on tutkinut artikkelissaan, miten kaksi ideologisesti eriävää johtajaa – George W. Bush ja Barack Obama – ovat legitimoineet puheissa Yhdysvaltain sotilaallista osallistumista Irakin ja Afganistanin konflikteihin. Hän on tunnistanut viisi erilaista legitimointistrategiaa, jotka ovat emootiot (erityisesti pelko), hypoteettinen tulevaisuus, rationaalisuus, asiantuntijoiden ääni ja altruismi. (Emt, 781.) Nämä strategiat muodostavat tutkielmassani perustan legitimoinnin analysoimiselle.

Legitimointistrategioita on mahdollista käyttää legitimoinnissa yksittäin tai yhdessä muiden kanssa (Van Leeuwen 2007, 92). Niiden käyttäminen ei ole aina tiedostettua, vaan niitä saatetaan käyttää argumentaatiossa myös tiedostamatta (Vaara ym. 2006, 794). Legitimoinnin lisäksi strategioita voidaan käyttää myös delegitimoinnissa eli jonkin asian kyseenalaistamisessa (Van Leeuwen 2007, 92). Tutkielmani analyysi nojaa ensisijaisesti Reyesin (2011) erittelemiin legitimointistrategioihin, sillä ne ovat muodostettu poliittisen legitimoinnin tutkimiseen. Reyesin legitimointistrategiat ovat osittain päällekkäisiä van Leeuwenin (2007) legitimointikategorioiden kanssa, mistä johtuen käytän joitakin van Leeuwenin teoretisoimia legitimointikategorioita analyysini tukena. Legitimoinnin analyysini perustuu toisin sanoen Reyesin viiteen strategiaan, joista kahta (rationaalisuus ja asiantuntijoiden ääni) täydennän van Leeuwenin vastaavilla kategorioilla, jotka ovat rationalisointi ja

auktorisointi. Tällä tavoin pystyn analysoimaan syvemmin legitimoinnin kielellistä rakentumista sekä luomaan tarkemman kuvan kansanedustajien (de)legitimoinnista al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa. Tarkastelen seuraavaksi syvemmin analyysissäni käytettäviä legitimointistrategioita ja -kategorioita.

Emootiot

Ensimmäinen legitimointistrategia on emootiot, jolloin legitimointi perustuu tunteisiin vetoamiseen. Sosiaaliset toimijat pyrkivät herättämään kuulijoissa erilaisia emootioita legitimoidakseen toimintaansa tai puhettansa. Emootioihin vetoamisella pyritään usein myös saamaan keskustelukumppanilta jonkinlainen reaktio, kuten sympatian tunteminen. Toimijat vetoavat tunteisiin rakentaakseen, väitelläkseen tai legitimoidakseen tiettyjä todellisuuskäsityksiä. He vaikuttavat tällöin yksilöllisesti yhteisön näkemykseen sosiaalisesta käyttäytymisestä. Tunteet ovat usein ennustettavissa, sillä emootioiden ja sosiaalisen käyttäytymisen välinen suhde on osa ihmisen kognitiivista ymmärrystä todellisuudesta. Toisaalta emootiot kuitenkin pystyvät vääristämään tätä ymmärrystä todellisuudesta. (Reyes 2011, 788.) Emootioiden kyky muuttaa ja vääristää kognitiivisia arvioita näkyy erilaisissa prosesseissa, kuten indeksikaalisuudessa. Tässä prosessissa erilaiset semanttiset nyanssit (sosiaaliset, kulttuuriset, historialliset ja poliittiset) assosioituvat semioottisten resurssien herättäminä. (Silverstein 1992, 56–57; Reyes 2011, 788.) Tällöin esimerkiksi ”terroristi”-sanana mainitseminen puheessa herättää kuulijan mielessä nyansseja, jotka liittyvät emotionaalisesti hänen aikaisempiin kokemuksiin. Emootioita ja merkityksiä rakennetaan ja muotoillaan dialogisesti juurikin kokemusten kautta. (Bakhtin 1981; Reyes 2011, 788.)

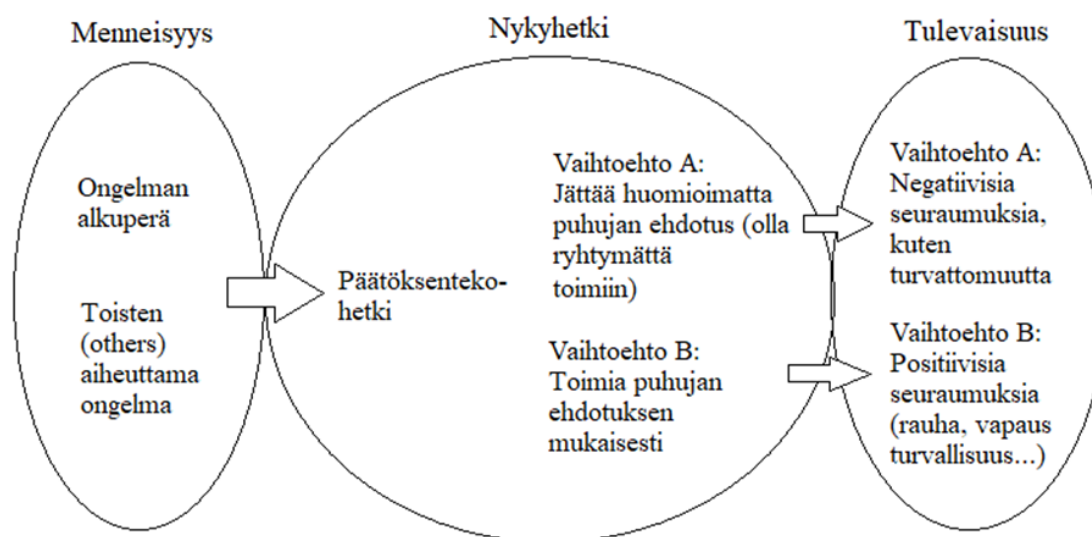
Emootioilla on keskeinen rooli legitimointiprosessissa, sillä ne valmistavat yleisön vastaanottamaan puhujan ehdotukset. Poliittisessa diskurssissa emootioita usein manipuloidaan poliittisella vallalla tietyn agendan tavoitteiden saavuttamiseksi. Reyes (2011) on käyttänyt artikkelissaan esimerkkinä syyskuun 11. päivän terrori-iskuja, joita hänen mukaansa on emotionaalisesti hyödynnetty tietyn poliittisen toiminnan – terrorismin vastaisen sodan – legitimoinnissa. Viittaamalla kyseiseen tapahtumaan poliittiset toimijat pystyvät laukaisemaan yleisössä emotionaalisen tunnetilan, kuten pelon, surun tai koston, jonka avulla he pystyvät legitimoimaan erilaisia toimia. Poliittisissa puheissa ei tarvitse välttämättä edes mainita kyseistä tapahtumaa, vaan yleisö pystyy kollektiivisen muistin ja jaetun uskomuksen kautta ymmärtämään lyhyen maininnan, jolla puhuja viittaa johonkin suurempaan kokonaisuuteen (tässä tapauksessa syyskuun 11. päivään). Viittaus voi tapahtua esimerkiksi

puhumalla uhrien lukumäärästä tai tietystä päivämäärästä, mikä toimii indeksikaalisena vihjeenä kuulijalle. Tällaiset indeksikaaliset vihjeet ovat hyvin yleisiä poliittisissa puheissa. (Emt, 789–790.)

Legitimointiprosessissa emootioista keskeinen rooli on erityisesti pelolla, joka laukaisee tehokkaasti vastapuolella reaktion. Pelko on voimakas tunne, jota poliittiset toimijat käyttävät erityisesti haastavien tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi sellaiset, joissa puhujan pitää vakuuttaa yksilöitä vaarantamaan henkensä sodassa. Poliittisessa diskurssissa pelon emootiota hyödynnetään usein vihollisen toiseuttamisessa ja demonisoinnissa. Toiseuttamisessa puhuja poissulkee jonkin toisen toimijan tai ihmisryhmän (”he”) puhujan ja yleisön muodostamasta ”meistä”. Ulossuljettua ”toista” kuvataan legitimoinnissa usein negatiivisesti samalla, kun puhuja rakentaa itselleen ja ryhmälleen positiivista identiteettiä. Poliitikot asettavat itsensä poliittisessa diskurssissa usein rationaaliseksi, moraaliseksi ja kunnialliseksi kuvailtuun ryhmään, joka taistelee oikeiden syiden (demokratian, vapauden, viattomien ja kärsivien ihmisten) puolesta. (Reyes 2011, 790–792.) Toiset (”he”) taas kuvataan pahoina ja tuomittavia asioita tekevinä. Tällaisessa prosessissa on kyse demonisoinnista, jossa kuvataan jonkin toimijan ominaisuuksia ja toimintaa kielteisesti. Vastapuoli voidaan tällöin kuvata esimerkiksi murhaajana tai totalitaristina, jolloin kyseessä on nimitysstrategia, jolloin asian nimeämisellä pyritään vaikuttamaan siihen, miten kyseinen asia nähdään. Vastapuolta voidaan kuvata myös hänen toimintansa kautta, jolloin kyseessä on argumentatiivinen strategia. Tällöin legitimoinnissa voidaan kuvailla, kuinka vastapuoli tekee kamalia asioita, kuten tappaa ja murhaa. Tällainen vastapuolen negatiivisessa valossa esitetty toiminta voi koskea niin menneisyyttä kuin tulevaisuutta (potentiaalisia tekoja). (Wodak 2002, 41; Reyes 2011, 785–786.)

Hypoteettinen tulevaisuus

Toinen legitimointistrategia on hypoteettinen tulevaisuus, jossa uhkakuvan muodostamisella pyritään legitimoimaan jokin toiminta, joka tulee tehdä välittömästi. Poliittiset toimijat esittävät tällöin nykyhetken ajanjaksona, joka vaatii ratkaisevien päätösten tekemistä toiminnan suhteen. Strategiassa yhdistyvät menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ajanjaksoina (kuvio 4). Legitimoinnin kohteena oleva asia esitetään menneisyydestä johtuvaksi ja kyseisen ongelman korjaaminen kuvataan legitimoinnissa sellaisena, että se edellyttää välitöntä toimimista jos sen toistuminen halutaan estää tulevaisuudessa. Poliittisessa diskurssissa esitetään tällöin tyypillisesti kaksi erilaista vaihtoehtoa tulevaisuudelle: 1) Jos emme toimi puhujan ehdotuksen mukaisesti menneisyys toistuu tai 2) jos toimimme puhujan ehdotuksen mukaisesti, turvallisuutemme säilyy ja voimme nauttia jatkossakin tärkeistä arvoista, kuten vapaudesta ja onnellisuudesta. (Reyes 2011, 786, 793.)

Kuvio 4. ”Hypoteettinen tulevaisuus” -legitimointistrategian aikajana (Reyes 2011, 793).

Vetoamalla hypoteettiseen tulevaisuuteen poliittiset toimijat pyrkivät erityisillä kielellisillä valinnoilla saavuttamaan poliittisia tavoitteitaan. Usein poliitikot pyrkivät esittämään hypoteettiset oletuksensa oikeana todellisuutena. Mitä vähemmän modaalisia adverbeja (luultavasti, ehkä, varmaan) puheessa on, sitä voimakkaammin puhuja sitoutuu väitteisiinsä ja esittää ne tosiasioina. Modaalisuus kuvaa näin ollen sitä, kuinka voimakkaasti puhuja sitoutuu väitteidensä paikkansapitävyyteen. Poliittisten toimijoiden tulevaisuuteen vetoavat argumentit ovat hypoteettisia, mutta niiden indeksikaaliset merkitykset herättävät kuulijoissa kollektiivisen muistin, joka osallistuu yhteisen uskomuksen rakentamiseen. Poliittisessa diskurssissa tätä yhteistä uskomusta vahvistetaan toistamisella, jonka myötä ehdotettu toiminta alkaa näyttäytymään päätöksenteon aikana yleisölle luonnollisena, välttämättömänä ja usein myös ainoana tapana edetä. Keskittyminen tulevaisuuden vaaroihin antaa poliitikoille mahdollisuuden siirtää huomion muualle nykyhetkestä ja päätöksentekoon liittyvistä olennaisista kysymyksistä. (Reyes 2011, 793–794.)

Puhujan on mahdollista käyttää puheenvuoroissaan useita legitimointistrategioita samanaikaisesti. Poliitikot voivat esimerkiksi hyödyntää hypoteettisen tulevaisuuden ja altruismin legitimointistrategioita yhdessä. Tällöin puhuja voi esittää tulevaisuuteen liittyvän ehdotuksensa olevan hyödyllinen myös kaikille muille (avun tarpeessa oleville). Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi tulevaisuuden positiivisten seurausten luettelemisesta puheessa. Vastaavasti puhuja voi myös tuoda ilmi puheessa, mitä tapahtuu jos emme toimi nyt hänen ehdottamallaan tavalla. Tällöin puhuja voi vedota siihen, että tulevaisuudessa ihmiset tulevat syyttämään heitä siitä, että he eivät toimineet silloin kuin olisi pitänyt. (Reyes 2011, 797.) Tämän legitimointistrategian vahvuutena on

tulevaisuuden avoimuus ja epävarmuus, minkä johdosta useilla erilaisilla hypoteettisilla tilanteilla on mahdollisuus toteutua.

Rationaalisuus

Kolmas legitimointistrategia on rationaalisuus, jossa toimintaprosessi pyritään esittämään sellaisena, missä päätökset on tehty noudatetun, arvioidun ja harkitun menettelyn jälkeen. Puhujan tarkoituksena on tällöin esittää oma ehdotuksensa rationaalisena vaihtoehtona. Rationaalisuus on aina kuitenkin sosiokulttuurinen konstruktio jonkin tietyn sosiaalisen ryhmän sisällä. Rationaalisuus kuvaa tällöin sitä, mikä on yhteisön näkökulmasta ”oikein” tehdä. ”Rationaaliset” päätökset näin ollen perustuvat aina todellisuudessa tietyn yhteisön arvoihin tai moraaliin. Poliittiset toimijat hyödyntävät legitimoinnissa usein näitä kulttuurin sisällä jaettuina rationaalisuuden konstruktioita oikeuttaessaan erilaisia toimia. Tyypillisesti tätä legitimointistrategiaa käytetään silloin, kun johonkin ehdotukseen sisältyy uhrauksia kuulijoiden näkökulmasta. Rationaalisena toimintana pidetään yleensä muiden konsultoimista ja kaikkien vaihtoehtojen tutkimista ennen päätöksentekoa. Tällöin päätös vaikuttaa siltä, että se on tehty ”oikealla” rationaalisella tavalla. Poliitikot pyrkivät usein legitimointiprosessissa myös esittämään itsensä rationaalisina, ymmärtäväisinä ja harkitsevina, minkä tarkoituksena on tukea heidän ehdotuksensa legitimoimista. He vetoavat tästä johtuen usein esimerkiksi siihen, että he ovat kuunnelleet asiantuntijoita. Kielellisesti tämä legitimointistrategia on tyypillisesti muotoiltu lauseilla, joissa on painotettu konsultoimista, kuuntelemisesta tai tutkimista. Poliitikot vetoavat usein myös siihen, että he ovat harkinneet seurauksia ja pohtineet asiaa ”pitkästi ja hartaasti”. Tällä tavoin päätös ei näytä hätiköidyltä tai siltä, että se olisi tehty kevyesti. (Reyes 2011, 797–799.) Reyes on käyttänyt tällaisesta legitimoinnista seuraavaa esimerkkiä, jossa korostetaan kaikkien vaihtoehtojen tutkimista ja päätöksentekoa asiantuntijoiden kanssa:

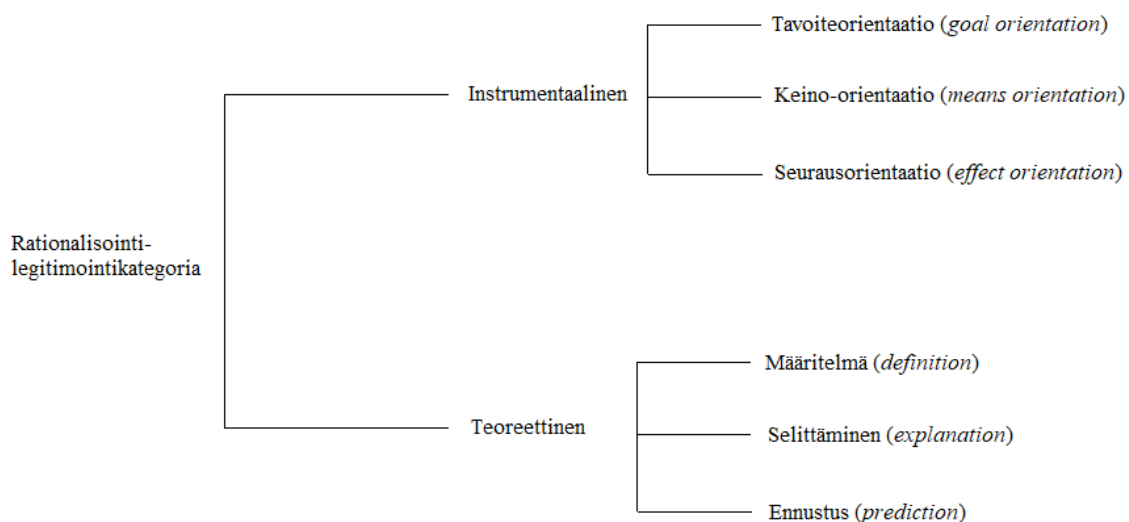
Katselmus on antanut minulle mahdollisuuden kysyä vaikeita kysymyksiä ja tutkia kaikki erilaiset vaihtoehdot yhdessä kansallisesta turvallisuudesta vastaavan ryhmäni, meidän Afganistanissa olevan armeijan ja siviilijohdon sekä keskeisten kumppaneidemme kanssa.⁵

Tämä legitimointistrategia vastaa Reyesin (2011, 786) mukaan van Leeuwenin teoreettista rationalisointikategoriaa (kuvio 5), jossa toimintaa legitimoidaan viittaamalla asioiden luonnolliseen järjestykseen. Tällöin legitimointi ei perustu siihen, onko toiminta moraalisesti oikeutettua tai onko se tarkoituksenmukaista tai tehokasta. Legitimointi perustuu sen sijaan tällöin jonkinlaiseen totuuteen

⁵ The review has allowed me to ask the hard questions, and to explore all the different options, along with my national security team, our military and civilian leadership in Afghanistan, and our key partners (Obama 2009; teoksessa Reyes 2011, 799).

siitä ”miten asiat ovat”. Tällainen teoreettinen rationalisointi ilmenee legitimoinnissa tyypillisesti määrittelyä (*definition*), jolloin toiminta määritellään jonkin toisen toiminnan kautta rinnastavilla verbeillä. Määritelmän lisäksi teoreettinen rationalisointi voi toteutua myös selittämisenä (*explanation*), jolloin toimintaa kuvataan siinä mukana olevien toimijoiden kautta. Tällöin legitimaatiossa kuvataan toimijoiden yleisiä ominaisuuksia tai heidän tavanomaista toimintaansa. Teoreettista rationalisointia ovat myös ennustukset (*prediction*), jolloin legitimaatio perustuu kokemuksiin. Tällainen legitimointi on mahdollista kumota vastakkaisella kokemuksella. (Van Leeuwen 2007, 103–104.)

Teoreettisen rationalisoinnin lisäksi van Leeuwen (2008) on määritellyt toisen rationalisoinnin tyypin, joka on instrumentaalinen rationalisointi. Tässä legitimointi tapahtuu viittaamalla toiminnan käyttötarkoituksiin, täyttämiin tarpeisiin tai positiivisiin vaikutuksiin. Tällaista legitimointiä on esimerkiksi ilmaisut ”se on hyödyllistä” tai ”se on tehokasta”, jotka perustuvat utilitarismin ja pragmatismen traditioihin, joissa tarkoituksenmukaisuuden, hyödyllisyyden ja tehokkuuden nähdään määrittelevän toiminnan eettisyyttä ja totuudellisuutta. Instrumentaalista rationalisoinnista voidaan erottaa kolme tyyppiä, jotka ovat tavoite-, keino- ja seurausorientaatio. Tavoiteorientaatiossa tarkoituksen nähdään rakentuvan ihmisissä tietoisina tai tiedostamattomina motiiveina, päämäärinä, aikomuksina ja tavoitteina. Keino-orientaatiossa taas korostetaan toiminnan keinoja. Tällöin tarkoituksen nähdään rakentuvan toiminnassa, mikä on väline tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Instrumentaalisen rationalisoinnin viimeinen tyyppi on seurausorientaatio, jossa keskeistä on toiminnan lopputulos. Tällöin asian tarkoituksenmukaisuutta tarkastellaan ”toisesta päästä”. (Emt, 113–115.)

Kuvio 5. Van Leeuwenin rationalisointilegitimointikategoria (Van Leeuwen 2007, 105).

Asiantuntijoiden ääni

Neljäs legitimointistrategia on asiantuntijoiden ääni, jolloin legitimoinnissa osoitetaan yleisölle, kuinka tietyn alan asiantuntijat tukevat poliitikon ehdotusta asiantuntemuksellaan. Puhujat pyrkivät tällä tavoin oikeuttamaan ideologista asemaansa ja toimintaansa. Toimimalla asiantuntijoiden lausuntojen mukaisesti, poliittiset toimijat pystyvät legitimoimaan erilaisia toimintasuunnitelmia. Poliitikkojen on lisäksi mahdollista jakaa mahdolliset syytökset virheistä heidän keskusteluun tuomiensa asiantuntijoiden kanssa. Tällainen legitimointi on tyypillisesti helppo tunnistaa, sillä on puhujan etujen mukaista, että yleisö varmasti tietää, milloin lainataan jonkun asiantuntijan sanoja. Tyypillisesti asiantuntijoihin vetoava legitimaatio näkyy tekstissä lainausmerkeillä tai verbeillä, jotka kuvaavat verbaalisia prosesseja. Tällaisia verbejä ovat esimerkiksi ”sanoa”, ”ilmoittaa” tai ”raportoida”. Asiantuntijoihin on mahdollista vedota legitimointiprosessissa sekä suorilla että epäsuorilla lainauksilla. (Reyes 2011, 786–787, 800.) Tämä legitimointistrategia vastaa van Leeuwenin (2007) auktorisointikategoriaa, jossa legitimointi perustuu traditioon, tapaan, lakiin tai henkilöihin, joilla on jonkinlainen institutionaalinen auktoriteettiasema. Van Leeuwenin auktorisointikategoria on mahdollista jakaa kuuteen alakategoriaan, jotka ovat henkilöauktoriteetti, asiantuntija-auktoriteetti, roolimalliauktoriteetti, persoonaton auktoriteetti, tradition auktoriteetti ja yhdenmukaisuuden auktoriteetti. (Emt, 94–97.)

Henkilöauktoriteetissa legitimaatio perustuu henkilöön, jolla on jonkinlainen status tai rooli tietyssä instituutiossa. Henkilöauktoriteetti voi olla esimerkiksi lasten näkökulmasta opettajat tai vanhemmat. Asiantuntija-auktoriteetissa pohjautuvassa legitimoinnissa taas vedotaan henkilön asiantuntijuuteen. Asiantuntijuuteen voidaan vedota eksplisiittisesti mainitsemalla jotakin esimerkiksi henkilön pätevyydestä tai taustasta. Henkilön asiantuntijuus voidaan myös ottaa itsestäänselvytyksenä, mikäli kyseinen henkilö on tunnettu asiantuntija-asemastaan. Tällaiseen auktoriteettiin vedotessa ei lähtökohtaisesti tarvitse antaa muita perusteluita. Roolimalliauktoriteetissa legitimointi perustuu roolimallien tai mielipidevaikuttajien esimerkkien seuraamiseen. Roolimallit voivat olla esimerkiksi vertaisryhmän jäseniä tai julkisuuden henkilöitä. Pelkästään se, että nämä roolimallit ovat omaksuneet tietynlaisen käyttäytymisen tai uskovat tiettyihin asioihin, riittää legitimoimaan seuraajien toiminnan. Persoonattomaan auktoriteettiin nojaavassa legitimaatiossa viitataan taas johonkin persoonattomaan tahoon, kuten lakiin tai sääntöihin. Tällainen legitimointi näkyy esimerkiksi ilmaisuina, kuten ”laissa sanotaan” tai ”säännöissä määritellään”. Tradition auktoriteettiin perustuvassa legitimoinnissa vedotaan perinteisiin, käytäntöihin tai tapoihin. Tällöin jotakin asiaa voidaan legitimoida sillä, että asia on tehty aina näin. Yhdenmukaisuuden auktoriteettiin pohjautuvassa legitimoinnissa toimintaa

legitimoidaan sillä, että kaikki tai suurin osa toimii tietyllä tavalla. Usein tätä legitimointistrategiaa käytettäessä viitataan lukumääriin tai jonkin toiminnan yleisyyteen. (Van Leeuwen 2007, 92, 94–97.)

Altruismi

Viides legitimointistrategia on altruismi, jolloin toimia legitimoidaan osoittamalla niiden olevia hyödyllisiä muille. Tekemällä asioita muiden – erityisesti köyhien, viattomien ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten – hyväksi puhuja voi edistää ehdotuksensa legitimoimista, sillä toiminta näyttää tällöin yhteisölle hyödyllisenä ja puhuja vaikuttaa epäitsekäältä. Vastapuoli hyväksyy ehdotukset todennäköisemmin jos ne vaikuttavat hyödyllisiltä yhteisölle. (Reyes 2011, 801–803.) Usein institutionaaliset toimet kuvataan juurikin hyödyllisenä ryhmälle tai koko yhteiskunnalle (Rojo & Van Dijk 1997, 528). Tässä legitimointistrategiassa yhteisöllä voidaan viitata poliitikon ja yleisön muodostamaan ryhmään tai johonkin ulkopuoliseen yhteisöön, jotka tarvitsevat ”meidän” apua. Legitimointi nojaa tässä strategiassa ihmisten hyvinvointiin sekä epäitsekäaseen ja pyyteettömään toimintaan – altruismiin. Puhujat pyrkivät usein puheenvuoroissaan varmistamaan, että heidän ehdotuksensa ei näytä johtuvan vain henkilökohtaisesti intresseistä. Erityisesti poliittisessa diskurssissa poliittiset johtajat väittävät toimintansa olevan hyödyllistä muille – tyypillisesti ”muilla” viitataan köyhiin tai ihmisiin, joiden maassa ei ole demokratiaa, tasa-arvoa tai muita vastaavia arvoja. Useimmiten nämä arvot ovat länsimaalaisia arvoja, joita puhuja olettaa myös muiden haluavan tai tarvitsevan. Tällaista retoriikkaa käytetään usein oikeutetun sodan narratiivissa, jossa konfliktin osapuolia kuvataan joko vihollisina, uhreina tai sankareina. (Reyes 2011, 787, 801–802.) Tällaista narratiivia on käytetty seuraavassa esimerkissä, jossa Yhdysvallat esitetään Irakin kansalaiset pelastavana sankarina:

Kiitos heidän rohkeutensa, päättäväisyytensä ja sinnikkyuden, me olemme antaneet irakilaisille mahdollisuuden muokata heidän tulevaisuuttaan, ja me onnistuneesti jätämme Irakin sen kansalaisille.⁶

Tällaisessa altruismiin perustuvassa narratiivissa sankarit kuvataan tyypillisesti uhrauksia tekevinä toimijoina, jotka lopussa kuitenkin onnistuvat voittamaan vihollisen ja vapauttamaan uhrin (Reyes 2011, 802). Tarkastelen seuraavaksi kielenkäytön tutkimista retoriikan ja argumentaation näkökulmasta.

⁶ Thanks to their courage, grit and perseverance, we have given Iraqis a chance to shape their future, and we are successfully leaving Iraq to its people (Obama 2009; teoksessa Reyes 2011, 802).

5. Kielenkäyttö, retoriikka ja argumentaatio

5.1. Kielen ja politiikan suhde

Tarkastelen tutkielmassani kielenkäyttöä poliittisessa kontekstissa. Kielenkäyttö on perustavanlaatuinen osa inhimillistä toimintaa. Kielen avulla ihmiset pystyvät kommunikoimaan, kuvaamaan maailmaa sekä luomaan sosiaalisia suhteita ja identiteettejä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14–15). Lisäksi sillä merkityksellistetään, rakennetaan, uusinnetaan ja muunnetaan sosiaalista todellisuutta, jossa elämme (Jokinen ym. 2016, 26). Nojaan tutkielmassani tieteenfilosofisesti sosiaaliseen konstruktionismiin, jossa todellisuuden nähdään rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kielellä ja muilla semioottisilla merkkijärjestelmillä on tärkeä asema sosiaalisessa konstruktionismissa, jossa kieltä ei ymmärretä vain kommunikaation välineenä, vaan myös todellisuuden rakentajana ja muokkaajana. Kielen ja todellisuuden välillä on kaksinainen suhde, jossa myös sosiaalinen todellisuus vaikuttaa kielenkäyttöön. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12–17.) Sosiaalisessa konstruktionismissa kieltä jäsennetään sosiaalisesti jaettuina merkityssystemeinä, jossa kaikki merkitykset rakentuvat suhteessa toisiinsa. Näin ollen esimerkiksi värejä kuvaavat käsitteet muodostuvat suhteessa toisiinsa ja perustuvat värien keskinäiseen erotteluun. Tällaiset merkityssystemit rakentuvat osana sosiaalisia käytäntöjä. (Jokinen ym. 2016, 27–29.) Kielen järjestäytymiseen vaikuttavat kieliopinkaltaisten sääntöjen lisäksi myös sosiaaliset normit, arvot ja säännöt. Kielen tutkiminen on näin ollen aina myös ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimista. Kielellinen toiminta paikantuu tiettyyn tilanteeseen ja paikkaan, jotka kehystävät ja rajoittavat kielenkäyttöä. Kielenkäyttö on näin ollen kontekstisidonnaista ja se kytkeytyy tilanteen ja kielenkäyttäjän sosiaalisiin käytäntöihin sekä rakenteisiin. Kielellä ja tilanteella on vastavuoroinen suhde, jossa molemmat vaikuttavat samanaikaisesti toisiinsa. Kieli kertoo kontekstista, normeista ja rakenteista samalla, kun se myös vaikuttaa niihin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17–20.)

Kielenkäyttö koostuu erilaisista kielellisistä ja semioottisista resursseista, joita kielenkäyttäjä voi valita tilanteen ja kykyjensä mukaan. Kieli järjestelmänä antaa yksilöille erilaisia valinnan mahdollisuuksia, kielellisiä resursseja, joilla on mahdollista luoda erilaisia merkityksiä eri konteksteissa. Kielelliset valinnat vaikuttavat ja osallistuvat tiedon ja uskomusten järjestelmien muokkaamiseen. Lisäksi ne muodostavat yhteisöllisiä identiteettejä ja sosiaalisia suhteita. Valittu kielenkäyttö näin ollen rakentaa aina todellisuuttamme, kuten puhujan identiteettiä tai kielenkäyttäjien välisiä suhteita. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 15–18.) Samasta asiasta on mahdollista puhua hyvin eri tavoin. Sanoilla ja ilmaisuilla ei ole olemassa yhtä oikeaa ja

muuttumatonta merkitystä, vaan kieli koostuu kauttaaltaan ristiriitaisista ja rinnakkaisista merkityksellistämisen resursseista (Emt, 16). Retorisessa analyysissä tarkastelun kohteena ovat näiden merkitysten tuottamisen kielelliset prosessit. Todellisuuden tulkinnallisen luonteen vuoksi retorisessa analyysissä ei tarkastella sitä, vastaako jokin väite todellisuutta, vaan sitä, miten joistakin todellisuuden versioista pyritään tekemään vakuuttavia ja uskottavia. (Jokinen 2016a, 338.) Kielenkäyttö ei kuitenkaan ole täysin vapaata, vaan siihen liittyy myös rajoituksia ja normeja. Kielellisiä valintoja rajoittavat viestintätilanteen normit, arvot, institutionaaliset rutiinit sekä muut toimijat. Tästä johtuen kielenkäyttöön linkittyy yksittäisen kielenkäyttäjän valintojen ja arvojen lisäksi myös ympäröivän yhteiskunnan, kulttuurin ja instituutioiden arvot ja normit. Yksittäinen kielenkäyttötilanne on osaltaan rakentamassa kuvaa puheenaiheena olevasta ilmiöstä, toimijoista sekä laajemmin ympäröivästä yhteiskunnasta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17–18.) Kielenkäyttö on näin ollen väistämättä osa yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa.

Kieli ja politiikka ovat perustavanlaatuisella tavalla yhteenkietoutuneet toisiinsa. Poliitikassa voidaan nähdä olevan kyse valintojen tekemisestä tietyn tilanteen ja tiettyjen tavoitteiden mukaisesti. Tämä valintojen tekeminen pohjaa argumentaatioon ja deliberaatioon, jossa poliittiset toimijat argumentatiivisesti harkitsevat ja tekevät päätöksiä eri toimintatapojen välillä. Tällaisessa politiikkanäkemyksessä korostuu toiminnan, päätöksenteon ja deliberaation merkitys. (Fairclough & Fairclough 2012, 1.) Poliittikka voidaan kielen tavoin ymmärtää toimintana, jolloin politiikkojen kielenkäytössä on myös kyse politiikan teosta. Kielen avulla politiikassa ylläpidetään, legitimoidaan ja muutetaan vallitsevia asiantiloja. Poliitikassa kielenkäytön tasolla käytävillä poliittisilla debateilla voi olla merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Erilaisten päätösten rationalisointi- ja legitimointitavat voivat olla vakiinnuttamassa (epä)tyydyttäviä asiantiloja eri ihmisryhmien kannalta. (Jokinen 2016b, 179.) Kielenkäytön tarkasteleminen mahdollistaa tulkinnan 1) kulttuurisista resursseista, joihin toimijat tukeutuvat, 2) tavoista, joilla toimijat muodostavat instituutioita ja rooleja sekä 3) retoriikasta, jonka avulla toimijat legitimoivat ratkaisujaan (Juhila & Suoninen 2016, 450). Kieli mahdollistaa järjestysten muuttamisen ja maailman jäsentämisen uusilla tavoilla (Herneaho 2018, 190). Tämä kielen kyky muokata sosiaalista todellisuutta, tekee siitä myös vallan välineen. Kielenkäytöllä onkin merkittävä rooli yhteiskunnallisten valtasuhteiden tuottamisessa, ylläpitämisessä ja muuttamisessa (Fairclough 1989, 1). Kieli on politiikassa väline, jonka avulla poliittisten toimijoiden on mahdollista merkityksellistää maailma tavalla, joka tukee heidän poliittisten tavoitteiden ajamista. Kieli ei ole neutraalia, vaan erilaisiin sanoihin ja käsitteisiin on ladattu erilaisia merkityksiä. Jokapäiväisissä keskusteluissa ja poliittisissa puheissa neuvotellaan siitä, mitä asioita pidetään esimerkiksi normaalina, hyväksyttävänä tai arvostettavana ja kuinka

erilaisia ”sosiaalisia hyödykkeitä”, kuten valtaa ja rahaa, tulisi yhteiskunnassa jakaa (Herneaho 2018, 190). Kieli on näin ollen aina valitsemista, sillä toimijat voivat hallita sitä, minkälaisia merkityksiä kielenkäytössä luomme ja välitämme (Heikkinen 2007, 10). Erilaisista merkityksistä, ilmaisutavoista ja arvottamisista on voinut tulla selviöitä ympäröivässä kulttuurissa, missä niiden arvolutautuneisuuteen tai puolueellisuuteen ei kiinnitetä huomiota. Kielen puolueellisuuden tehokas hyödyntäminen on olennainen osa politiikan taitoa (Palonen 1988, 8). Kieli voidaan näin ollen ymmärtää tietyssä mielessä poliittisena, jolloin sen tarkasteleminen on jo itsessään politiikan tutkimista. Tarkastelen seuraavaksi kielenkäyttöä retoriikan näkökulmasta, mikä muodostaa tutkielmani menetelmällisen lähestymistavan.

5.2. Retoriikan määritelmä ja historia

Retoriikalla viitataan oppiin siitä, miten asioita esitetään sanoilla vakuuttavasti ja suostuttelevasti (Haapanen 1996, 23). Retoriikassa ei ole kuitenkaan kyse mistään yhtenäisestä oppirakennelmasta tai menetelmästä, vaan se koostuu useista erilaisista traditioista ja soveltamistavoista. Retoriikan tutkimusta luonnehtii näin ollen monialaisuus. (Palonen & Summa 1996, 7.) Usein retoriikkaa tarkastellaan jakamalla se klassiseen ja uuteen retoriikkaan, jotka kuvaavat retoriikan eri historiallisia vaiheita (Puro 2006, 107). Retoriikan historia, klassinen retoriikka, juontuu antiikin Kreikkaan ja Roomaan, jossa politikointi loi puitteet puhetaitoja koskevan oppialan kehittymiselle. Puhetaito-oppi oli tällöin käytäntöön ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuvaa toimintaa. (Haapanen 1996, 23–24.) Klassista retoriikkaa luonnehtivat kaunopuheisuus, julkinen esiintyminen ja tilannelähtöisyys, jolloin puhujalla ja yleisöllä on suora kontakti toisiinsa. Antiikissa ja keskiajalla retoriikan tarkastelu keskittyi ennen kaikkea hetkeen, jossa puhuja kohtasi yleisönsä. Puheet saattoivat kestää minuuteista tunteihin ja niitä pidettiin poliittisilla areenoilla, juhlatilaisuuksissa ja seremonioissa. 1900-luvulla tapahtuneet kehitykset, kuten sähköisen tiedonvälityksen yleistyminen, haastoivat kuitenkin nämä klassisen retoriikan ajatukset ajan, paikan ja tilan suhteesta. Radion ja television synty esimerkiksi mahdollisti viestin levittämisen laajemmalle kuulijakunnalle kuin koskaan aikaisemmin. (Puro 2006, 11–12, 109.) Näiden muutosten myötä erilaisia viestejä on ollut saatavilla ajasta ja paikasta riippumatta, mikä on edellyttänyt klassisen retoriikan yleisöpuheen uudelleentarkastelua.

Uusi retoriikka syntyi 1900-luvulla vastaamaan muuttuneen maailman tarpeisiin, jonka taustalla vaikuttavat erityisesti sähköisen viestinnän kehittyminen, poliittisen maailmankuvan muuttuminen ja länsimaalaisen elämäntyylin muutokset, kuten kaupallistuminen. Retoriikka ympäröi uudella tavalla

koko yhteiskunnassa, minkä myötä ihmisiin on pyritty vaikuttamaan samanaikaisesti monen äänen ja kanavan kautta. (Puro 2006, 109–110.) Retoriikkaa kohtaan heräsi samoihin aikoihin myös uudenalaista akateemista kiinnostusta. Uuden retoriikan keskeiset teoreetikot – Kenneth Burke, Chaïm Perelman ja Stephen Toulmin – haastoivat sen hetkisen kielteisen suhtautumisen retoriikkaan ja vaikuttivat olennaisesti uutta retoriikkaa koskevan keskustelun syntymiseen 1950-luvulla (Summa 1996, 51–52). Tätä ennen retoriikan asema oli hiipunut Rooman imperiumin hajottua ja keskiajan kristillisen kirkon kriittisen suhtautumisen myötä retoriikkaan (Puro 2006, 49). Uudessa retoriikassa painotetaan retoriikan kriittistä analyysia, erittelyä ja tulkintaa (Emt, 109). Perelman ja Toulmin esimerkiksi tarkastelivat argumentaatiota ja sen analysoimista, kun taas Burke kiinnitti huomiota retoristen ilmiöiden laajempaan merkitykseen osana inhimillistä toimintaa (Summa 1996, 52). Tarkastelen vielä myöhemmin tarkemmin Perelmanin argumentaatioteoriaa, jota olen analyysissani käyttänyt. Uusi retoriikka on kuvastanut retoriikan tutkimuksessa uudenlaista maailmankuvaa ja ajattelutapaa, jossa klassisen retoriikan peruskäsitteitä ei enää oteta samalla tavoin annettuina. Uudessa retoriikassa julkista esiintymistä ja kaunopuheisuutta ei ymmärretä klassisen retoriikan tavoin alan ytimenä, vaan yhtenä retoriikan sovellusalana. Uuden retoriikan myötä painopiste on siirtynyt käytännön neuvojen opettamisesta retoriikan kriittiseen analysoimiseen ja tutkimiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että klassinen retoriikka olisi menettänyt merkityksensä tai etteikö klassisen retoriikan säännöt enää pätsisi ollenkaan: edelleen on olemassa useita erilaisia perinteisiä yleisöpuhetilanteita, joissa vallitsevat klassisen retoriikan säännöt. Uudella retoriikalla on kuitenkin valta-asema tämän hetkisessä tieteellisessä keskustelussa. (Puro 2006, 107–109.)

Retoriikkaa on mahdollista tarkastella myös parlamentaarisisessa kontekstissa. Parlamentaarisisessa retoriikassa on kyse puntaroivasta ja suostuttelevan politiikan tyylistä, jota tulee tarkastella politiikan konventioiden kautta. Parlamentaarinen retoriikka on toisin sanoen erityinen retorisen politiikan tyyli, jossa yhdistyvät hallituksen vastuullisuus parlamentille, parlamentaariset menettelytavat ja parlamentaarisen puhekuulttuurin tekijät. (Palonen 2012a, 61.) Kari Palosen mukaan kaikki parlamentaarikot kansallisuudesta tai äidinkielestä riippumatta käyttävät tavallaan samaa kieltä, jolla on tietyt retoriset konventiot ja poikkeamat arkikielestä, mitkä ovat muodostuneet parlamentarismen historian, menettelytapojen ja puhekuulttuurin pohjalta (Palonen 2012b, 31.) Parlamentti on toisin sanoen instituutiona ja poliittisena kulttuurina muodostanut omat menettelytapansa käsitellä asioita parlamentaarisesti (Palonen 2012a, 62). Parlamentaarinen menettely pohjautuu vaihtoehtojen puntarointiin vastakkaisista näkökulmista, joiden väliset kiistat käydään retorisenä kamppailuna (Palonen 2012b, 50). Parlaamenteissa poliittisia kysymyksiä käsitellään aina deliberoiden puolesta ja vastaan parlamentaarisen prosessin jokaisessa vaiheessa (Palonen 2012a, 62). Tämä käytäntö

pohjautuu ajatukseen siitä, että jonkin asian todellinen ymmärtäminen edellyttää sen tarkastelua vastakkaisista näkökulmista ja väittelyä niiden välillä (Emt, 94). Monet nykyisin itsestäänselvyyksinä pidetyt parlamentaarisen menettelyn käytännöt ilmaisevat edelleen tätä periaatetta. Tällaisia käytäntöjä ovat esimerkiksi puhemiehen puolueettomuus, kansanedustajien keskinäinen tasa-arvo sekä puhemiehen tehtävä huolehtia puolesta ja vastaan käytettyjen puheenvuorojen vuorottelusta. (Palonen 2005, 25.)

Parlamentaarista retoriikkaa käytetään eduskunnan täysistunnoissa, joita luonnehtii institutionaalisuus. Täysistunnot vastaavat John Heritagen ja Paul Drew'n (1992) määritelmä institutionaalisesta keskustelusta, jossa osallistujat ovat suuntautuneet tietyn instituution tavoitteisiin, tehtäviin ja identiteetteihin. Tällaista keskustelua ohjaavat instituution erityispiirteet ja se on monin tavoin rajoitettua. Eduskunnan täysistunnot ovat säänneltyjä puhetilaisuuksia, joita johtaa puhemies, joka jakaa puheenvuorot. Kansanedustajien on puheenvuoroissaan noudatettava täysistuntojen puhekulttuuriin sisältyviä käytäntöjä, kuten teitittelyä. Lisäksi heidän tulee pysyä keskustelulle määrättyssä aiheessa ja noudatettava perustuslain ”vakaata ja arvokasta” puhetyyliä puheenvuoroissaan. Näiden sääntöjen tarkoituksena on ylläpitää järjestystä ja varmistaa keskustelulle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. (Voutilainen 2019.) Toisinaan täysistuntoja on kuitenkin kritisoitu siitä, että niissä ei ole kyse todellisesta vuorovaikutuksesta tai halusta keskustella aidosti asioista. Täysistuntopuheiden on tulkittu olevan ”teatteria” ja ”näytelmiä”, sillä niiden tavoitteena ei ole nähty asioiden ratkaisemista, eivätkä puhujien ole nähty esiintyvän niissä omina itsenään. Ilmiön taustalla on nähty vaikuttavan täysistuntojen julkisuus, jonka myötä ne ovat yksi näkyvin osa kansanedustajien työskentelyä. Niillä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä poliittiseen päätöksentekoon, sillä lakiesitykset käsitellään valiokunnissa suljettujen ovien takana. Tästä johtuen täysistuntopuheenvuorot käsitetään usein vaalipuheiksi, jolloin puheen tosiasiallinen yleisö muodostuu edustajakollegoiden sijaan potentiaalisista kuulijoista, kannattajista ja äänestäjistä sekä mediasta. (Pekonen 2011, 98–106.) Eero Voutilaisen (2019) mukaan täysistuntopuheenvuoroissa onkin kyse useille yleisöille suunnatusta performanssista, joissa kansanedustaja rakentaa samalla itselleen julkista poliittista identiteettiä ja vaikuttaa eri aiheiden näkyvyyteen mediassa. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita sitä, että täysistunnot eivät olisi vuorovaikutusta.

5.3. Argumentaatio ja argumentti

Uudessa retoriikassa painopiste on argumenttien tutkimisessa. Argumentaatio on yksinkertaisimmillaan jokapäiväistä väitteiden perustelemista. Ihmiset perustelevat mielipiteitään ja

toimintaansa päivittäisissä keskusteluissa muiden ihmisten kanssa ja käyttävät samanlaisia argumentaatorakenteita kuin tieteellisessä argumentaatioissa. (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 19.) Argumentaatio voidaan ymmärtää sosiaalisena, älyllisenä ja verbaalisena toimintana, jossa pyritään jonkin näkemyksen tukemiseen tai kumoamiseen, ja jossa tarkoituksena on saavuttaa yleisön hyväksyntä (Van Eemeren ym. 1987, 7). Argumentointi koostuu useista erilaisista keinoista, joiden avulla väitteistä pyritään tekemään uskottavia ja saada kuulijat sitoutumaan niihin. Sitä luonnehtii osoitteellisuus, sillä argumentaatio suunnataan aina jollekin yleisölle tai vastapuolelle. (Leiwo & Pietikäinen 1996, 95.) Argumentaation vaikuttavuutta arvioidaan suhteessa yleisöön ja näin ollen puhe tulee sovittaa aina tilanteen ja kuulijakunnan mukaisesti (Perelman 2007, 28). Tämän yleisölähtöisyyden vuoksi argumentointi on myös kulttuurisidonnaista. Michael Billigin (1991) mukaan jokaisessa kulttuurissa on joitakin itsestäänselvyksinä pidettyjä asioita, jotka muodostavat kyseisen yhteisön ”maalaisjärjen” (*common-sense*). Ollakseen mahdollisimman vakuuttava, puhujan pitää vedota näihin yleisön kanssa yhteisesti jaettuihin arvoihin ja olettamuksiin. Samanaikaisesti yhteisön maalaisjärkeen sisältyvät asiat voivat kuitenkin keskenään olla ristiriitaisia. Esimerkiksi arvojen, kuten ”oikeudenmukaisuus” ja ”armo”, välillä voi olla jännitteitä, mikä luo tarpeen deliberaatiolle. (Emt, 20–21, 70–72.) Mikäli yhteisön itsestäänselvyksinä pitämät asiat olisivat yhdenmukaisia ja ristiriidattomia, argumentaatiolle ei olisi samanlaista tarvetta.

Argumenttien tarkoituksena on perustella jotakin väitettä (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 23). Jokaiselle väitteelle voidaan nähdä olevan olemassa aina vastaväite (Billig 1991, 17). Näin ollen argumentit esitetään jonkin näkemyksen puolustamiseksi tai kumoamiseksi (Van Eemeren ym. 1987, 12). Ne vastaavat kysymykseen, miksi jokin tietty väite tulisi hyväksyä. Tämä erottaa argumentit kuvauksista, joiden avulla kuvataan millainen maailma on, ja selityksistä, jotka puolestaan selittävät sitä, mitä tapahtui ja miksi. (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 23.) Argumentin väitteellä viitataan siihen asiaan, mikä jonkun halutaan uskovan (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2013, 63). Argumentit koostuvat väitteiden lisäksi myös perusteluista ja julkilausumattomista taustaoletuksista. Perustelut ovat argumentin tueksi esitettyjä seikkoja, joiden tehtävänä on vahvistaa väitteen uskottavuutta. Taustaoletukset taas yhdistävät väitteen ja perustelut toisiinsa. Marja-Liisa Kakkuri-Knuutilan ja Kaisa Heinlahden mukaan kielellisissä ilmaisuissa on aina taustaoletuksia, sillä sanat saavat merkityksensä vasta suhteessa toisiinsa. (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 23–27.) Niitä ei tarvitse erikseen mainita argumentoinnissa, sillä ne ovat keskustelun kaikkien osapuolten yhteisesti hyväksymiä. Niiden tehtävänä on täydentää perusteluja ja rakentaa ”siltaa” perusteluista väitteeseen. (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2013, 68.) Tällaista väitteiden ja perustelujen välistä yhteyttä voidaan

kutsua linkiksi, jonka välistä sitovuutta on mahdollista arvioida. Hyvässä argumentissa linkki väitteen ja perustelujen on riittävän vahva. (Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006, 35–36.)

Argumentteja on olemassa erityyppisiä ja niitä luonnehtivat tietyt ominaispiirteet. Poliittisen argumentoinnin erityispiirteitä ovat aikarajoitteiden ja argumentoinnin selkeän päätepiirteen puuttuminen sekä avoimuus, jonka myötä poliittisia puheita kuuntelevat epäyhtenäiset yleisöt (Zarefsky 2008, 317). Poliittinen argumentointi voidaan Neta Crawfordin (2002, 14) mukaan ymmärtää suostuttelun ja intersubjektiiivisen järjelyn muotona. Poliittiset päätökset eivät ole puhtaan rationaalisia, vaikka päätöksentekoa luonnehtii usein pohdinta ja älyllinen kyky hankkia ja soveltaa tietoa. Ne syntyvät olemassa olevien uskomusten ja argumentointiprosessien tuloksena ja ovat näin ollen järjestyksiä. Poliittinen päättely tapahtuu toisin sanoen argumenttien muodossa, jotka sisältävät niin uskomuksia kuin logiikan sääntöjen mukaista päättelyä. Poliittisten argumenttien tavoitteena on toisten vakuuttaminen tai suostuttelu, jolloin osapuolet ovat vakuuttuneita positioistaan ja yrittävät suostutella toiset näkemään heidät oikeassa. Toimijat voivat myös pyrkiä poliittisilla argumenteilla järjelleämään eettisiä argumentteja yhdessä keskustelemalla, jolloin he ovat avoimempia haastamaan omaa positiotaan ja muuttamaan uskomuksiaan. Poliittiset argumentit, suostuttelu ja käytännön järjely voidaan nähdä perustavanlaatuisina prosesseina valtioiden sisällä ja niiden välillä. (Emt, 2, 14–15.) Poliittisessa argumentoinnissa on kyse vallan saamisesta ja käyttämisestä, kollektiivisesta päätöksenteosta yleisen edun hyväksi, yksilöiden mobilisoimisesta yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi sekä äänen antamisesta jaetuille toiveille ja peloille (Zarefsky 2008, 318). Argumentaatio on näin ollen keskeinen osa politiikkaa ja väline erilaisten tavoitteiden saavuttamisessa.

Poliittiset argumentit on mahdollista luokitella Crawfordin (2002) mukaan sisällöllisesti neljään ideaalityyppiin, jotka ovat käytännöllinen ja instrumentaalinen, eettinen, tieteellinen ja identiteettiargumentti. Käytännölliset ja instrumentaaliset argumentit sisältävät uskomuksia syy-seuraus-suhteista. Ne koskevat sitä, miten asioita tehdään sosiaalisessa maailmassa. Tällöin saatetaan esimerkiksi osoittaa, miten tulisi toimia tietyssä tilanteessa tai miten vaihtoehtoiset tai aikaisemmat prosessit ovat riittämättömiä ja tehottomia. Eettiset argumentit taas koskevat sitä, miten tietyssä tilanteessa toimitaan tehden ”hyvää”. Tällaiset argumentit voivat väittää esimerkiksi, että joitakin olemassa olevia normatiivisia uskomuksia tai moraalisia vakaumuksia tulisi soveltaa tietyssä tilanteessa. Tieteellisissä argumenteissa taas käytetään tieteen, teknologian tai luonnon ”lakeja” tilanteiden määrittelyssä ja siinä, miten tilanteisiin pitäisi puuttua. Tieteelliset argumentteja käyttävät usein tieteellisten episteemisten yhteisöjen jäsenet tai muut, jotka vetoavat ”luonnollisiin lakeihin”. Poliittisissa keskusteluissa esimerkiksi maapallon lämpenemistä käsittelevät argumentit

perustuvat usein tieteellisiin perusteluihin. Identiteettiargumenteissa taas väitetään, kuinka tiettytyypiset ihmiset käyttäytyvät tai eivät käyttäydy tietyn tavoin. Väitteen yleisö voi identifioitua joko positiivisesti tai negatiivisesti argumentissa viitattuihin ihmisiin. (Emt, 23–25.) Identiteettiargumenteissa tuotetaan olemassa olevia identiteettejä ja eroja ryhmien välillä ja pyritään osoittamaan, kuinka tietynlainen käyttäytyminen liittyy tiettyihin identiteetteihin. Tällaiset argumentit ovat näin ollen vahvasti riippuvaisia siitä, kuinka syviä ja itsestäänselvyyksinä pidettyjä identiteetit ja identiteettiuskomukset ovat. Identiteettiargumentit toimivatkin niin, etteivät kuulijat ole välttämättä (heti) tietoisia tavoista, joilla identiteetti ja ryhmien välinen ero on tuotettu ja naturalisoitu eri keinoin. Eri ryhmien historiaa ja identiteettejä tuottavat erilaiset instituutiot, kuten koulut, uskonnolliset yhteisöt ja valtiot. (Emt, 25.)

Argumentaatiota on mahdollista tarkastella sen suhteen, miten keskustelun osapuolet ovat asemoituneet suhteessa toisiinsa. Michael Billig (1991, 143) kutsuu argumentojien kiistanalaisissa kysymyksissä ottamia asenteita argumentaatiopositioiksi. Niissä on kyse tilannesidonnaisesta asemoitumisesta julkisessa keskustelussa, jossa eri positiot ovat aina suhteessa toisiinsa (Jokinen 2016b, 181). Toisin sanoen jonkin position puolustaminen tarkoittaa aina vähintään implisiittisesti kilpailevien positioiden vastustamista (Billig 1991, 143). Näin ollen esimerkiksi al-Holin leirin suomalaislasten leirille jättämisen kannattaminen tarkoittaa samanaikaisesti joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti lasten Suomeen takaisin hakemisen vastustamista. Koska asenteet ovat kannanottoja kiistanalaisissa kysymyksissä, asemoituminen näkyikin käytännössä oman position oikeuttamisena ja vastapuolen kritisoimisena. Asenteet eivät kuitenkaan ole johdonmukaisia tai yksilön pysyviä ominaisuuksia, vaan ne ovat tilannekohtaisia ja ristiriitaisia. Billig (1991) korostaa asenteiden kulttuurista ja sosiaalista luonnetta, mikä näkyy niin kontekstissa kuin argumenttien sisällössä. Mikäli jonkin kannan oikeuttaminen tai kritiikki perustuu yhteisössä yleisinä pidettyihin arvoihin ja maksiimeihin, on asenne sisällöllisesti sosiaalisesti jaettu ja sillä on sosiaalinen merkitys, joka ylittää yksittäisen asenteen haltijan motivaatiot ja tunnepitoiset reaktiot. (Emt, 143–146.) Poliittiselle argumentoinnille on tyypillistä voimakas puolueellisuus, mikä näkyy ajettavan argumentaatioposition yksioikoisena puolustamisena. Usein samanaikaisesti myös kritisoidaan muita positioita. Poliittiseen argumentointiin ei useinkaan sisälly positioiden tasavertainen pohtiminen tai niiden hyvien ja huonojen puolien esittelemine. (Jokinen 2016b, 182.) Poliittista puhetta luonnehtii näin ollen tyypillisesti varmuus pohtivuuden sijaan (Billig 1987, 156–157).

Argumentoinnin tutkimus on monitieteistä ja sitä on mahdollista lähestyä erilaisista näkökulmista, kuten aikaisemmat kappaleet ovat osoittaneet. Klassisesti argumentointia on kuitenkin tarkasteltu retoriikan, dialektiikan ja logiikan tutkimuksessa. Retoriikassa tarkastelunkohteena ovat erityisesti

vaikuttamisen keinot, joiden onnistumista voidaan yleisön reagoimisen ja toiminnan, kuten äänestämiskäyttäytymisen, perusteella. (Leiwo & Pietikäinen 1996, 95.) Argumentaation vakuuttavuutta on mahdollista parantaa retorisisilla keinoilla, jotka liittyvät joko väitteen esittäjään tai esitettyyn argumenttiin (Jokinen 2016a, 344). Retoriikan voidaan nähdä täydentävän argumenttianalyysia huomioimalla tekstien laajemman psykologisen ja sosiaalisen yhteyden, kuten varsinaisen retorisen tilanteen. Retorisessa analysoinnissa tarkastellaan argumenttien asiasisällön lisäksi myös argumenttien kielellistä ilmiä toisin kuin pelkässä argumentointianalyysissa. (Kakkuri-Knuutila 2013, 233–235.) Dialektiikassa taas pyritään etsimään väittelyn tuloksista parasta mahdollista päätöstä. Sen lähtökohtana on oletus siitä, että osapuolet perustelevat näkemyksensä väittelyssä, jonka edetessä parhain ehdotus tai päätös hahmottuu erilaisten väitteiden pohjalta. (Leiwo & Pietikäinen 1996, 95.) Toisin sanoen dialektiikassa ollen kiinnostuneita kiistoissa käytettävistä argumenteista, joilla tavoitellaan jonkin tietyn kiistanalaisen väitteen hyväksymistä tai hylkäämistä (Perelman 2007, 11). Logiikassa sen sijaan arvioidaan yksittäisten argumenttien väitteiden ja niiden premissien hyväksyttävyyttä. Logiikan näkökulmasta argumentin nähdään koostuvan väittämistä, joista yksittäinen johtopäätös voidaan päätellä toisten väittämien, premissien, pohjalta. Logiikan tutkimuksessa on näin ollen olennaista tämän päättelyketjun tarkasteleminen eli argumentin pätevyyden määrittäminen. On tärkeää huomioida, kuinka luonnollisella kielellä tapahtuva argumentointi ei noudata logiikan sääntöjä, eikä niiden uskottavuus myöskään perustu niiden loogiseen pätevyteen. (Leiwo & Pietikäinen 1996, 95.) Luonnollisella kielellä tapahtuvassa argumentoinnissa vastakkaiset väitteet voivat nimittäin molemmat olla esimerkiksi järkeviä. Tarkastelen seuraavaksi Perelmanin argumentaatioteoriaa, jota käytän tutkielmani menetelmänä.

5.4. Perelmanin argumentaatioteoria

Uutta retoriikkaa edustava Chaïm Perelman tarkastelee retoriikkaa argumentaationa, vakuuttamiseen pyrkivänä kielenkäyttönä, jolla pyritään yhteistoimintaan ja -ymmärrykseen (Puro 2006, 131). Perelman ei erottele kielenkäytön muotoa ja sisältöä toisistaan, kuten modernissa kielenkäytössä on tyypillisesti totuttu, vaan näkee kummatkin keskeisinä päättelyn ja vakuuttamisen elementteinä. Perelman on määritellyt uuden retoriikan praktiseksi tutkimukseksi, jonka tavoitteena on muodostaa teoria arvopäätelmien uskottavuuden rakentumisesta vakuuttavan kielenkäytön avulla. (Summa 1996, 64–65.) Hän on teoretisoinut kielenkäytön vakuuttavuutta rakentavia keinoja Lucie Olbrechts-Tytecan kanssa teoksessa *Traité de l'argumentation: La nouvelle rhétorique* (1958) sekä itsenäisesti vuonna 1977 julkaistussa teoksessa *L'empire rhétorique: rhétorique et argumentatio*. Perelmanin

retoriikkakäsitys muodostuu antiikin retoriikan pohjalle, sillä hän nojaa Aristoteleen ajatuksiin tarkastellessaan retoriikan ja logiikan välistä suhdetta (Puro 2006, 131). Perelmanin kiinnostuksenkohteena on ollut erityisesti se, miten voidaan rationaalisesti arvioida arvopäätelmien hyvyttä tai huonoutta (Summa 1996, 63). Hänen mukaansa retoriikan perusta ei voi muodostua logiikasta, koska se ei osoita, mikä on oikeudenmukaista, inhimillistä tai eettistä (Puro 2006, 130–131). Tästä johtuen Perelmanin lähtökohtana on se, että demonstratiivinen päättely ja luonnollinen argumentaatio erotetaan toisistaan. Demonstraatiossa on kyse päättelysäännöistä etenevästä väitteiden todistamismenetelmästä, jossa sääntöjä noudattamalla päädytään oikeaan lopputulokseen. Argumentaatiossa liikutaan Perelmanin mukaan sen sijaan ”todennäköisyyksien maailmassa”, jossa tavoitteena on lisätä tai heikentää jonkin argumentin vakuuttavuutta. Tästä johtuen arvopäätelmien pitää lähteä liikkeelle argumentaatiosta, jonka kautta muodostetaan yhteisymmärrys arvoista. Erilaisten arvoasetelmien järjellisyttä arvioitaessa tulee näin ollen tarkastella sitä, miten erilaisia kantoja on perusteltu ja miten ne ovat saaneet uskottavuutensa. (Summa 1996, 63–66.)

Perelmanin argumentaatioteoriassa yleisöllä on tärkeä merkitys. Argumentaation tavoitteena on saada yleisön hyväksyntä tai kannatus esitetyille väitteille, minkä takia argumentaatio ei tapahdu koskaan tyhjiössä. Argumentaatio tulee aina sovittaa tilanteen ja kuulijakunnan luonteen mukaan. Yleisöksi lasketaan ”kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentaatiolla vaikuttaa”. (Perelman 2007, 16–21.) Tämä joukko voi muodostua esimerkiksi puhujasta itsestään, tietystä henkilöstä tai ryhmästä tai määrittelemättömästä kuulijakunnasta (Summa 1996, 67). Näin ollen yleisö ei automaattisesti koostu niistä, joille puhuja fyysisesti esiintyy. Eduskuntakeskustelussa kansanedustaja voi esimerkiksi osoittaa puheensa todellisuudessa äänestäjilleen. Puhuja voi myös jättää tarkoituksella osa yleisöstä huomiotta (Perelman 2007, 20). Perelmanin yleisökäsite on mahdollista jakaa universaali- ja erityisyleisöön, joista ensimmäiseen lasketaan kuka tahansa arvostelukykyinen ihminen. Tällaiseen määrittelemättään yleisöön vaikuttaminen edellyttää järkeen vetoavaa, vakuuttavaa argumentointia, jonka perusteet ovat yleistettävissä eli käytännössä kenen tahansa hyväksyttävissä. Universaaliyleisön vastakohta muodostuu erityisyleisöstä, jonka kokoonpano tunnetaan ennalta ja jonka odotuksiin sekä intresseihin osataan tästä johtuen vedota. (Summa 1996, 67–68). Erityisyleisö voi muodostua esimerkiksi tietyn ammattikunnan edustajista, saman vakauksen jakavista ihmisistä tai asiantuntijaryhmästä. Erityisyleisöön voi vedota suostuttelevalla, tunteisiin vetoavalla retoriikalla (Emt, 67–68).

Onnistuneen argumentaation edellytyksenä on esityksen sovittaminen yleisön mukaan, sillä argumentoinnissa tavoitteena on siirtää argumentoinnin lähtökohdille⁷ osoitettu hyväksyntä koskemaan esityksen varsinaisia päätelmiä (Perelman 2007, 28). Yleisölähtöisyyden vuoksi puhujalla on oltava alusta alkaen jonkinlainen käsitys siitä, millaisiin asioihin on mahdollista esityksessä vedota väitteen uskottavuuden lisäämiseksi. Premissit eli argumentaation lähtökohdat viittaavat näin ollen julkilausumattomiin oletuksiin siitä, mitä yleisön ajatellaan hyväksyvän kyseenalaistamatta. (Summa 1996, 70.) Puhujan tehtävänä on arvioida kunkin yleisön asenteita ja toimintaa ohjaavat arvot, uskomukset ja tavat. Mikäli yleisö ei hyväksy puhujan premissejä, se ei voi myöskään hyväksyä näihin perustuvia väitteitä. Argumentaation lähtökohdat voivat koskea joko todellisuutta tai suotavuutta. Todellisuutta koskevat lähtökohdat viittaavat yleisön tosiasioina tai vähintään todennäköisinä pitämiin asioihin. Nämä asiat näyttäytyvät yleisölle faktoina, totuuksina ja normaaleina. (Kuusisto 1996, 277–278.) Suotavuutta koskevat lähtökohdat taas viittaavat yleisön tärkeinä pitämiin arvoihin, hierarkioihin ja päättelysääntöihin. Nämä arvot voivat olla joko abstrakteja, kuten oikeus, tai konkreettisia, kuten isänmaa ja kirkko. Tietyillä arvoilla, kuten totuudella, kauneudella ja hyvyydellä, voi olla universaali hyväksyntä, jos niitä ei määritellä tarkasti. Arvojen täsmentäminen voi johtaa erimielisyyksiin ja vastakkainasetteluun eri ryhmien välillä. (Perelman 2007, 30.)

Argumentoinnin lähtökohtien lisäksi Perelman on tarkastellut vakuuttamisen keinoina argumentoinnin tekniikoita, joiden avulla voidaan rakentaa väitteiden vakuuttavuutta ja uskottavuutta. Perelmanin mukaan argumentaation vakuuttavuus ei ole kiinni sen loogisuudesta, vaan siitä, kuinka uskottavia puhujan käyttämät vakuuttamisen keinot ovat yleisön mielestä. Väitteiden uskottavuutta on mahdollista rakentaa useilla erilaisilla kielellisillä keinoilla, joista logiikkaan perustuvan argumentaatiotutkimuksen mukainen premissien ja päättelysuhteiden erottaminen ei ole usein mahdollista. (Summa 1996, 71.) Argumentoinnin tekniikat voidaan jakaa sidosmuotoisiin ja erottelumuotoisiin argumentteihin, joista ensimmäisessä argumentaation premissien hyväksyntä pyritään koskettamaan myös muita argumentaation väitteitä. Erottelumuotoisissa argumenteissa taas pyritään erottamaan perinteiden ja kielten yhteen sitomia asioita toisistaan. Sidomuotoiset argumentit voidaan jakaa vielä alakategorioihin, jotka ovat kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen nojautuvat argumentit ja todellisuuden rakennetta määrittävät argumentit. (Perelman 2007, 58–59.)

⁷ Argumentoinnin lähtökohdista käytetään myös nimitystä premissit ja esisopimukset.

Kvasiloogiset argumentit voidaan rinnastaa matemaattiseen tai loogiseen ajatteluun. Niiden tarkempi tarkastelu nostaa kuitenkin esille, että ne eivät todellisuudessa ole luonteeltaan loogisia. Kvasiloogisissa argumenteissa päättely perustuu todellisuuden pelkistämiseen johonkin loogiseen tai matemaattiseen kaavaan – siitä huolimatta, että johtopäätökset koskettavat konkreettista todellisuutta. (Perelman 2007, 59–62.) Kvasiloogisessa argumentaatioissa pyritään tällä tavoin luomaan kuvan laboratorion kaltaisista olosuhteista, jossa inhimilliseen toimintaan kuuluvat tekijät, kuten monitulkinnaisuus ja ympäristötekijät, on suljettu pois (Kuusisto 1996, 280). Todellisuudessa tällainen argumentaatio on kuitenkin inhimillisiin tulkintoihin ja yksilöllisiin arviointiperusteisiin pohjautuvaa (Puro 2006, 131). Kvasiloogisia argumentointitekniikoita ovat esimerkiksi kahden erillisen tapahtuman vertailu, samanlaisen kohtelun vaatimus sekä todennäköisyyksien arviointi (Kuusisto 1996, 280). Myöskin kahden tekijän samaistaminen toisiinsa, käsitteiden määrittely ja yleisön johdattaminen analyysillä omaksumaan jokin ilmaus puhujan haluamalla tavalla ovat kvasiloogisia argumentteja (Perelman 2007, 70–74).

Todellisuuden rakenteeseen perustuvien argumenttien perustana ovat todellisuuden eri osien väliset suhteet (Perelman 2007, 60). Niissä tarkoituksena on luoda eri ilmiöiden välille luonnollisen kaltaisia siteitä (Puro 2006, 133). Todellisuuden rakenteeseen perustuva argumentaatio voi perustua peräkkäisyysiteisiin, kuten syy-seuraussuhteeseen, tai rinnakkaisuussiteisiin, kuten henkilön ja hänen tekojensa väliseen suhteeseen. Nämä kuvaavat kahta erilaista tapaa jäsenellä todellisuutta. Peräkkäisyysiteisiin perustuvassa argumentaatioissa saman tason ilmiöitä suhteutetaan toisiinsa. Tällaisessa argumentaatioissa voidaan keskittyä esimerkiksi syiden tarkasteluun, seurausten toteamiseen tai tosiseikkojen arvottamiseen. Rinnakkaisuussiteisiin perustuvassa argumentaatioissa nojataan taas eri tason tekijöihin, kuten olemukseen. Tällaisessa argumentoinnissa henkilö yhdistetään tekoihinsa, arviointeihinsa tai teoksiinsa. (Perelman 2007, 93, 103.) Henkilön luonne saatetaan määrittellä esimerkiksi sen perusteella, mitä kyseinen henkilö on aikaisemmin tehnyt (Kuusisto 1996, 282). Tällöin voidaan luonnehtia esimerkiksi terroristiseen toimintaan osallistunutta ihmistä pahaksi.

Todellisuuden rakenteeseen nojautuvissa argumenteissa päättely pohjaa jostakin tietystä tilanteesta tehtyyn ennakkotapaukseen, malliin tai yleiseen sääntöön (Perelman 2007, 60–61). Yksittäistapaus toimii esimerkkinä, havainnollistajana tai mallina jostakin asiasta (Kuusisto 1996, 284). Argumentaatioissa esimerkkien käytöllä pyritään osoittamaan säännönmukaisuuksia, jotka yleisö voi hyväksyä. Kun tällainen sääntö on jo hyväksytty, yksittäistapausta käytetään puolestaan havainnollistamiseen. Erityistapaus voi myös toimia argumentaatioissa mallina, jota halutaan jäljitellä. Tällainen argumentaatio muistuttaa auktoriteettiin nojaavaa argumentaatiota, jossa

toiminnan takaamisessa keskeinen rooli on auktoriteetin yhteiskunnallisella arvostuksella. (Perelman 2007, 120–125.) Todellisuuden rakenteeseen nojautuvaa argumentointia ovat myös analoginen päättely ja metaforat. Analogiassa, ei-muodollisessa päättelyn muodossa, pyritään osoittamaan kahden asian samankaltaisuus. Analogiassa a:n suhde b:hen nähdään muistuttavan c:n suhdetta d:hen. Kyseessä on toisin sanoen kahden suhteen liittäminen toisiinsa. (Emt, 129–130.) Metaforat ovat taas tiivistyneitä analogioita. Ne ovat usein niin toistuneita ja vakiintuneita, ettemme välttämättä tunnista niitä metaforiksi ennen kuin yritämme kääntää niitä johonkin toiseen kieleen, jossa ei tunnisteta vastaavia muotoiluja. (Emt, 136–138.)

Sidosmuotoisten argumentaatiotekniikoiden lisäksi on olemassa myös dissosiatiivisia argumentteja, joissa pyritään erottamaan asioita toisistaan. Tällainen erottelumuotoinen argumentaatio perustuu filosofisten parien erottamiselle, mitkä eroavat varsinaisista vastakohta- ja luokituspareista. (Perelman 2007, 61.) Filosofisissa käsitepareissa ensimmäinen käsite nähdään virheelliseksi ja näennäiseksi, kun taas jälkimmäinen käsite kuvataan totuutena (Kuusisto 1996, 286). Erottelumuotoiselle argumentaatiolle on ominaista ilmiön ja todellisuuden vastakkain asettaminen, mikä saavutetaan usein juurikin soveltamalla adjektiiveja, kuten ”näennäinen” ja ”illusorinen” tai ”reaalinen” ja ”todellinen”. Näin ollen puhuminen esimerkiksi ”näennäisestä rauhasta” ilmaisee, ettei kyseellä ole todellinen rauha. (Perelman 2007, 150.) Erottelumuotoista argumentointia on myös se, kun halutaan torjua jotkin tulkinnat. Tällöin voidaan esimerkiksi painottaa sitä, mistä asiassa ei ole kyse. Erottelumuotoisen argumentaation käyttäminen on haastavaa, sillä käsitteet saattavat jäädä ihmisten mieleen yhteenkuuluvina siitä huolimatta, että niiden erottamista korostettaisiin. Kahden asian toistuva erottaminen voikin päinvastaisesti yhdistää ne tiiviimmin toisiinsa, kun yleisö oppii muistamaan, kuinka *juuri nämä* kaksi asiaa aina erotetaan toisistaan. (Kuusisto 1996, 286–287.) Seuraavaksi esittelen tutkielmani aineiston ja miten toteutan analyysini.

6. Tutkielman toteutus

6.1. Aineisto

Tutkielmani aineisto koostuu kolmesta vuonna 2019 käydyistä täysistuntokeskustelusta, joissa on käsitelty al-Holin leirin suomalaislasten tilannetta. Täysistunnot ovat tärkeä julkinen foorumi ajankohtaisen politiikan keskustelulle. Ne ovat yleisölle avoimia tilaisuuksia, jotka kuvataan televisioon. Niistä kirjoitetaan myös pöytäkirjat, joista on luettavissa täysistunnoissa käsitellyt asiat, puheenvuorot ja tehdyt päätökset. Tutkielmani aineistona käytän kolmea täysistunnon pöytäkirjaa. Olen rajannut aineistostani videotallenteet, sillä en näe niiden käyttöä tarkoituksenmukaisena, sillä tarkastelunkohteenani on kansanedustajien legitimoinnin kielellinen rakentuminen, eikä esiintyminen. Ajallisesti olen rajannut aineistoni vuoteen 2019, sillä kotiuttamiskysymys nousi keskustelun aiheeksi, kun Isisiin assosioituneet naiset ja lapset siirrettiin al-Holin leirille vuoden 2019 maaliskuussa. Leirillä olevien suomalaisten kotiuttamisesta tehtiin poliittinen päätös saman vuoden joulukuussa. Tämä Marinin hallituksen tekemä periaatepäätös ja siitä seurannut välikysymys muodostavat aineistoni aikarajauksen toisen pään, sillä tämän jälkeen täysistuntokeskustelujen painopiste on muuttunut (lasten) kotiuttamiskysymyksestä ulkoministeri Haaviston toimien laillisuuden tarkasteluun. Marinin hallituksen periaatepäätös lasten kotiuttamisesta sai myös eduskunnalta luottamuksen, jonka myötä aiheesta myöhemmin käytävillä keskusteluilla on jo erilainen lähtökohta, sillä ne eivät enää koske sitä, miten tilanteessa pitäisi toimia ja miksi. Tutkielmani aineistoksi olen valinnut täysistunnot, joissa on käyty keskustelua useilla eri puheenvuoroilla al-Holin leirin suomalaislasten tilanteesta ja kotiuttamisesta. Tästä johtuen olen rajannut aineistostani pois täysistuntokeskustelut, joissa ei ole keskusteltu al-Holin tilannetta ollenkaan lasten näkökulmasta tai joissa on vain ohimennen viitattu aiheeseen. Valitsemani pöytäkirjat eduskunnan sivuilta, missä olen hakukonetta hyödyntämällä käynyt läpi vuoden 2019 täysistuntoja, joissa on mainittu jokin seuraavista sanoista: ”Al-Hol”, ”Isis”, ”Isil”, ”Daesh”, ”Irak”, ”Syyria” tai ”vierastaistelijä”. Esittelen seuraavaksi syvemmin aineistooni valitsemani täysistuntokeskustelut.

Aineistoni ensimmäinen täysistunto (PTK 24/2019 vp) on pidetty torstaina 27.6.2019. Perussuomalaisten kansanedustaja Ville Tavio on esittänyt siinä hallitukselle suullisen kysymyksen al-Holin leirillä olevista Suomen kansalaisista. Kysymyksen ympärillä käyty keskustelu on kestänyt noin puolituntia ja sisältänyt yhteensä 29 opposition ja hallituksen kansanedustajien puheenvuoroa. Aineistoni toinen täysistunto (PTK 81/2019 vp) on pidetty torstaina 12.12.2019 ja siinä on kyse

suullisesta kyselytunnista. Hallitukselle on esitetty siinä neljä suullista kysymystä liittyen al-Holin leirin tilanteeseen. Kysymyksen ovat esittäneet Riikka Purra (ps.), Heikki Vestman (kok.), Harry Harkimo (liik.) ja Emma Kari (vihr.). Keskustelu näistä kysymyksistä on kestänyt noin 50 minuuttia ja ne ovat sisältäneet yhteensä 43 puheenvuoroa. Aineistoni kolmas täysistunto (PTK 84/2019 vp) on pidetty tiistaina 17.12.2019 ja siinä on käsitelty hallitukselle esitettyä välikysymystä ”al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamisesta ja toimien asianmukaisuudesta”. Ajallisesti tämä täysistuntokeskustelu on käyty päivä sen jälkeen, kun hallitus linjasi al-Holin leirillä olevien suomalaisten kotiuttamisesta. Se on selkeästi aineistoni pisin täysistunto, sillä siinä kysymyksestä on ensin keskusteltu klo 14–16.59 välillä ja jatkettu uudestaan aamuyöllä klo 0.20–3.11 välillä. Kyseisessä täysistunnossa hallitus- ja oppositio puolueiden kansanedustajat ovat esittäneet yhteensä 374 puheenvuoroa. Eniten puheenvuoroja käyttivät kokoomuksen kansanedustaja Heikki Vestman ja ulkoministeri Haavisto, jonka luottamuksesta äänestettiin eduskunnassa seuraavana päivänä (18.12.). Kaikki kolme täysistuntoa muodostavat yhteensä 105 sivua tekstiä.

6.2. Retorinen analyysi

Analyysissani käytän uuteen retoriikkaan perustuvaa retorista analyysia, jossa tarkastelukohteena on, miten yleisö vakuutetaan jonkin argumentin pätevydestä. Retoriikassa argumentin vakuuttavuus ei muodostu sen loogisesta rakenteesta, vaan siitä, kuinka uskottavana yleisö pitää argumentissa esitettyjä syy-seuraussuhteita, esimerkkejä, rinnastuksia ja vastakkainasetteluja (Summa 1996, 71). Retorisessa analyysissä tutkitaan näin ollen sitä, miten joistakin todellisuuden versioista pyritään tekemään vakuuttavia ja kuinka kuulijat saadaan sitoutumaan niihin. Painopiste on usein erilaisten retoristen keinojen tunnistamisessa ja erittelyssä, jolloin analysoidaan puheessa tai tekstissä käytettyjä vakuuttamisen ja suostuttelen kielellisiä keinoja. (Jokinen 2016c, 259–261.) Retorisia keinoja ovat Arja Jokisen (2016a) mukaan esimerkiksi etäännyttäminen omista intresseistä, puhujakategorioilla oikeuttaminen, liittoutumisasteen säätely, konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen, yksityiskohdilla ja kertomuksilla vakuuttaminen, määrällistäminen sekä metaforien ja ääri-ilmaisujen käyttö (Emt, 345–362). Retorisen analyysin tutkimuskohde muodostuu lausumien rakenteen ja muotoilun analysoimisen lisäksi myös yleisösuhteen (”kenelle puhutaan”) analysoimisesta. Perelmanin argumentaatioteoriassa yleisöulottuvuudella on tärkeä asema, sillä argumentoinnin lähtökohdat määrittävät sen mukaan, mihin yleisöön puhuja haluaa ja pyrkii argumentaatioissa vaikuttamaan. (Jokinen 2016c, 260–261.) Argumentin vakuuttavuus rakentuu

viime kädessä sen perusteella, miten yleisö vastaanottaa sen (Jokinen 2016a, 340). Retorisessa analyysissä näin ollen sekä kuvataan keinoja, joilla yritetään vaikuttaa että tarkastellaan, millaisia vuorovaikutuksen rakenteita tilanteeseen liittyy.

Retoriikka on läsnä kaikessa kielenkäytössä, mistä johtuen retorista analyysia on mahdollista tehdä monenlaisilla aineistoilla. Aineistona voi olla retorisyssä analyysissä esimerkiksi kirjallinen dokumentti, ääni- ja videotallenne tai haastattelu. (Jokinen 2016a, 338.) Retoriikan tutkimus ei kuitenkaan tarjoa mitään suoraa mallia analyysille, vaan joukon teoreettisia käsitteitä, jotka kohdistavat huomion puheiden ja tekstien rooliin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Vuori 2021). Perelmanin argumentaatioteoria mahdollistaa huomion kiinnittämisen puheiden ja tekstien yleisöulottuvuuteen, argumentoinnin lähtökohtiin sekä argumentointitekniikkoihin. Yleisösuhteen tarkastelemisella voidaan tutkia tekstin laajempaa sosiaalista yhteyttä – puhujaa, yleisöä ja puheen foorumia. Tällöin analyysissä kiinnitetään huomiota siihen, kuka puhuu, kenelle puhutaan ja minkälaisissa olosuhteissa puhutaan. (Kakkuri-Knuutila 2013, 235.) Argumentoinnin lähtökohdilla sen sijaan tarkastellaan puheen argumentoinnin julkilausumattomia taustaoletuksia, joiden varaan argumentaatio on rakennettu. Niitä voidaan pitää vihjeinä siitä, millaiselle yleisölle teksti on suunnattu ja kenelle puhujan ääni tekstissä kuuluu. (Alasuutari 1999, 160.) Näillä lähtökohdilla on argumentaatioissa tärkeä rooli, sillä niille osoitettu hyväksyntä pyritään siirtämään puheen varsinaisille väitteille (Perelman 2007, 28). Argumentoinnin tekniikoilla on taas mahdollista tarkastella analyysissä sitä, miten väitteen uskottavuutta pyritään vahvistamaan (Vuori 2021). Rinnastukset, kielikuvat ja muut ilmaisut sekä niiden asema uskottavuuden luomisessa ovat retorisen analyysin keskeisiä tutkimuskohteita. Retorinen analyysi näin ollen täydentää pelkkää argumentaatioanalyysia, sillä siinä kiinnitetään argumenttien asiasisällön lisäksi huomiota myös argumenttien kielelliseen ilmaisuun ja laajempaan sosiaaliseen kontekstiin. (Kakkuri-Knuutila 2013, 234.)

Retorisen analyysin lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallinen luonne, missä kielenkäytön ei nähdä kertovan yksiselitteisesti puhujan asenteista tai todellisuutta koskevista tosiasioista. Retorisessa analyysissä ei näin ollen yritetä tulkita jonkin asian olemusta sellaisenaan, vaan tarkoituksena on analysoida sen argumentointia. (Jokinen 2016a, 338.) Retoriikan tieteenfilosofia perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jossa tiedon ja todellisuuden ajatellaan rakentuvan ihmisten sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa (Berger & Luckmann 1967). Todellisuus nähdään toisin sanoen intersubjektiivisena, sosiaalisesti rakentuneena merkitysjärjestelmänä. Sosiaalisessa konstruktionismissa kyseenalaistetaan itsestäänselvyyksinä pidetyt tavat ymmärtää maailmaa. Se on vastakkainen positivistiselle ja empiristiselle tieteenfilosofialle, joissa todellisuuden luonteen

ajatellaan olevan selvitettävissä objektiivisella, välittömällä havainnoinnilla. Sosiaalisessa konstruktionismissa kyseenalaistetaan ajatus siitä, että havaintomme maailmasta tuottaisivat objektiivista tietoa. Tieto ja todellisuus ovat aina jonkin kulttuurin tai yhteisön sosiaalisesti muodostamia. (Burr 2015, 2–5.) Tästä johtuen ne eivät heijasta ”puhtaasti” todellisuutta, vaan esittävät pikemminkin eräänlaisia todellisuuden versiota. Täysistunnoissa kansanedustajat esimerkiksi rakentavat puheenvuoroissaan erilaisia todellisuuskäsityksiä, joita he hyödyntävät lasten kotiuttamisen (de)legitimoinnissa. Mikään niistä ei kuitenkaan ole yhtään sen ”oikeampi”. Sosiaalinen konstruktionismi nojaa epistemologisesti relativismiin, jossa tiedon ja totuuden nähdään olevan suhteellista: niiden muodostumiseen vaikuttaa aina ympäristö, josta tietoa tuotetaan ja tarkastelunkohteena olevaa ilmiötä lähestytään (Koppa 2015). Sosiaalisessa konstruktionismissa tiedon nähdään yhteenkietoutuvan sosiaalisen toiminnan kanssa, sillä kielelliset valinnat tuottavat seurauksia: konstruktiot maailmasta ylläpitävät ja sulkevat joitakin sosiaalisen toiminnan malleja. Lisäksi konstruktiot liittyvät aina myös valtasuhteisiin, sillä ne vaikuttavat siihen, mitä ihmiset voivat tehdä ja miten he voivat kohdella toisia legitiimisti. (Burr 2015, 5.) Al-Holin leirin lapsien kohteluun näin ollen vaikuttaa se, minkälaista kuvaa heistä rakennetaan – ovatko he viattomia uhreja, joita tulee auttaa vai terroristeja, joiden pääseminen Suomeen tulee estää?

6.3. Analyysin toteutus

Retorinen analyysi on laadullista tutkimusta, jossa tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään kokonaisvaltaisesti tutkittavaa kohdetta. Retoriikka-analyysi on tapa eritellä laadullisia aineistoja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Siinä eritellään, miten kielellisten valintojen ja käytäntöjen avulla tuotetaan todellisuutta, kavennetaan vaihtoehtoja sekä muodostetaan sitoutumista tiettyihin ajattelumalleihin. (Alasuutari 1999, 164.) Tutkielmassani tarkastelen parlamentaarista retoriikkaa legitimoinnin näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni on, miten Suomessa on eduskunnan täysistunnoissa (de)legitimoitu suomalaislasten kotiuttamista al-Holin leiriltä. Tarkastelen analyysissäni näin ollen sitä, miten kansanedustajat asemoituvat kysymyksessä, miten he legitimoivat tai delegitimoivat ottamaansa positiota ja millaisilla kielellisillä resursseilla he pyrkivät tekemään argumenteistaan uskottavia. Huomioin analyysissäni myös tilanteen retorisen kontekstin, kuten yleisösuhteen, sillä argumentaatio ei tapahdu koskaan tyhjiössä. Näin ollen analysoin myös kansanedustajien täysistuntopuheenvuorojen yleisöjä eli sitä kenelle puhe osoitetaan. Tulkitsen kansanedustajien argumentit, mielipiteet ja asenteet Jokisen (2016b, 181) tavoin tilannesidonnaiseksi asemoitumiseksi julkisessa keskustelussa. Tarkoitukseni ei ole keskittyä analyysissä yksittäisiin

henkilöihin ja heidän sisäisiin intentioihinsa, sillä tutkielmani fokus on institutionaalisessa asemassa olevien henkilöiden puheessa – ei heidän persoonissaan. Tästä johtuen kiinnitän analyysissäni ensisijaisesti huomiota siihen, minkälaisesta asemasta he tuottavat puhetta, kenelle he puhuvat ja mitä he sanovat tai jättävät sanomatta. Retoriikan analyysissä ei kuitenkaan aina suljeta pois puhujaa, sillä tieto puhujasta voi vaikuttaa puheen vastaanottoon (Palonen 1988, 78–82). Sama argumentti voi toisen sanomana johtaa eri reaktioon ja lopputulokseen. Tästä johtuen tuon analyysissäni esille sen, kuka puheenvuoron on sanonut ja avaan hieman henkilön poliittista taustaa alaviitteissä.

Aloitin aineistoni käsittelyn ensiksi tutustumalla ja lukemalla huolellisesti aineistonani olevat täysistuntopöytäkirjat. Tarkoitukseni oli tällöin saada muodostettua kokonaiskuva täysistuntopöytäkirjoissa esiintyneistä näkökulmista. Tämän jälkeen olen käynyt läpi aineistoa käyttäen teoreettisesta viitekehystäni ja menetelmästäni juontuvia käsitteitä. Reyesin (2011) legitimointistrategiat ovat toimineet analyysissäni ”indikaattoreina” (kuvio 6), joiden avulla olen tunnistanut aineistostani (de)legitimointia. Perelmanin argumentaatioteorian käsitteet – yleisö, argumentoinnin lähtökohdat ja argumentoinnin tekniikat – ovat taas tarjonneet kehikon puheiden retoriikan analysoimiselle. Analyysini on näin ollen teoriaohjaavaa analyysia, jossa teoria toimii analyysin tukena, mutta analyysi ei suoraan muodostu teorian pohjalta. Teoriaohjaavassa analyysissä tunnustetaan aikaisemman tiedon vaikutus, minkä tarkoituksena ei kuitenkaan ole toimia analyysissä teoriaa testaavana, vaan pikemminkin uusia ajatuksia avaavana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Aiempi tieto näin ollen ohjaa analyysini kulkua, mutta ei suoraan kuitenkaan sanele sitä. Käyn analyysissäni jatkuvaa vuoropuhelua aineiston ja teorioista johdettujen käsitteiden välillä, mistä johtuen analyysini perustuu abduktiiviseen päättelyyn. Teorioista johdettujen käsitteiden avulla olen erotellut ja merkinnyt aineistostani ne kohdat, jotka vastaavat tutkimuskysymykseeni. Tässä vaiheessa olen jättänyt analyysistäni pois ne puheenvuorot, joissa ei puhuta lapsista, perheistä tai heidän kotiuttamisestaan. Tämän jälkeen olen kerännyt merkityt puheenvuorot erilleen muusta aineistosta Word-tiedostoon, joissa olen luokitellut niitä niiden sisällön perusteella. Puheenvuorojen analysoimisessa olen kiinnittänyt huomiota siihen: 1) miten kansanedustajat asemoituvat kotiuttamiskysymykseen (mikä on heidän keskeinen argumentti) ja toisiinsa, 2) kenelle he suuntaavat puheensa, 3) millaisiin lähtökohtiin heidän argumentaationsa perustuu, 4) millaisilla argumentoinnin tekniikoilla he pyrkivät lisäämään väitteensä uskottavuutta sekä 5) millaisilla kielellisillä resursseilla he tuottavat (de)legitimointia puheenvuoroissa.

Legitimointistrategia	Tunnistaminen
Emootiot	<ul style="list-style-type: none"> • Vetoaminen tunteisiin (erityisesti pelkoon) • Viittaaminen johonkin tapahtumaan, joka herättää kuulijassa vahvan tunnereaktion
Hypoteettinen tulevaisuus	<ul style="list-style-type: none"> • Vetoaminen uhkakuviin • Viitataan menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen • ”Jos emme toimi nyt...”
Rationaalisuus	<ul style="list-style-type: none"> • Vetoaminen ”rationaalisuuteen” • Viittaaminen harkittuun ja arvioituun menettelyyn • Viittaaminen toiminnan tavoitteisiin, käyttötarkoituksiin ja vaikutuksiin (instrumentaalinen rationalisointi) tai asioiden luonnolliseen järjestykseen (teoreettinen rationalisointi)
Asiantuntijoiden ääni (auktoriteetti)	<ul style="list-style-type: none"> • Vetoaminen asiantuntijoihin tai auktoriteetteihin • Viittaaminen traditioon, tapaan, yhdenmukaisuuteen, lakiin tai auktoritatiivisiin henkilöihin (institutionaalinen asema, asiantuntija, roolimalli)
Altruismi	<ul style="list-style-type: none"> • Vetoaminen toimien olevan hyödyllistä muille • Viittaaminen viattomiin, köyhiin ja haavoittuvaisessa asemassa oleviin ihmisiin

Kuvio 6. Kehikko legitimoinnin ja delegitimoinnin tunnistamiseen (Reyes 2011).

Tutkimuksen tekeminen on vuorovaikutuksellista kielellistä toimintaa, jossa tutkijalla on aina jonkinlainen positio. Positioissa on kyse tutkijan suhteesta tutkimuskohteeseen, mikä määrittyy sen perusteella, miten tutkija lähestyy ja analysoi tutkittavaa kohdetta. Ne eivät ole pysyviä tiloja, vaan ne ovat tilannesidonnaisia ja vaihtuvia. Kirsi Juhilan (2016) mukaan ei ole mahdollista, että joku toimisi ilman positiota, sillä itsensä määrittelemisen ulkopuoliseksi suhteessa tutkimuskohteeseen on myös positio. (Emt, 411–412.) Olen tutkielmassani lähestynyt tutkimuskohdettani tulkitsevasta positiosta, sillä tekemäni havainnot ja tulkinnat ovat perustuneet vuorovaikutukseen aineiston kanssa. Olen pyrkinyt mahdollisimman läpinäkyvästi tuomaan esille aineistolainauksilla, miksi olen päätenyt erilaisiin tulkintoihin. Tiedostan, että henkilökohtaiset kokemukseni, elämänhistoriani ja yhteiskunnallinen asemani (Emt, 423) vaikuttavat siihen, millaisiin asioihin olen tutkijana

aineistossani kiinnittänyt huomiota ja millaisia merkityksiä olen niille antanut. Tulkintani eivät näin ollen ole ainoita oikeita – eri henkilö voi nostaa samasta aineistosta esille muunlaisia huomioita ja tehdä erilaisia tulkintoja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tulkintani ja niistä johdetut tulokset olisivat merkityksettömiä. Ne ovat tuottaneet perusteltua tietoa aiheesta, avanneet poliitikkojen käyttämiä kielellisiä resursseja sekä osallistuneet aiheita koskevaan yhteiskunnalliseen ja tieteelliseen keskusteluun. Seuraavassa luvussa suoritan tutkielmani analyysin.

7. Analyysi

7.1. Argumentaatiopositiot

Argumentaatiopositioissa on kyse tilannesidonnaisesta aseoitumisesta kiistanalaiseen kysymykseen julkisessa keskustelussa, jossa puhujan puolustama positio on aina suhteessa kilpaileviin positioihin. Puhujien tavoitteena argumentaatiossa on erilaisilla retorisilla keinoilla taivutella yleisö oman position taakse. (Jokinen 2016b, 181.) Olen tunnistanut eduskunnan al-Holin leirin suomalaislasten kotiuttamista käsittelevistä täysistunnoista kaksi erilaista argumentaatiopositiota, jotka olen nimennyt *lasten kotiuttamista legitimoivaksi puheeksi* ja *lasten kotiuttamista kyseenalaistavaksi puheeksi*. Molemmista positioista argumentoidaan lasten auttamisen puolesta, mutta suhtautuminen lasten kotiuttamiseen vaihtelee hallitus-oppositio - jakolinjan mukaisesti. Ensimmäisessä positiossa, lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa, hallituspuolueiden kansanedustajat ja ministerit argumentoivat lasten kotiuttamisen puolesta ja asettavat lasten kotiuttaminen ensisijaiseksi tavoitteeksi. Toisessa positiossa, lasten kotiuttamista kyseenalaistavassa puheessa, oppositiokansanedustajat delegitimoiivat osan leirin lapsien kotiuttamisen vedoten turvallisuussyihin. Oppositiokansanedustajat asettavat puheenvuoroissaan lisäksi ehtoja sille, minkälaisia lapsia leiriltä tulisi kotiuttaa. Parlamentaariseen retoriikkaan sisältyvä vastakkainasettelu puolesta ja vastaan näkyy näin ollen voimakkaasti myös al-Holin leirin lasten kotiuttamista käsittelevässä kysymyksessä: hallitus- ja oppositiopuolueiden kansanedustajat asettavat kysymyksen suhteen vastakkaisille puolille, missä he puolustavat omaa positioonsa melko yksioikoisesti ja kritisoivat vastapuolen positiota. En oleta, että näiden positioden puhe olisi vapaata ristiriitaisuuksista tai että sitoutuminen positioon olisi yhtä voimakasta jokaisella puolueella ja kansanedustajalla. Hallituksessa ja oppositiossa olevat puolueet eivät muodosta homogeenisiä ryhmiä, vaan niiden välillä on myös eroja, mitkä näkyvät puheenvuorojen argumentaatiossa ja retoriikassa. Samaa positiota ajavien puheenvuorot voivat keskenään olla osittain ristiriitaisia.

Lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa hallituspuolueiden kansanedustajat ja ministerit argumentoivat al-Holin leirin suomalaislasten kotiuttamisen puolesta. Heidän keskeinen väitteensä on se, että lapset pitää kotiuttaa leiriltä niin pian kuin mahdollista. He perustelevat tätä vetoamalla lapsen etuun, oikeusvaltioon ja oikeudellisiin seikkoihin, kuten lapsen oikeuksien sopimukseen, Suomen perustuslakiin ja lastensuojelulakiin. Lisäksi he perustelevat lasten kotiuttamista myös velvollisuudella, leirin epäinhimillisillä olosuhteilla ja lasten syyttömyydellä tilanteeseensa. Toisaalta he eivät kuitenkaan täysin varauksetta argumentoi lasten kotiuttamisen puolesta, vaan painottavat

”tapauskohtaista harkintaa” jokaisen lapsen kohdalla. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa on myös ristiriitaisuuksia sen suhteen, kotiutetaanko lapsia heidän huoltajiensa kanssa Suomeen vai ei. Osa heistä tuo puheenvuoroissaan suoraan esille sen, että lapsen etu ja oikeudet ovat ensisijaisia ja näin ollen lapsia voidaan kotiuttaa tarvittaessa myös heidän huoltajiensa kanssa. Osa sen sijaan toistaa puheenvuoroissaan useasti sitä, että velvoitetta aikuisten auttamiseen ei ole, mutta jättää mainitsematta sen, miten tulisi menetellä tilanteessa, jossa lapsen vanhempi ei suostu kotiuttamaan vain lasta. Erityisesti keskustan ja SDP:n kansanedustajat nostavat myös suomalaisten turvallisuuden esille puheenvuoroissaan.

Bella Forsgrén⁸ (vihr.): Arvoisa puhemies! Olen enemmän kuin tyytyväinen hallituksen linjauksesta kotiuttaa lapset niin pian kuin mahdollista. – – On täysin selvää, että ihmisoikeussopimusten ja perustuslain perusteella lapset ovat juridisesti erityinen ryhmä. Lapsen oikeuksien sopimus perustuu yhdessä sovittuihin moraalisiin näkemyksiin, mutta ennen kaikkea se velvoittaa meitä juridisesti. Meidän tulee auttaa al-Holin leirillä olevia suomalaisia lapsia. Valtaosa näistä lapsista on alle viisivuotiaita. He ovat syyttömiä omaan tilanteeseensa. Avulla on kiire. Al-Holissa on nyt talvi, ja tiedettävästi osa lapsista on sairastellut leirin olosuhteista. Lapsen edun ensisijaisuus on kaikkien lapsiin kohdistuvien päätösten ydin. Siksi lapsen oikeudet on asetettava harkinnan lähtökohdaksi silloin, kun tehdään päätöksiä lasten äideistä. (Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 84/2019, 214.)

Pekka Aittakumpu⁹ (kesk.): Hallitus haluaa lapset turvaan ja toimii sen eteen. Samalla hallitus haluaa taata suomalaisten turvallisuuden. Hallituksen linjaus on samalla sekä inhimillinen että turvallisuutta rakentava. Me haluamme auttaa lapsia, eikä meillä ole velvoitetta lähteä tekemään mitään leirillä olevien naisten takia. He ovat omin tahdoin lähteneet tukemaan hirmuhallintoa. Mutta ihmisyyden tähden ja kansainvälisten sopimusten tähden me emme voi olla auttamatta leirin lapsia. Kyse on oikeusvaltion perustasta ja ihmisistä. (Emt, 213.)

Lasten kotiuttamista kyseenalaistavassa puheessa oppositiokansanedustajat argumentoivat, kuinka leiriltä pitäisi kotiuttaa vain orpolapsia tai pieniä lapsia, joiden huoltaja on suostunut luopumaan lapsesta. He argumentoivat useasti lasten auttamisen puolesta, mutta samanaikaisesti jättivät auki, mitä se käytännössä tarkoittaa ja asettavat ehtoja sille, keitä leiriltä pitäisi kotiuttaa. Puheenvuoroissaan he delegitimoidivat joko suoraan tai epäsuorasti teini-ikäisten ja huoltajien kanssa tuotavien lasten kotiuttamista. He perustelevat positiionsa vetoamalla turvallisuuteen ja muiden maiden (erityisesti Pohjoismaiden) toimintamalleihin.

⁸ Bella Forsgrén on 29-vuotias vihreiden ensimmäisen kauden kansanedustaja, joka valittiin Keski-Suomen vaalipiiristä. Hän opiskelee Jyväskylän yliopistossa yhteiskuntapolitiikkaa. (Eduskunta 2021c.)

⁹ Pekka Aittakumpu on keskustan ensimmäisen kauden kansanedustaja Oulun vaalipiiristä. Hän on koulutukseltaan filosofian ja teologian maisteri. Aittakumpu on aikaisemmin työskennellyt pastorina. (Emt.)

Harry Harkimo¹⁰ (liik.): Suojelupoliisin päällikkö Antti Pelttarin mukaan Suomeen palatessaan naiset ja heidän teini-ikäiset lapsensa muodostaisivat todennäköisesti suuremman uhan kuin al-Holin leirille jäädessään. – Muut Pohjoismaat ovat onnistuneet palauttamaan orpoja ja vakavasti sairaita lapsia. Tämä on muodostunut heidän käytännön linjakseen. Kysymys kuuluukin: miksi Suomi toimii tässä asiassa toisin? (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 181.)

Sari Essayah¹¹ (kd): Kristillisdemokraatit jo viime viikolla vetosivat siihen, että Suomessa tulisi noudattaa muitten Pohjoismaitten linjaa, ei kotiuttaa terroristeja eikä myöskään sen tukemiseen osallistuneita aikuisia. Orpolapsia ja vanhempien luvalla palautettuja lapsia on autettu, ja tämä olisi oikea toimintalinja. (Emt, 187.)

7.2. Yleisösuhde

Al-Holin leirin lasten kotiuttamista koskevaa retoriikkaa on mahdollista tarkastella suhteessa yleisöön, jolta haetaan hyväksyntää esitetyille väitteille. Tämän hyväksynnän saaminen on tärkeää päätöksen legitimiteetin kannalta. Lasten kotiuttamista käsiteltävien täysistuntojen yleisöksi lasketaan kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumenteillaan vaikuttaa. Yleisösuhteessa on toisin sanoen kyse argumentointia ohjaavasta sosiaalisesta konstruktiosta, jota rakennetaan puheen kuluessa (Jokinen 2016b, 182). Argumentaatioissa puhuja voi vedota määrittelemättömään universaaliyleisöön tai rajattuun erityisyleisöön. Universaaliyleisöön vetoaminen edellyttää järkeen perustuvaa argumentaatiota, jonka perusteet ovat kenen tahansa hyväksyttävissä (Perelman 2007, 24). Puhujan on harvoin mahdollista tuntea kaikki yleisönsä jäsenet, mistä johtuen hänen on pyrittävä löytämään argumentteja, jotka vakuuttaisivat mahdollisimman monet. Täysistunnot ovat julkisia ja avoimia tilaisuuksia, joita voivat seurata ketä tahansa paikan päällä tai myöhemmin pöytäkirjojen ja videotallenteiden muodossa. Tästä johtuen kansanedustajien on universaaliyleisöön vaikuttaessa vedottava yleispäteviin tosiasioihin, totuuksiin ja arvoihin, joiden jokaisen voidaan olettaa hyväksyvän. Lasten kotiuttamista käsittelevissä puheenvuoroissa voidaan tällöin vedota esimerkiksi tilanteen hankaluuteen ja siihen, kuinka asiassa pitää huomioida useat eri näkökulmat. Tällaiset toteamukset näyttäytyvät niin itsestäänselvyyksiltä, että kuka tahansa arvostelukykyinen ihminen voi ne hyväksyä.

¹⁰ Harry Harkimo on Liike Nyt -puolueen perustaja, puheenjohtaja ja ainoa kansanedustaja. Hän on aikaisemmin ollut kokoomuksen kansanedustaja, mutta eronnut vuonna 2018 puolueesta. Hän on ammatiltaan yrittäjä ja tehnyt aikaisemmin uraa televisiossa. (Eduskunta 2021c.)

¹¹ Sari Essayah on kristillisdemokraattien kansanedustaja ja puheenjohtaja. Hän on koulutukseltaan ekonomi. (Emt.)

Antti Rinne¹² (sd.): – – tämä on erittäin hankala kysymys, jossa pitää pystyä yhdistämään ihmisoikeudet, kansainväliset sopimukset ja toisaalta sitten suomalaisten, Suomessa asuvien ihmisten turvallisuus, ja näin me tulemme tekemään tämän asian suhteen (Eduskunnan pöytäkirja 24/2019, 57).

Universaaliyleisön lisäksi kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamista käsittelevissä täysistunnoissa myös erilaisiin erityisyleisöihin, joiden kokoonpano tunnetaan etukäteen. Tästä johtuen niiden erityisiin odotuksiin ja intresseihin osataan vedota. (Summa 1996, 67–68.) Täysistuntojen erityisyleisöksi voidaan ymmärtää muut kansanedustajat sekä puolueiden ja kansanedustajien (potentiaaliset) kannattajat ja äänestäjät. Al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa kansanedustajat puhuttelevat, vetoavat ja kommentoivat toisillensa, mistä johtuen heidän voidaan nähdä muodostavan erityisyleisö. Tällaisissa puheenvuoroissa näkyvät parlamentaariseen retoriikkaan sisältyvät retoriset konventiot ja menettelytavat, kuten teitittely, puheenvuorojen jakaminen järjestyksessä sekä puhemiehen ja muiden kansanedustajien kiittäminen puheenvuoroissa. Kansanedustajat esittävät täysistuntopuheenvuoroissaan toisillensa kysymyksiä, joiden funktiot vaihtelevat informaation pyytämisestä toimintaan painostamiseen, selityksen vaatimiseen ja ministerin testaamiseen kiistanalaisessa asiassa. Useat kysymykset ovat esitetty ulkoministeri Haavistolle, jonka ministeriön toimialaan al-Holin tilanne kuuluu.

Heikki Vestman¹³ (kok.): Nyt kysynkin lisäksi vielä, ulkoministeri, teiltä: Miten tämä supon vakava turvallisuusarvio otetaan hallituksen tuoreen linjauksen mukaan tarkalleen ottaen huomioon? Osaatteko vastata tähän? Ainakaan hallituspuolueiden edustajat eivät osaa. Kumpi on oikeassa, edustaja Kärnä, joka sanoo, että jotta Isis-naisia voidaan kotiuttaa, vaaditaan suojelupoliisilta niin sanotut puhtaat paperit, vai onko oikeassa ministeri Andersson, joka sanoo, että lasten etu on aina määrävä? (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 232.)

Toisinaan oppositiokansanedustajat syyttävät puheenvuoroissaan hallitusta ja ulkoministeri Haavistoa siitä, että he eivät vastaa kysymyksiin, vaan puhuvat aiheen ohi. Wibergin ja Kouran (1996) mukaan parlamentti-kysymys -dialogit ovat usein sellaisia, että kansanedustajat ovat niissä kyselevinä ja ministerit vastaavinaan, sillä molemmat käyttävät kysymysinstituutiota poliittiseen signaalointiin. Tämän seurauksena on se, että ne ovat usein pikemminkin kaksipuolisia monologeja kuin rakentavia dialogeja. (Emt, 203.) Al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa esitetyt kysymykset vaihtelevat varsinaisista kysymyksistä retorisiin kysymyksiin, jotka toimivat tehokeinoina

¹² Antti Rinne on SDP:n kansanedustaja ja entinen pääministeri. Rinne on aikaisemmin toiminut myös valtiovarainministerinä sekä SDP:n puheenjohtajana. Hän on koulutukseltaan oikeustieteiden kandidaatti. (Eduskunta 2021c.)

¹³ Heikki Vestman on 35-vuotias kokoomuksen ensimmäisen kauden kansanedustaja Uudenmaan vaalipiiristä. Hän on koulutukseltaan oikeustieteiden maisteri ja toiminut aikaisemmin lakimiehenä Energiavirastossa ja asianajotoimistossa. (Emt.)

argumentaatiossa. Ne voivat olla suunnattu joko yksittäiselle edustajalle, puolueelle, hallitukselle tai oppositiolle. Pääministeri Marin¹⁴ on esimerkiksi esittänyt oppositiolle ja kokoomukselle seuraavanlaisen retorisen kysymyksen, jonka tarkoituksena voidaan nähdä olevan opposition asettaminen huonoon valoon:

Sanna Marin (sd.): Suomi on oikeusvaltio. Minun hallitukseni tulee siitä pitämään kiinni, ja tämän todettuani katson erityisesti opposition suuntaan, erityisesti kokoomuksen suuntaan ja kysyn: eikö teitä hävetä? (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 184.)

Puheenvuoroissaan kansanedustajat käyttävät runsaasti monikon ensimmäistä persoonaa, jolla he viittaavat tilanteesta riippuen eri toimijoiden muodostamaan kokonaisuuteen. Poliittisissa puheissa usein käytetään me-muotoa, jonka avulla on mahdollista luoda kuva yhteisöllisestä ja solidaarisesta linjasta samanaikaisesti, kun vältetään kuitenkin ottamasta yksilöllinen vastuu asiasta (Wilson 1990, 48–50). Al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa kansanedustajat viittaavat ”meillä” useisiin eri ryhmiin, kuten eduskuntaan (”me päättäjät”), hallitukseen (”meitä hallituksessa”), oppositioon (”meille opposition edustajille”), omaan puolueeseen (”kokoomuksen ei tarvitse hävetä sitä, että me olemme...”) ja ministeriöihin (”oikeusministeriössä meillä on valmius...”). Tällaisen me-puheen avulla on mahdollista luoda kuva yhteneväisestä joukosta, jolla on yhteneväiset intressit (Jokinen 2016a, 351).

Pekka Haavisto¹⁵ (vihr.): Uskomme, että niin hallitus kuin oppositiokin ovat kiinnostuneita ratkaisuisista, joilla turvataan lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittamalla tavalla suomalaislasten oikeus henkiin jäämiseen ja kehittymiseen. [Sebastian Tynkkynen: Huostaanottoon!] Haluamme poistaa kasvualustan terrorismilta Suomessa ja muualla maailmassa. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 168.)

Yhteisten intressien lisäksi me-retoriikalla voidaan vahvistaa myös kuva yhteisistä velvollisuuksista. Legitimoidessaan lasten kotiuttamista hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat puheenvuoroissaan esimerkiksi siihen, että ”meillä on velvollisuus auttaa” lapsia. Toisinaan kuitenkin se, ketkä kaikki ”meihin” lasketaan, jää puheenvuoroissa monitulkinnaiseksi. Riikka Kuusiston (1996, 276–277) mukaan tarkentamatta jätetyllä me-subjektilla pyritään vakuuttamaan yleisö

¹⁴ Sanna Marin on Suomen nykyinen pääministeri ja SDP:n kansanedustaja ja puheenjohtaja. Hänet on valittu eduskuntaan ensimmäisen kerran vuonna 2015. Marin on koulutukseltaan hallintotieteiden maisteri ja hän on aikaisemmin toiminut Tampereen kaupunginvaltuustossa puheenjohtajana sekä Rinteen hallituksessa liikenne- ja viestintäministerinä. (Valtioneuvosto 2021c.)

¹⁵ Pekka Haavisto on Marinin hallituksen ulkoministeri ja vihreiden pitkäaikainen kansanedustaja. Haavisto on koulutukseltaan ylioppilas ja hän on aikaisemmin toiminut kehitysministerinä sekä ympäristö- ja kehitysministerinä. Hän on meritoitunut erityisesti kansainvälisissä tehtävissä, sillä hän työskennellyt YK:ssa erityisasiantuntijana, EU:ssa erityisedustajana ja YK:n ympäristöjärjestön UNEP:in sotien ympäristövaikutusten selvitystyön puheenjohtajana. (Emt.)

yhteisistä tavoitteista ja samalla puolella olemista samanaikaisesti, kun tarkemmat linjavalinnat ja vastuusuhteet jätetään avoimiksi.

Kansanedustajien lisäksi täysistuntojen toisen erityisyleisön voidaan nähdä muodostuvan puolueiden ja kansanedustajien (potentiaalisista) kannattajista ja äänestäjistä, vaikka tätä ei eksplisiittisesti sanota ääneen puheenvuoroissa. Täysistunnot ovat yksi näkyvin osa eduskuntatyötä, sillä ne ovat julkisia toisin kuin esimerkiksi valiokuntien kokoukset. Täysistuntojen avoimuuden ja julkisuuden vuoksi kansanedustajien on mahdollista kohdistaa niissä todellisuudessa puhe laajemmalle yleisölle kuin vain paikalla oleville edustajakollegoille. Kansanedustajien on mahdollista konstruoida yleisönsä eri tavoin ja tarvittaessa muuttaa sitä puheen eri vaiheissa (Jokinen 2016b, 182). Täysistunnoissa kansanedustajat pyrkivät puheenvuoroissaan myös vakuuttamaan heidän kannattajansa ja äänestäjänsä siitä, että he ajavat heidän asiaansa ja ovat kiinnostuneita heidän intresseistään. Tämä on tärkeää varsinkin jos kansanedustajan tavoitteena on edustajapaikan uusiminen seuraavissa vaaleissa. Kansanedustajilla on oltava jonkinlainen alustava käsitys siitä, millaisiin asioihin heidän kannattaa vedota kannattajilleen ja äänestäjilleen suunnatussa argumentaatiossa, sillä argumentaatio tulee aina suhteuttaa yleisöön. Al-Holia käsittelevissä puheenvuoroissa eri puolueilla painottuvat eri näkökulmat, jotka voidaan nähdä olevan kohdistettuja puolueiden kannattajille ja äänestäjille: vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n kansanedustajat vetoavat argumenteissaan erityisesti oikeudellisiin seikkoihin, kun taas keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisen kansanedustajat painottavat turvallisuusnäkökulmaa. Puhujan tehtäviin kuuluu aina arvioida, millaiset arvot, tavat ja uskomukset ohjaavat kunkin yleisön asenteita ja valintoja (Kuusisto 1996, 277).

7.3. Argumentoinnin lähtökohdat

Argumentaation lähtökohdalla viitataan puhujan julkilausumattomiin oletuksiin siitä, millaisista perusteista kutakin yleisöä kannattaa lähestyä (Summa 1996, 70). Ne koskettavat esimerkiksi käsityksiä siitä, mitä yleisö pitää normaalina, tärkeänä tai tosiasiana (Jokinen 2016b, 183). Argumentaatiossa on tavoitteena siirtää näille lähtökohdille osoitettu hyväksyntä koskemaan myös varsinaisia johtopäätöksiä (Perelman 2007, 28). Hallituspuolueiden argumentaation keskeinen johtopäätös muodostuu siitä, että lapset tulisi kotiuttaa leiriltä mahdollisimman pian. Opposition argumentaation keskeinen johtopäätös on sen sijaan se, että al-Holin leiriltä tulisi turvallisuussyistä kotiuttaa vain pieniä (orpo)lapsia ilman heidän huoltajiaan. Argumentoinnin lähtökohdat voivat koskea joko todellisuutta tai suotavuutta (Emt, 30). Puhujan on mahdollista viitata puheessa argumentoinnin lähtökohtiin ilman, että niitä tarvitsisi erikseen perustella, sillä yleisön ei oleteta

kyseenalaistavan niitä argumentaation edetessä (Summa 1996, 70). Todellisuutta koskevat lähtökohdat koskevat tosiseikkoja, totuuksia ja otaksunia (Perelman 2007, 30). Ne viittaavat yleisön tosiasioina tai todennäköisinä pitämiin asioihin. Ne esitetään usein sellaisessa muodossa, että niihin ei ole tarkoitus kiinnittää erityistä huomiota. (Kuusisto 1996, 277.) Al-Holin leirin lasten kotiuttamista käsittelevissä täysistunnoissa hallitus- ja oppositiopuolueiden kansanedustajien todellisuutta kuvaavia lähtökohtia on esimerkiksi se, että tilannetta pidetään vaikeana. Lisäksi terroristijärjestön toiminnan tuomitseminen ja lasten ymmärtäminen syyttömiksi vanhempinsa tekoihin voidaan nähdä todellisuutta kuvaavina lähtökohtina. Nämä toimivat argumentaation premisseinä, joita kumpikaan osapuoli ei kyseenalaista tai perustele sen enempää, sillä ne nähdään yleisinä totuuksina.

Argumentoinnin lähtökohdat vaihtelevat eri yleisöjen kohdalla, sillä samaa argumentaatiopositiota voi olla kannattavaa perustella erilaisista näkökulmista eri yleisölle. Tästä johtuen hallitus- ja oppositiokansanedustajien argumentoinnin lähtökohdissa voidaan nähdä olevan eroja, kun he vetoavat täysistuntojen toiseen erityisyleisöön – heidän (potentiaalisiin) kannattajiinsa ja äänestäjiinsä. Argumentaatiossa puhujan on mahdollista vaihtaa yleisökonstruktiotaan puheen eri vaiheissa ja jättää osa yleisöstä huomioimatta (Jokinen 2016b, 182), mistä johtuen kansanedustajat toisinaan jättävät puheenvuoroissaan edustajakollegat huomioimatta ja kohdistavat puheen kannattajilleen ja äänestäjilleen. Todellisuutta koskevissa lähtökohdissa hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat esimerkiksi toistuvasti juridisiin otaksumiin, jolloin he legitimoivat lasten kotiuttamista kansainvälisellä oikeudella ja kansallisella lainsäädännöllä. Otaksumat koskevat sitä, mitä tilanteessa normaalisti tapahtuisi eli minkä varaan asia on mielekästä laskea (Perelman 2007, 32).

Emma Kari¹⁶ (vihr.): Ne [ihmisoikeussopimukset] ovat olemassa siksi, että hankalimmissakin tilanteissa meille olisi selvää, mitä tulee tehdä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan jokaisella lapsella — jokaisella lapsella — on oikeus elämään. Se on luovuttamaton oikeus, jota meidän tulee vaalia ja johon meidän tulee kaikessa toiminnassamme pyrkiä. (Eduskunnan pöytäkirja 81/2019, 8–9.)

Nämä eivät kuitenkaan toimi argumentaation lähtökohtana toiselle täysistuntojen yleisölle, edustajakollegoille, sillä osa heistä kyseenalaistaa hallituspuolueiden tulkinnan näistä ihmisoikeussopimuksista ja muusta lainsäädännöstä lasten kotiuttamiskysymyksessä. Erityisesti

¹⁶ Emma Kari on vihreiden toisen kauden kansanedustaja Helsingin vaalipiiristä. Hän on filosofian maisteri ja tietokirjailija. Kari on toiminut vihreän eduskuntaryhmän puheenjohtajana vuodesta 2021 lähtien. (Eduskunta 2021c.)

kokoomuksen kansanedustaja Ben Zyskowicz on toistuvasti kyseenalaistanut täysistunnoissa hallituksen tulkinnan näistä oikeudellisista seikoista.

Ben Zyskowicz¹⁷ (kok.): Täällä moni on korostanut, että ihmisoikeussopimukset, kansainvälinen oikeus velvoittaa meidät myös tarvittaessa aikuisten tuomiseen. Mikä on se sopimus, johon Suomi on sitoutunut mutta Ruotsi ja muut Pohjoismaat eivät ole? (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 195.)

Hallituspuolueiden kansanedustajien voidaan nähdä arvioivan nämä oikeudelliset seikat tärkeinä heidän kannattajilleen ja äänestäjilleen, sillä he vetoavat puheenvuoroissaan niihin toistuvasti siitä huolimatta, että opposition kansanedustajat eivät hyväksy näitä premissejä kyseenalaistamatta – eivätkä näin ollen voi hyväksyä näistä johdettua johtopäätöstä. Näin ollen hallituspuolueiden kansanedustajien voidaan nähdä osoittavan nämä puheenvuorot tosiasiallisesti muulle yleisölle kuin edustajakollegoille.

Argumentaation lähtökohdat voivat todellisuuden lisäksi koskea suotavuutta, jolloin ne viittaavat yleisön tärkeinä pitämiin arvoihin, hierarkioihin ja päättelysääntöihin (Kuusisto 1996, 278). Lasten kotiuttamisen (de)legitimointi perustui useissa puheenvuoroissa erilaisiin abstrakteihin arvoihin, kuten viattomuuteen, sekä konkreettisiin arvoihin, kuten ihmisoikeuksiin, oikeusvaltioon ja turvallisuuteen. Useat näistä arvoista ovat ”yleispäteviä” ja niihin vetoavat sekä hallitus- että oppositiokansanedustajat. Perelmanin (2007, 34) mukaan arvojen täsmentäminen ja soveltaminen johonkin tiettyyn tilanteeseen tai toimintaan synnyttää usein kuitenkin erimielisyyksiä ja vastakkainasettelua. Myös al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa hallituksen ja opposition välillä on erimielisyyksiä tiettyjen arvojen, kuten oikeusvaltioon, soveltamisesta kotiuttamiskysymyksessä.

Heikki Vestman (kok.): No, oikeusvaltioon, johon täällä on toistuvasti viitattu, siis tarkoittaa sitä, että julkisen vallankäytön tulee perustua lakiin. Nyt kysynkin teiltä, ulkoministeri: Mihin säännökseen tarkalleen ottaen perustuu tämä vihreiden edustajien väittämä selkeä velvoite noutaa al-Holin leiriltä kaikki, myös mahdollisesti jihadistiseen toimintaan syyllistyneet naiset, tänne Suomeen? Mihin säännökseen perustuu tällainen, kuten täällä on todettu, selkeä velvoite noutaa lopulta kaikki al-Holin leiriltä? (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 232.)

Hallitus- ja oppositiokansanedustajien yhteisenä arvolähtökohtana on lasten auttaminen. Eri puolueiden kansanedustajat hallituksessa ja oppositiossa vetoavat toistuvasti siihen, että lapsia tulee auttaa. Minkään puolueen kansanedustaja ei varsinaisesti kiistä lasten *auttamisen* tärkeyttä, vaikka kyseenalaistaisikin lasten *kotiuttamisen*. Hallituspuolueet ovat opposition Al-Hol-väläkysymystä

¹⁷ Ben Zyskowicz on toiminut kokoomuksen kansanedustaja vuodesta 1979 lähtien. Hän on koulutukseltaan oikeustieteiden kandidaatti. Zyskowicz on aikaisemmin toiminut muun muassa puhemiehenä ja kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtajana 13 vuotta. (Eduskunta 2021c.)

käsittelevässä täysistunnossa (PTK 84/2019 vp) argumentoineet lasten auttamisesta esimerkiksi seuraavasti ryhmäpuheenvuoroissa:

Erkki Tuomioja¹⁸ (sd.): Tärkeintä on kaikkien sotarikoksiin syyllistyneiden saattaminen oikeudelliseen vastuuseen teoistaan – – sekä leirillä olevien lasten ja muiden syyttömien saattaminen turvaan heidän terveyttään ja elämäänsä uhkaavista olosuhteista (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 170).

Mikko Savola¹⁹ (kesk.): Hallituksen periaatepäätöksen linja on selkeä: tahtotila on auttaa lapsia. He ovat joutuneet leirille ilman omaa syytään. Ratkaisuja tehtäessä tehdään saumatonta yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Tämä on linjassa keskustan periaateohjelman kanssa. Siinä todetaan: ”Lapsella on omat vahvat oikeutensa. Niistä suurin on oikeus turvalliseen elämään ja leikkiin.” (Emt, 175.)

Saara Hyrkkö²⁰ (vihr.): – – viime kädessä kyse on noin kolmestakymmenestä lapsesta, jotka eivät ole valinneet osaansa ja joiden lapsuus hupenee tällä hetkellä epäinhimillisissä oloissa vankileirillä. Niiden lasten vuoksi meidän on tehtävä kaikkemme. Vihreä eduskuntaryhmä antaa täyden tukensa Marinin hallitukselle, valitulle toimintalinjalle ja ulkoministeri Haaviston tinkimättömälle työlle lasten oikeuksien puolesta. (Emt, 176–177.)

Opposition ryhmäpuheenvuoroissa toistuu myös puhe lapsista. He esittävät puheenvuoroissaan kuitenkin erilaisia ehtoja sille, miten ja millaisia lapsia leiriltä tulisi kotiuttaa:

Paula Risikko²¹ (kok.): Kokoomuksen kanta on selvä: Suomella on velvollisuus tehdä kaikkensa suomalaisten lasten auttamiseksi. Lapset eivät ole itse valinneet kohtaloaan tai olosuhteitaan. Lapsia tulee aina suojella. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 173.)

Sari Essayah (kd.): Kumpaa kuunnellaan enemmän, turvallisuus- vai lastensuojeluasiantuntijoita, jos niiden arviot menevät ristiin? Miksi ei tehdä selkeää päätöstä, että aikuisia jihadisteja ei auteta Suomeen? Yksikään muu Pohjoismaa ei ole halunnut kotiuttaa terrorismiin ja sen tukemiseen osallistuneita aikuisia — orpolapsia ja vanhemman luvalla palautettuja lapsia on autettu. [Outi Alanko-Kahiluoto: Pitääkö lapset jättää kuolemaan?] Tätä linjaa KD on tukenut — toisin kuin vihreät täällä väittävät. (Emt, 180.)

Harry Harkimo (liik.): Liike Nytin linja palautusten osalta on, että leiriltä ei palauteta Suomeen täysi-ikäisiä nykyisiä tai entisiä terroristijärjestön jäseniä. – – Mitä tulee leirillä oleviin alaikäisiin Suomen kansalaisiin, on heidän kansalaisuutensa ensinnäkin varmistettava DNA-testillä, jonka jälkeen mahdolliset orvot ja vakavasti sairaat lapset tulee palauttaa ensisijaisesti. Muut lapset tulee myös pyrkiä palauttamaan mahdollisuuksien mukaan. (Emt, 181–182.)

¹⁸ Erkki Tuomioja on SDP:n kansanedustaja, joka on ensimmäisen kerran toiminut kansanedustajana jo vuonna 1970. Hän on valtiotieteen tohtori ja ekonomi koulutukseltaan. Tuomioja on aikaisemmin toiminut useasti ministerinä. (Eduskunta 2021c.)

¹⁹ Mikko Savola on toiminut keskustan kansanedustajana vuodesta 2011 lähtien. Hän on maatalousyrittäjä ja tradenomi. (Emt.)

²⁰ Saara Hyrkkö vihreiden ensimmäisen kauden kansanedustaja Uudenmaan vaalipiiristä. Hän on koulutukseltaan diplomi-insinööri ja aikaisemmin toiminut muun muassa Espoon kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa. (Emt.)

²¹ Paula Risikko on toiminut kokoomuksen kansanedustajana vuodesta 2003 lähtien. Hän on terveystieteiden tohtori ja toiminut aikaisemmin ministerinä muutamaan otteeseen. (Emt.)

Puolueilla ei ole puheenvuorojen perusteella yhtenäistä näkemystä siitä, miten lapsia tulisi auttaa – edes hallituspuolueet eivät ole täysin yhteneväisiä asiasta. Vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n kansanedustajat ovat ilmaisseet puheenvuoroissaan eksplisiittisesti hyväksyvänsä lasten kotiuttamisen leiriltä tarvittaessa myös heidän huoltajiensa kanssa. He vetoavat tämän ratkaisun legitimoinnissa erityisesti oikeuskanslerin antamaan ratkaisuun. SDP:n ja keskustan kansanedustajat vetoavat puheenvuoroissaan useasti lapsen etuun ja turvallisuuteen sekä siihen, että velvoitetta aikuisten auttamiseen ei ole. Heidän puheenvuoroissaan jää kuitenkin avoimeksi se, miten he suhtautuvat ja menettelisivät tilanteissa, joissa lapsen vanhempi ei suostu kotiuttamaan vain lasta – jätetäänkö lapsi silloin leirille vai kotiutetaanko hänet huoltajansa kanssa?

Mikko Savola (kesk.): Tavoite on turvata kaikissa tilanteissa lapsen etu. Myös muut Pohjoismaat ovat onnistuneet kotiuttamaan ainoastaan lapsia tältä leiriltä. Miksi ei sitten Suomi? Isis-vanhemmat ovat tietoisesti vaarantaneet lastensa elämän ja tulevaisuuden menemällä tukemaan ideologiaa, joka on brutaaliudessaan ja karuudessaan kuin toisesta maailmasta. Se ideologia ei kunnioita kenenkään perus- ja ihmisoikeuksia. Keskustan eduskuntaryhmä tähdentää, että Suomella ei ole velvoitteita palauttaa ja hakea tällaisia henkilöitä maahan. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 175.)

Oppositiopuolueista yksikään ei argumentoi sen puolesta, että lapset pitäisi kotiuttaa leiriltä tarvittaessa heidän huoltajiensa kanssa. He painottavat useissa puheenvuoroissaan, kuinka lasten äitejä ei saa kotiuttaa Suomeen missään tilanteessa. Perussuomalaisten kansanedustaja Ville Tavion²² mukaan ”[l]apset eivät ole mikään tekosyy kuljettaa Suomeen terroristeja” (Eduskunnan pöytäkirja 81/2019, 7). Oppositiokansanedustajat eivät kuitenkaan suoraan argumentoi sen puolesta, että lapset tai osa heistä pitäisi jättää leirille. Useimmissa tapauksissa tämä on kuitenkin rivien välissä luettavissa, kun he argumentoivat, että täysi-ikäisten tuominen leiriltä ei ole missään tilanteessa hyväksyttävää tai että leiriltä pitäisi kotiuttaa vain orpoja. Tällöin heidän voidaan tulkita tosiasiallisesti hyväksyvän lasten jättäminen leirille, jos lapsia ei onnistuta kotiuttamaan ilman heidän huoltajiaan. Oppositiopuolueista erityisesti kokoomuksen argumentointia leimaa ristiriitaisuus lasten ja aikuisten kotiuttamisen välisestä suhteesta, sillä he toistuvasti vetoavat lasten auttamisen puolesta, mutta samanaikaisesti painottavat, että aikuisia ei pidä tuoda leiriltä valtion avustamana. Hallituspuolueiden kansanedustajat ovatkin puheenvuoroissaan nostaneet esille, kuinka nämä kokoomuksen ja muiden oppositiopuolueiden puheenvuorot lasten auttamisesta ovat todellisuudessa ”tyhjää” puhetta:

Saara Hyrkkö (vihr.): Jo kesästä asti on ollut tiedossa, että leiriä ylläpitävä kurdihallinto ei suhtaudu suopeasti äitien ja lapsien erottamiseen. [Sanni Grahn-Laasosen välihuuto] Nämä

²² Ville Tavio on perussuomalaisten toisen kauden kansanedustaja. Hän on toiminut perussuomalaisten eduskuntaryhmän puheenjohtajana vuodesta 2019 lähtien. Tavio on koulutukseltaan oikeustieteen maisteri. (Eduskunta 2021c.)

näennäisen hyväntahtoiset avaukset vain lasten auttamisesta eivät siis todennäköisesti kestä syvempää tai oikeudellista tarkastelua. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 176.)

Lasten auttamisen lisäksi hallituksen ja opposition arvolähtökohtana on turvallisuus, joka nähdään erottamattomana osana lasten kotiuttamiskysymystä. Eri puolueiden kansanedustajat – riippumatta siitä, ovatko he hallituksessa vai oppositiossa – vetoavat toistuvasti puheenvuoroissaan turvallisuuden merkitykseen asian käsittelyssä. Heidän ei tarvitse perustella puheenvuoroissaan, miksi turvallisuus on tärkeää, vaan se otetaan kyseenalaistamattomana lähtökohtana.

Antti Kurvinen²³ (kesk.): Tässä al-Holin kysymyksessä on kysymys erittäin vaikeasta eettisjuridisesta solmusta. Keskustan mielestä tärkeintä tässä itse pääkysymyksessä on kaksi asiaa: lapsen etu ja kansallinen turvallisuus. Painotan, puhemies, että keskusta ei tule hyväksymään hallituksessa mitään sellaisia toimenpiteitä, jotka merkittävästi heikentäisivät suomalaisten turvallisuutta. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 189.)

Perelmanin mukaan arvoja on mahdollista alistaa ja asettaa puheissa erilaisiin hierarkioihin (Perelman 2007, 35–36). Al-Holia käsittelevissä puheenvuoroissaan oppositiokansanedustajat asettavat kansallisen turvallisuuden ensisijaiseksi arvoksi, joka tarvittaessa oikeuttaa myös lasten jättämisen leirille. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa on sen sijaan jonkin verran ristiriitaa sen suhteen, meneekö lapsen etu vai turvallisuus etusijalle. Jopa saman puoleen kansanedustajien puheenvuorot ovat paikoitellen epäjohdonmukaisia. Pääsääntöisesti hallituspuolueet ovat puheenvuoroissaan kuitenkin asettaneet lapsen edun ensisijaiseksi arvoksi al-Holin tilanteen ratkaisemisessa.

Pekka Haavisto (vihr.): Edustaja Essayahilla oli hyvä kysymys tästä kokonaisharkinnasta, johon hallituskin viittaa: miten turvallisuuskysymykset ja lapsen etu kokonaisharkinnassa menee? Minulla on se käsitys, en tätä kokonaisharkintaa itse tee, mutta että painavat turvallisuussyyt voivat joissakin tapauksissa mennä edelle näissä kysymyksissä, ja tämä on sellainen asia, josta meidän viranomaisemme tietenkin kantavat vastuun tässä. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 193.)

Sofia Virta²⁴ (vihr.): Kotiuttaminen tapahtuu viranomaisten tekemän tapauskohtaisen harkinnan perusteella kunnioittaen lainsäädäntöämme ja kansainvälistä oikeutta. Lapsen etu on ensisijainen harkintaa tehtäessä. Lasten kotiin tuomisen tärkeän ja akuutin työn tekemiseen turvallisesti tulee nyt antaa rauha, jotta tärkein, eli lasten oikeus elää, toteutuu, sillä jokaisella lapsella on oikeus elää, jokaisella lapsella on oikeus suojeluun, rakkauteen ja huolenpitoon. Ja, arvon oppositio, ei ole Isis-lapsia, on vain lapsia (Emt, 206–207.)

²³ Antti Kurvinen on keskustan toisen kauden kansanedustaja. Hän on toiminut keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtajana vuodesta 2019 lähtien. Kurvinen on koulutukseltaan oikeustieteen maisteri. (Eduskunta 2021c.)

²⁴ Sofia Virta on vihreiden ensimmäisen kauden kansanedustaja Varsinais-Suomen vaalipiiristä. Hän on kasvatustieteiden maisteri ja mielenterveys- ja koulutusalan yrittäjä. (Emt.)

7.4. Argumentoinnin tekniikat

Hallitus- ja oppositiokansanedustajien argumentointia täysistunnoissa on mahdollista tarkastella myös tutkimalla argumentoinnin tekniikoita, joiden avulla rakennetaan väitteiden uskottavuutta. Argumentoinnin tekniikat voidaan jakaa sidosmuotoisiin ja erottelumuotoisiin argumentteihin. Sidosmuotoisissa argumenteissa erilaisia asioita pyritään yhdistämään, kun taas erottelumuotoisissa argumenteissa erotetaan yhteenkuuluviksi ajatellut tai vastapuolen yhdistämät asiat. Sidosmuotoiset argumentit jakautuvat vielä kvasiloogisiin argumentteihin, todellisuuden rakenteeseen nojautuvissa argumentteihin ja todellisuuden rakennetta luovat argumentteihin. Kvasiloogisessa argumentoinnissa jäljitellään muodollista päättelyä ja pyritään sulkemaan pois vaihtoehdot tulkinat, yksilölliset arviointiperusteet ja muuttuvat ympäristötekijät. (Kuusisto 1996, 280.) Todellisuuden rakenteeseen nojautuvissa argumenteissa tarkoituksena on taas luoda eri ilmiöiden välille luonnollisen kaltaisia siteitä (Puro 2006, 133). Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa päättely nojataan jostakin tilanteesta tehtyyn ennakkotapaukseen, malliin tai yleiseen sääntöön (Perelman 2007, 60–61).

Al-Holin lasten kotiuttamista käsittelevissä puheenvuoroissa kvasiloogista argumentointia esiintyy harvoin. Kvasiloogista argumentointia on esimerkiksi kahden erillisen tapahtuman vertaaminen ja rinnastaminen, minkä perusteella näille vaaditaan yhdenmukainen kohtelu (Kuusisto 1996, 280). Tällaista vastavuoroisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen perustuvaa argumentointitekniikkaa käytetään täysistunnoissa vain muutaman kerran. Perussuomalaisten kansanedustaja Mika Niikko²⁵ esimerkiksi on rinnastanut puheenvuoroissaan al-Holin leirin tilanteen ulkomailla hätään joutuneisiin suomalaisiin. Hän delegitimoi al-Holin leirillä olevien suomalaisten auttamista sillä, että muutkaan ulkomailla ongelmiin joutuneet suomalaiset eivät välttämättä saa tarvitsemaansa apua hätätilanteissa. (Eduskunnan pöytäkirja 24/2019, 57, 60.) Vertailujen ja rinnastuksien lisäksi kvasiloogista argumentointia on matemaattista tarkkuutta jäljittelevät lausunnot, joissa erilaisilla luvuilla, testaamisella ja todennäköisyyksillä luodaan vaikutelma tarkkuudesta, tieteellisyydestä ja kyvystä kontrolloida tilannetta (Kuusisto 1998, 93). Täysistuntopuheenvuoroissa tällaista kvasiloogista argumentointitekniikkaa hyödyntää esimerkiksi ulkoministeri Haavisto, joka on puheenvuoroissaan nostanut esille al-Holin leiriä koskevat numeeriset ja prosentuaaliset tosiasiat. Näiden lukujen esilletuominen luo kuvan kontrolloidusta tilanteesta sekä vahvistaa mielikuvaa Haaviston perehtyneisyydestä.

²⁵ Mika Niikko on toiminut perussuomalaisten kansanedustaja vuodesta 2011 lähtien. Hän on aikaisemmin työskennellyt nuorisjärjestöjohtajana ja yrittäjänä. (Eduskunta 2021c.)

Pekka Haavisto (vihr.): Kesällä 2019 leirille oli koottu yli 70 000 ihmistä. Leirin asukkaista noin 90 prosenttia on naisia ja lapsia. Asukkaista noin 11 000 on ulkomaalaisia Isis-taistelijoiden perheenjäseniä. Leirin ulkomaalaisten joukossa on myös noin kymmenen suomalaista naista ja heidän noin 30 lastaan, joista valtaosa on alle 5-vuotiaita. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 166.)

Kvantifiointi on retoriikassa yksi yleinen vakuuttamisen keino, sillä asioiden esittäminen numeerisessa muodossa luo helposti kuvan selkeästi mitattavista olevasta ristiriidattomasta tiedosta siitä huolimatta, että laadullisten asioiden numeerinen kvantifiointi on todellisuudessa aina suhteellista (Jokinen 2016a, 358). Erityisesti hallituspuolueiden kansanedustajat hyödyntävät al-Holia koskevissa puheenvuoroissaan kvantifiointia. He vetoavat puheenvuoroissaan siihen, että kyseessä on vain 30 lasta, joista suurin osa on ”hyvin pieniä, alle 3-vuotiaita” ja kuinka leirillä ”yli 300 lasta on jo kuollut” (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019 vp, 198). He pyrkivät tällä tavoin vetoamaan tunteisiin pienillä lapsilla vaarallisissa olosuhteissa ja toisaalta myös osoittamaan, kuinka kyseessä on loppujen lopuksi kyse vain muutamasta kymmenestä ihmisestä, jotka Suomen valtio ja viranomaiset pystyvät hallitsemaan. Vasemmistoliiton kansanedustaja Merja Kyllönen²⁶ on esimerkiksi argumentoinut seuraavasti:

Nyt noin 10 naista lapsineen tuntuvat aiheuttavan mittavan ongelman Suomenmaassa niin, että koko varautumisjärjestelmä näyttää olevan ainakin opposition suunnalta kaatumassa (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 199).

Kyllönen on maininnut puheenvuorossaan vain naisten lukumäärän, joka on huomattavasti pienempi kuin lasten lukumäärä. Tämä voidaan ymmärtää retorisenä valintana, jonka avulla pyritään luomaan vaikutelma muutaman ihmisen aiheuttamasta pienestä ongelmasta. Jokisen (2016, 359) mukaan kvantifiointia käyttäessä puhujat voivat valita erilaisia tarkastelu-ulottuvuuksia, joiden vaihtamisella luvut voidaan saada tukemaan omaa argumentaatiota.

Pelkät kvasiloogiset argumentit riittävät harvoin vakuuttamaan kuulijan, sillä ongelman palauttaminen muodollisiin tai määrällisiin osiin on haasteellista. Tästä johtuen kvasiloogisia argumentteja on täydennettävä todellisuuden rakenteeseen nojaavilla argumenteilla, joissa pyritään esimerkiksi osoittamaan syiden ja seurausten (peräkkäisyysiteet) tai toimijan ja tämän tekojen (rinnakkaisuussiteet) välinen suhde. (Perelman 2007, 92–93.) Syy-seuraussuhteeseen perustuvaa argumentointia al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa on esimerkiksi se, että hallitus- ja oppositiokansanedustajat argumentoivat leirin lasten tilanteen olevan seurausta lapsen konfliktialueelle vieneiden äitien toiminnasta. He ovat yksimielisiä siitä, että lapset eivät ole voineet vaikuttaa tilanteeseensa ja he ovat syyttömiä vanhempiansa tekoihin. Lasten syyttömyys ei

²⁶ Merja Kyllönen on vasemmistoliiton kansanedustaja. Hän on ollut aikaisemmin Euroopan parlamentissa sekä toiminut vasemmistoliiton presidenttiehdokkaana. Hän on koulutukseltaan bioanalyytikko. (Eduskunta 2021c.)

kuitenkaan oppositiopuolueiden mukaan oikeuta tuomaan lasten kotiuttamisensa yhteydessä leirillä olevia aikuisia.

Mika Niikko (ps.): Lapset ovat syyttömiä vanhempiensa synteihin. Heitä tulee auttaa, mutta heidän auttamisessa tulee toimia jämäkästi ja jättää vanhemmat silloin huomioimatta, kun heitä kotiin tuodaan. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 203.)

Janne Heikkinen²⁷ (kok.): Tuodaanko jihadistinaisia tosiasiallisesti Suomeen vai ei? Itse pahoin pelkään, että kirjaukseen auki jäävä takaportti saa tosiasiallisesti aikaan tilanteen, jossa käytännössä kaikki jihadistit pääsevät Suomeen syyttömiä lapsia keppihevosenaan käyttäen. (Emt, 217.)

Täysistunnoissa syy-seuraussuhteisiin vetoavat myös hallituspuolueiden kansanedustajat, kun he legitimoivat lasten kotiuttamista. Vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n kansanedustajat esittävät puheenvuoroissaan syy-seuraussuhteen ihmisoikeuksien, oikeusvaltion ja lasten kotiuttamisen välillä. He argumentoivat ihmisoikeussopimuksien ja oikeusvaltioperiaatteen edellyttävän lasten kotiuttamista leiriltä. Mikäli lapsia ei kotiuteta leiriltä, on heidän mukaansa mahdollista, että ihmisoikeuksista ja oikeusvaltioperiaatteesta voidaan luopua myös jatkossakin. He painottavat puheenvuoroissaan sitä, että ”Suomi on ihmisoikeuksiin sitoutunut oikeusvaltio vain niin kauan kuin toimimme niiden – – mukaan” (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 178). He vetoavat tällöin hypoteettinen tulevaisuus -legitimointistrategiaan, jossa uhkakuvan (ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen olemassaolon vaarantuminen) muodostamisella legitimoidaan jokin toiminta (lasten kotiuttaminen).

Saara Hyrkkö (vihr.): Jos oikeusvaltion periaatteista luovutaan nyt, niistä voidaan luopua toistekin. Jos leirillä olevilta riistetään ihmisoikeudet, ne voidaan riistää muiltakin. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 176.)

Anders Adlercreutz²⁸ (r.): Jos me rupeamme suhteellistamaan oikeuksia, subjektiivisesti arvottamaan ihmisiä ja ajattelemaan, että oikeusvaltio on asia, jota sovelletaan jotenkin valikoiden, niin silloin murtuu koko se perusta, jonka päälle – – tämä maa on rakennettu. (Emt, 196.)

Kansanedustajat vetoavat al-Hol-täysistunnoissa peräkkäisyysiteisiin myös pragmaattisilla argumenteilla, joissa tosiseikkaa arvioidaan sen seurausten perusteella. Nämä seuraukset voivat pohjautua havainnoimiseen, ennakoimiseen, todentamiseen tai olettamiseen. (Perelman 2007, 94–95.) Erityisesti oppositiopuolueiden kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamisen delegitimoinnissa siihen, että lasten ja heidän huoltajiensa kotiuttamisesta voi seurata turvallisuushkia. He perustelevat

²⁷ Janne Heikkinen on kokoomuksen ensimmäisen kauden kansanedustaja Oulun vaalipiiristä. Hän on koulutukseltaan yhteiskuntatieteiden maisteri ja työskennellyt aikaisemmin viestinnän suunnittelijana. (Eduskunta 2021c.)

²⁸ Anders Adlercreutz on RKP:n kansanedustaja Uudenmaan vaalipiiristä. Hän on toiminut ruotsalaisen eduskuntaryhmän puheenjohtajana vuodesta 2019 lähtien. Adlercreutz on ammatiltaan arkkitehti ja yrittäjä. (Emt.)

tätä oletusta erityisesti nojautumalla suojelupoliisin arvioihin. Tällöin he legitimoivat positiionsa vetoamalla asiantuntija-auktoriteettiin.

Heikki Vestman (kok.): No, suojelupoliisin vakavan arvion mukaan Isis-naiset Suomeen palatessaan todennäköisesti jatkaisivat terroristista toimintaansa ja verkostoituisivat kotimaisten jihadististen verkostojen kanssa. Tuoreen supon lausunnon mukaan Suomeen palatessaan Isis-naiset ja heidän teini-ikäiset lapsensa muodostaisivat todennäköisesti suuremman uhan kuin al-Holin leirille jäädessään. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 232.)

Todellisuuden rakenteeseen nojaavien argumenttien lisäksi sidosmuotoisia argumentteja ovat todellisuuden rakennetta luovat argumentit, joissa jotakin yksittäistapausta käytetään esimerkkinä, havainnollistajana tai mallina tai turvaudutaan analogiseen päättelyyn (Kuusisto 1996, 284). Al-Holia käsittelevissä täysistunnoissa erityisesti oppositiokansanedustajat käyttävät puheenvuoroissaan esimerkkejä, joiden avulla he pyrkivät delegitimoimaan joidenkin lasten kotiuttamisen leiriltä. Perelmanin (2007, 120) mukaan esimerkkejä käytetään argumentaatioissa tiettyjen säännönmukaisuuksien osoittamisessa ja konkretisoimisessa. Oppositiopuolueet vetoavat muiden maiden, erityisesti Pohjoismaiden, esimerkkiin lasten kotiuttamisessa. Heidän mukaansa Suomen tulisi muiden Pohjoismaiden tavoin kotiuttaa vain orpolapsia tai pieniä lapsia huoltajan suostumuksella. Tällainen argumentaatio perustuu yhdenmukaisuuden auktoriteettiin, jossa toiminnan legitimointi perustuu siihen, että useat muutkin toimivat kyseisellä tavalla.

Kansanedustajien al-Holia käsittelevistä täysistuntopuheenvuoroista on löydettävissä sidosmuotoisten argumenttien lisäksi myös erottelumuotoisia argumentteja, joissa pyritään erottamaan toisistaan tekijöitä, joita kieli tai vakiintuneet käytännöt sitovat tyypillisesti yhteen (Perelman 2007, 58). Tällöin puheenvuoroissa on haluttu tehdä selväksi, mistä al-Holin lasten kotiuttamiskiihdistä *ei ole* kyse. Hallituspuolueiden kansanedustajat ovat esimerkiksi puheenvuoroissaan argumentoineet, kuinka kyseessä ei ole poliittinen tai mielipidekysymys, vaan ennen kaikkea oikeudellinen kysymys. Tämä voidaan ymmärtää yrityksenä epäpolitisoida ja yksinkertaistaa tilanne.

Veronika Honkasalo²⁹ (vas.): Kysymys on ennen kaikkea oikeudellinen, ei poliittinen. Suomen valtion ja viranomaisten on toimittava lain, perustuslain ja kansainvälisten sopimusten mukaan. Tämä ei ole valintakysymys. Tämä ei ole poliittisista suhdanteista tai päätöksistä riippuvaista tai asia, josta voitaisiin poliittisin päätöksin poiketa. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 177.)

Anders Adlercreutz (r.): Hallitus on nyt linjannut viisaasti, ja tätä asiaa ei tule politisoida. Tämä ei ole poliittinen kysymys, vaikka konservatiivi-oppositio sellaiseksi yrittää sen leipoa. Tässä tarkastellaan lakia, ihmisoikeuksia, lapsen parasta ja turvallisuusnäkökulmia, ja

²⁹ Veronika Honkasalo on vasemmistoliiton ensimmäisen kauden kansanedustaja. Hän on koulutukseltaan valtiotieteiden tohtori ja sosiologian dosentti. Honkasalo on aikaisemmin toiminut nuorisotutkijana. (Eduskunta 2021c.)

turvallisuusnäkökulmia nimenomaan kaikista suunnista. Ja on oikein, että päätöksen tekee viranomainen, niin kuin oikeusvaltiossa kuuluu ollakin, [Ben Zyskowicz: Ruotsi ei ole oikeusvaltio!] koska tämä ei ole poliittinen peli, edustaja Zyskowicz. Oikeusvaltio ja ihmisoikeudet ovat kimurantteja käsitteitä. Joskus ne pakottavat meitä tekemään päätöksiä, jotka ehkä särähtävät, koska me tiedämme, että vaihtoehtoa ei ole. (Emt, 195–196.)

Oppositiokansanedustajat käyttävät puheenvuoroissaan myös erottelumuotoisia argumentteja, joissa he pyrkivät torjumaan (hallituspuolueiden kansanedustajien) tulkinnat opposition välikysymyksen tarkoituseristä. Taustalla näkyy hallitus-oppositio -asetelman aiheuttama vastakkainasettelu, jonka johdosta osapuolet kritisoivat ja piikittelevät puheenvuoroissaan toisiaan. Hallituspuolueiden kansanedustajat ovat välikysymystä käsittelevässä täysistunnossa³⁰ syyttäneet oppositiopuolueita esimerkiksi kylmästä linjasta (”tämä on aidosti kylmä linja, jota osasin odottaa kyllä perussuomalaisilta mutta en kyllä teiltä, kokoomus”), politikoinnista lasten hädällä (”on häpeällistä, kuinka härskisti oppositio politikoi tällä asialla ja lasten hädällä”) sekä kyseenalaisten keinojen käyttämisestä (”oppositio ei ole kaihtanut keinoja hämmentäessään tilannetta entisestään”). Oppositiokansanedustajat ovat vastanneet näihin esitettyihin syytöksiin hyödyntämällä erottelumuotoisia argumentteja, joissa he oikeuttavat välikysymystään argumentoimalla, mistä siinä *ei ole*. Perussuomalaisten kansanedustaja Mika Niikko on esimerkiksi argumentoinut seuraavanlaisesti:

Välikysymyksessä ei ole kyse siitä, että oppositio olisi pahansuopainen hallitusta kohtaan tai edes yksittäistä ministeriä kohtaan. Kyse ei ole ensisijaisesti edes siitä, keitä al-Holin leiriltä pitää tai ei pidä noutaa Suomeen. Kyse on ennen kaikkea luottamuksesta – –. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 187.)

7.5. Legitimointi- ja delegitimointistrategiat

Legitimointistrategioiden avulla on mahdollista tarkastella, millaisilla kielellisillä resursseilla kansanedustajat tuottavat puheenvuoroissaan legitimointia ja delegitimointia. Analysoin seuraavaksi millaisia (de)legitimointistrategioita kansanedustajat ovat käyttäneet oikeuttaessaan argumentaatiopositioitaan. Hyödynnän analyysissäni Reyesin (2011) legitimointistrategioita, jotka ovat emootiot, hypoteettinen tulevaisuus, rationaalisuus, asiantuntijoiden ääni ja altruismi. Tarkastelen ensin hallituspuolueiden kansanedustajien lasten kotiuttamista legitimoivaa puhetta, jonka jälkeen tarkastelen, miten oppositiokansanedustajat ovat delegitimoineet lasten kotiuttamista.

³⁰ Eduskunnan pöytäkirja PTK 84/2019 vp

Lasten kotiuttamista legitimoiva puhe

Hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamisen legitimoinnissa useaan otteeseen emootioihin, kuten empatiaan ja sääliin. Legitimointi pohjautuu tällöin kuulijoiden tunteisiin vetoamiseen. Hallituspuolueiden kansanedustajat viittaavat puheenvuoroissaan toistuvasti lasten epäinhimillisiin ja vankileirinomaisiin olosuhteisiin. Lisäksi he nostavat puheenvuoroissaan esille, kuinka leirillä on kuollut jo yli 300 lasta. Näiden asioille esille tuominen voidaan ymmärtää yrityksenä herättää kuulijoissa empatiaa lasten huonoista olosuhteista. Hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat puheenvuoroissaan useasti myös siihen, että leirillä olevat lapset ovat ”hyvin pieniä, alle 3-vuotiaita”. He tuovat puheenvuoroissaan esille myös sen, kuinka lapset ovat hädässä olevia ja viattomia, sillä he eivät ole voineet vaikuttaa tilanteeseen. He tuottavat puheenvuoroissaan tällöin kuvan viattomista lapsista karuissa olosuhteissa, mikä voi vedota kuulijan tunteisiin. Tämä puheenvuoroissa tuotettu kuva leirin lapsista vastaa humanitarismin kuvaa ideaalista uhrista, joka on passiivinen, avuton ja viaton ja näin ollen ansaitsee avun.

Sofia Virta (vihr.): Pienten silmien vilpityn katse, syliin kurkottavat kädet, sanaton pyyntö ”pidäthän minusta huolta, sillä itse en voi”. Pyyntö, johon myöntävästi vastaaminen on meidän jokaisen aikuisen vastuulla. Pyyntö, jonka meistä jokainen on esittänyt ollessaan lapsi ja johon meistä jokainen on saanut myöntävän vastauksen joko vanhemmiltaan tai yhteiskunnaltamme, jotta voimme tänään istua täällä. Pyyntö, johon itse vastaan päivittäin pienelle lapselleni mutta johon olen myös vastannut jokaiselle lapselle lastensuojelussa, niille lapsille, joiden vanhemmat eivät sitä turvaa ole antaneet. Pyyntö, johon hallitus vastaa auttaessaan näitä lapsia, jotka elävät vankileirimäisissä olosuhteissa. Tuo pieni hento pyyntö kuului nyt tilanteessa, jossa nämä lapset ovat hengenvaarassa. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 205.)

Edellä mainitussa esimerkissä vihreiden kansanedustaja Sofia Virta on narrativisoinnin avulla muodostanut al-Holin leirin lasten tilanteesta tunteisiin vetoavan tarinan, jonka avulla hän pyrkii legitimoimaan lasten kotiuttamisen. Jokisen (2016a, 356) mukaan yksityiskohdilla ja kertomuksilla vakuuttaminen ovat retorisia keinoja, joiden avulla jostakin tapahtumasta voidaan luoda totuudentuntuinen vaikutelma. Tämä autenttinen kuva lasten hädästä ja pyynnöstä voi edesauttaa lasten kotiuttamisen legitimointia sen tunteisiin vetoavalla vaikutuksella.

Kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa usein myös omiin lapsiinsa, mikä voidaan ymmärtää tunteisiin vetoavana retoriikkana. He legitimoivat lasten kotiuttamista tällöin puhujakategoriasta – vanhemman roolista. Puhujan tavasta, jolla hän kategorisoi itseään, voi tulkita hänen suhdettaan yleisöön ja määritellä, mille yleisölle hän pyrkii tällöin ensisijaisesti puhumaan (Jokinen 2016a, 347). Tällainen lapsiin vetoava retoriikka voidaan ymmärtää pyrkimyksenä vaikuttaa henkilöihin, joilla on lapsia ja heidän tunteisiinsa.

Pekka Aittakumpu (kesk.): Kun me ajattelemme noita leirin lapsia, me voimme ajatella omia lapsiamme. Lapsi on samanlainen niin täällä Suomessa kuin Syyriassa tai missä tahansa. Kun minä henkilökohtaisesti ajattelen omaa neljävuotiasta poikaani ja kolmevuotiasta tyttöäni, voin ajatella samalla noita al-Holin leirillä olevia leikki-ikäisiä lapsia. Jokaisella lapsella tulee olla yhtäläiset oikeudet turvaan ja suojaan riippumatta siitä, millaista kasvatusta ja opetusta hänelle on annettu, riippumatta hänen vanhempiansa teoista tai tekemättä jättämisistä — jokaisella lapsella. Lapsi on syytön vanhempiansa synteihin, vaikka ne olisivat verenpunaiset. Leirin suomalaiset lapset ovat meidän lapsiamme, koska he ovat suomalaisia. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 214.)

Edellisessä puheenvuorossa on hyödynnetty kvasiillogista argumentointia, jossa kahden erillisen tapahtuman rinnastamisella vaaditaan yhdenmukaista kohtelua (Kuusisto 1996, 280). Aittakumpu on rinnastanut puheenvuorossaan al-Holin leirin lapset muihin lapsiin, minkä avulla hän legitimoit al-Holin lasten auttamista sillä, että jokaisella lapsella tulisi olla yhtäläiset oikeudet tilanteesta riippumatta.

Emootioiden lisäksi hallituspuolueiden kansanedustajat ovat puheenvuoroissaan vedonneet muutaman kerran hypoteettiseen tulevaisuuteen lasten kotiuttamisen legitimoinnissa. Tällöin uhkakuvan muodostamisella legitimoidaan argumentaatiossa jokin toiminta. Ulkoministeri Haavisto ja vasemmistoliiton kansanedustaja Veronika Honkasalo ovat esimerkiksi argumentoineet, kuinka lasten jättäminen Isis-myönteiselle leirille on riskialtista. He legitimoivat lasten kotiuttamista sillä, että se on tärkeä osa radikalisaation vastaista työtä.

Pekka Haavisto (vihr.): Haluamme poistaa kasvualustan terrorismilta Suomessa ja muualla maailmassa. [Sebastian Tynkkynen: Miksi tuotte sitten? — Puhemies koputtaa] Al-Holin leirillä olevien lasten auttaminen normaaliin, turvalliseen elämään ja päiväkotiin tai koulunpenkille on mielestämme tärkeä osa radikalisaation vastaista työtä. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 168.)

”Hypoteettinen tulevaisuus” -legitimointistrategiassa yhdistyvät menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus, sillä ongelma kuvataan menneisyydestä johtuvaksi ja sen toistumisen estäminen tulevaisuudessa kuvataan välitöntä toimimista edellyttävänä. Mikäli päätös lasten kotiuttamisesta tehdään liian myöhään, on vaarana turvallisuusuhkien kasvaminen tulevaisuudessa, sillä lapset kasvavat teini-ikäisiksi ja aikuisiksi.

Pekka Haavisto (vihr.): Näemme myöskin hyvin huolestuttavana valtioneuvoston piirissä sellaisen kehityksen, että lapset olisivat leirillä viisi vuotta, ehkä kymmenen vuotta, muuttuisivat 5-vuotiaista jässiköistä 15-vuotiaiksi kavereiksi, jotka eivät ole nähneet mitään muuta kuin Isis-leiriä, ja he ovat suomalaisia — he ovat suomalaisia. He eivät ole ehkä käyneet mitään kouluja ja ovat sitten murrosiässä. Millainen turvallisuusriski tästä tulee, se on myöskin tässä kokonaisuudessa arvioitava. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 237.)

Kansanedustajat käyttävät lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa myös rationaalisuuslegitimointistrategiaa, jossa oma ehdotus pyritään esittämään rationaalisena vaihtoehtona. Erityisesti ministerit legitimoivat useaan otteeseen lasten kotiuttamista sillä, että

hallituksen tekemä päätös lasten kotiuttamisesta on tehty harkitun ja arvioitun menettelyn perusteella. He vetoavat toistuvasti myös siihen, että kotiuttamispäätöksessä on huomioitu asiantuntijoiden näkemykset ja erilaiset tekijät, kuten turvallisuuskulmat. Tällä tavoin he vahvistavat kuvaa rationaalisesta päätöksenteosta, mikä osaltaan legitimoii lasten kotiuttamispäätöstä, sillä päätöksen on päädytty ”oikeiden” menettelytapojen seurauksena. Erityisesti ulkoministeri Haavisto on puheenvuoroissaan avannut al-Holiin liittyvien asioiden valmistelua ja kotiuttamisen menettelyä. Hän on tuonut esille myös sen, kuinka lasten kotiuttaminen tapahtuu aina ”tapauskohtaisen harkinnan perusteella”. Lisäksi Haavisto on puheenvuoroissaan painottanut, kuinka kotiuttamisessa ”toimivaltainen viranomaisena pyrkii kaikin käytössä olevin tiedoin ja toimin varmistamaan, ettei Suomessa asuville henkilöille koidu turvallisuusuhkaa” (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 167–168.) Tämä luo kuvan harkitusta prosessista, jossa on huomioitu asian useat eri ulottuvuudet.

Hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamisen legitimoinnissa useasti asiantuntijoihin. Tällaisessa retoriikassa on kyse ”asiantuntijoiden ääni” -legitimointistrategiasta, jossa poliitikot legitimoivat toimintaansa osoittamalla sen olevan asiantuntijoiden lausuntojen mukaista. Hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamisen legitimoinnissa useasti oikeuskansleri Tuomas Pöystin tekemään ratkaisuun³¹, jossa oikeudellisesti selkeästi toimintatavaksi on määritelty lasten kotiuttaminen huoltajien kanssa. Kansanedustajat legitimoivat tällöin lasten kotiuttamista sillä, että se vastaa oikeuskanslerin tulkintaa laeista nousevista velvoitteista. He tuovat puheenvuoroissaan esille myös sen huomion, että oikeuskanslerin ratkaisu ei velvoita viranomaisia toimimaan, minkä esilletuominen voidaan ymmärtää ennakoimisena opposition mahdolliseen kritiikkiin. Heidän mukaansa oikeuskanslerin ratkaisu kuitenkin selkeyttää kotiuttamisen oikeudellista pohjaa sekä kuvaa ”perustuslaista ja kansainvälisistä sopimuksista tulevia velvoitteita, jotka edellyttävät toimia ainakin lasten kotiuttamiseksi” (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 167).

Eva Biaudet³² (r.): – – on tärkeää, että hallitus nojautuu oikeuskansleri Tuomas Pöystin erittäin selkeään lausuntoon Suomen velvollisuuksista: ”Oikeudellisesti selkeä toimintatapa on pyrkiä kotiuttamaan sekä lapset että heidän huoltajansa ja kotiuttamisen jälkeen ryhtyä Suomen lainsäädännön mahdollisesti edellyttämiin toimenpiteisiin.” Tätä lausuntoa tukevat myös muut oikeusoppineet. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 178.)

Hallituspuolueiden kansanedustajat vetoavat oikeuskanslerin lisäksi myös tutkijoihin lasten kotiuttamisen legitimoinnissa. Vihreiden kansanedustajat Saara Hyrkkö ja Satu Hassi ovat

³¹ OKV/998/1/2019

³² Eva Biaudet on RKP:n pitkäaikainen kansanedustaja, joka on toiminut kansanedustajana vuosina 1991–2006 ja uudelleen vuodesta 2015 lähtien. Hän on toiminut aikaisemmin peruspalveluministerinä. (Eduskunta 2021.)

esimerkiksi puheenvuoroissaan nojautuneet terrorismitutkija Leena Malkin lausuntoihin siitä, että al-Holin tilanteessa riskittömiä vaihtoehtoja ei ole (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 176, 225). Tämä voidaan ymmärtää vastauksena opposition esittämään kritiikkiin lasten kotiuttamisen mahdollisesti aiheuttamista turvallisuushuolista.

Lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa kansanedustajat vetoavat asiantuntija-auktoriteetin lisäksi useasti persoonattomaan auktoriteettiin, kuten lakeihin. Hallituspuolueiden kansanedustajat legitimoivat lasten kotiuttamista useasti ihmisoikeussopimuksilla (erityisesti lapsen oikeuksien sopimuksella), perustuslailla ja muulla lainsäädännöllä, kuten lastensuojelulaille. He näkevät näiden sopimusten ja lakien tulkinnan edellyttävän lasten kotiuttamista leiriltä Suomeen.

Hanna Huttunen³³ (kesk.): Hallituksen al-Hol-päätös nojaa tiettyihin asioihin. Se nojaa meidän omaan perustuslakiimme, lastensuojelulakiin, konsulilakiin sekä useisiin kansainvälisiin sopimuksiin. Suomi tekee päätöksensä juuri siten kuin oikeusvaltiossa tehdään. Ne tehdään täällä lakien mukaan. Mitenkään muuten näitä päätöksiä ei voida tehdä. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 216.)

Lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa kansanedustajat käyttävät harvoin altruismilegitimointistrategiaa, jossa toimintaa legitimoidaan osoittamalla sen olevan hyödyllistä muille. Heidän legitimaationsa perustuu altruismiin kuitenkin silloin, kun he perustelevat toimivansa viattomien ja haavoittuvaisessa asemassa olevien lasten hyväksi. Reyesin (2011, 801) mukaan puhujan on mahdollista edistää ehdotuksensa legitimoimista vetoamalla siihen, että hän tekee asioita köyhien, viattomien ja haavoittuvaisessa asemassa olevien ihmisten hyväksi. Tällöin puhujan toiminta näyttää epäitsekkäältä ja hyödylliseltä yhteisölle.

Noora Koponen³⁴ (vihr.): Me emme halua sulkea näitä lapsilta silmiämme, mutta me haluamme antaa heille suojan ja rauhan, jossa he saavat sulkea silmänsä turvassa kylmältä ja pimeältä. Näitä lapsia pitää auttaa, ja heillä on oikeus siihen. Heillä on oikeus siihen, että heitä suojellaan, ja heillä on oikeus siihen, että viranomaiset arvioivat sen, mikä on juuri heidän yksilöllinen etunsa. Nämä lapset eivät ole vastuussa vanhempiensa teoista. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 212.)

Lasten kotiuttamista kyseenalaistava puhe

Oppositio puolueiden kansanedustajat vetoavat lasten kotiuttamisen delegitimoinnissa toistuvasti emootioihin – erityisesti pelkoon. He viittaavat puheenvuoroissaan useasti ”terrorismiin” ja ”terroristeihin”, joiden mainitseminen herättää Reyesin (2011, 788) mukaan kuulijoissa nyansseja,

³³ Hanna Huttunen on keskustan ensimmäisen kauden kansanedustaja Savo-Karjalan vaalipiiristä. Hän on metsätalousinsinööri ja yrittäjä. (Eduskunta 2021c.)

³⁴ Noora Koponen on vihreiden kansanedustaja, joka on valittu Uudenmaan vaalipiiristä vuonna 2019. Hän on aikaisemmin toiminut fysioterapeuttina ja kirjailijana. (Emt.)

jotka liittyvät emotionaalisesti tämän aiempiin kokemuksiin. Näiden sanojen mainitseminen voi esimerkiksi muistuttaa kuulijoita 2010-luvulla tapahtuneista terrori-iskuista Euroopassa. Kutsumalla al-Holin leirillä olevia suomalaisia terroristeiksi kansanedustajat pyrkivät vaikuttamaan siihen, millaisina heidät nähdään. Erityisesti perussuomalaisten kansanedustajat toiseuttavat puheenvuoroissaan al-Holin leirin naisia ja lapsia sulkemalla heidät pois puhujan ja yleisön muodostamasta kokonaisuudesta, kuten ”suomalaisista”.

Sanna Antikainen³⁵ (ps.): – – kuka hallituksessa henkilökohtaisesti vastaa siitä, jos joku Isis-naisista tai heidän teini-ikäisistä jälkeläisistään tekee jotakin suomalaisille lapsille tai nuorille? [Paavo Arhinmäen välihuuto] Kertokaa nimi, jolla on vastuu. Laitatteko te edelle suomalaisten ihmisoikeudet vai terroristien ihmisoikeudet? [Hälinää — Puhemies koputtaa] Kertokaa, kumman oikeudet menevät edelle, suomalaisten vai terroristien? (Eduskunnan pöytäkirja 81/2019, 10.)

Osa oppositiopuolueiden kansanedustajista delegitimoi lasten kotiuttamista demonisoimalla (teini-ikäiset) lapset. He argumentoivat puheenvuoroissa, kuinka leirin lapset ovat osallistuneet teloituksiin, rikoksiin sekä taistelutaitojen koulutukseen. He tuovat puheenvuoroissaan esille myös sen, että lapset totutetaan väkivaltaan ja heihin juurrutetaan Isisin ideologia pienestä pitäen. Tällä tavoin he demonisoivat leirillä olevia lapsia kuvaamalla heidän ominaisuuksiaan ja (mahdollista) toimintaansa kielteisesti. Tällöin tarkoituksena voi olla pelon ja huolen herättäminen kuulijoissa, mikä edesauttaa lasten kotiuttamisen delegitimointia.

Jussi Halla-aho³⁶ (ps.): Lastenkaan muodostamaa uhkaa ei pidä väheksyä. Lapset ovat altistuneet vuosia kestäväälle aivopesulle, ja Isisin tiedetään käyttäneen pieniäkin lapsia teloitusten ja muiden rikosten tekemiseen. Osa leirillä olevista lapsista on tiettävästi täysi-ikäisiä tai lähellä täysi-ikäisyyttä, ja he ovat saattaneet osallistua taistelutoimintaan. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 169.)

Lasten kotiuttamista kyseenalaistavassa puheessa kansanedustajat käyttävät emotioiden lisäksi myös ”hypoteettinen tulevaisuus” -legitimointistrategiaa. He delegitimoivat lasten kotiuttamista sillä, että lasten ja heidän äitiensä kotiuttaminen on mahdollinen turvallisuusuhka Suomelle. Heidän argumentaationsa perustuu tällöin tulevaisuuden riskeihin. He yhdistävät tämän strategian kanssa altruismin, jolloin he oikeuttavat argumentaatiopositioonsa vetoamalla siihen, että he toimivat muiden – tässä tapauksessa Suomessa asuvien ihmisten – hyväksi.

Jukka Mäkynen³⁷ (ps.): Viattomat lapset ovat joutuneet todella ikävään välikäteen, ja kun heidät nyt ollaan tuomassa Suomeen, on kuitenkin pidettävä mielessä, että he saattavat jo muutaman

³⁵ Sanna Antikainen on perussuomalaisten ensimmäisen kauden kansanedustaja Savo-Karjalan vaalipiiristä. Hän on koulutukseltaan sairaanhoitaja ja lähihoitaja. (Eduskunta 2021c.)

³⁶ Jussi Halla-aho on perussuomalaisten kansanedustaja ja puheenjohtaja. Hän on koulutukseltaan filosofian tohtori. Halla-aho on aikaisemmin toiminut Euroopan parlamentin jäsenenä. (Emt.)

³⁷ Jukka Mäkynen on perussuomalaisten ensimmäisen kauden kansanedustaja. Hän on ammatiltaan rakennusmies (Emt.)

kuukauden tai vuoden kuluessa, riippuen heidän iästään, muodostaa turvallisuusuhan maamme viattomille lapsille ja aikuisille. Lapset ovat pahasti aivopestyjä radikaaliin ideologiaan. (Eduskunnan pöytäkirja 84/0219, 222.)

Oppositiokansanedustajat perustelevat lasten mahdollisesti aiheuttamaa turvallisuusuhkaa vetoamalla asiantuntijoihin. He nojautuvat kotiuttamisen delegitimoinnissa erityisesti suojelupoliisiin ja suojelupoliisin päällikköön Antti Pelttariin asiantuntija-auktoriteettina. He perustelevat lasten kotiuttamisen delegitimointia useasti sillä, että ”[s]uojelupoliisin päällikkö Antti Pelttarin mukaan Suomeen palatessaan naiset ja heidän teini-ikäiset lapsensa muodostaisivat todennäköisesti suuremman uhan kuin al-Holin leirille jäädessään” (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 181). Oppositiokansanedustajat tuovat puheenvuoroissaan myös esille, kuinka he ottavat ”supon arviot vakavasti”, eikä heidän puheenvuoroissaan näin ollen ole kyse pelon lietsomisesta, vaan ”suomalaisten turvallisuuden huolehtimisesta” (Emt, 222).

Lasten kotiuttamista kyseenalaistavassa puheessa kansanedustajat vetoavat myös muihin asiantuntijoihin kuin suojelupoliisiin. He vetoavat puheenvuoroissaan erilaisiin asiantuntijaryhmiin ja tutkijoihin, joiden lausunnot tukevat oppositiokansanedustajien argumentaatiopositiota. He viittaavat asiantuntijoihin sekä suorilla että epäsuorilla lainauksilla.

Peter Östman³⁸ (kd.): Ruotsalainen maanpuolustuskorkeakoulun terrorismitutkija Magnus Ranstorp on perehtynyt tarkkaan Syyrian sodan jälkeen nousseeseen keskusteluun pohjoismaisten Isis-taistelijoiden ja heidän perheidensä paluusta. Tutkija Ranstorp on varoittanut pohjoismaisia poliitikkoja olemasta liian naiiveja Isisin hallitsemilla alueilla eläneiden ja järjestön puolesta taistelleiden suhteen. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 208–209.)

Juha Mäenpää³⁹ (ps.): Lainaan mukailen Ylen uutista 8.3.2016: ”Brittiläisen asiantuntijaryhmä Quilliamin julkaiseman raportin mukaan Isis käyttää laajasti lapsia terroritoiminnassaan. Raportti on ensimmäinen, joka perehtyy siihen, miten Isis käyttää hyväkseen ja pahoinpitelee lapsia turvatakseen liikkeen tulevaisuuden. Quilliamin raportin mukaan Isis panostaa paljon ideologiansa juurruttamiseen lapsiin ääri-islamistisen koulutuksen avulla, jotta heistä muovautuisi tulevia terroristeja. – –” (Emt, 234.)

Oppositiokansanedustajat vetoavat puheenvuoroissaan myös oikeuskansleriin kritisoidessaan hallituksen lasten kotiuttamista oikeuttavia argumentteja. Oppositiopuolueiden kansanedustajat nostavat puheenvuoroissaan esille, kuinka oikeuskanslerin mukaan hänen toimivaltaansa ei kuulu ”määrätä viranomaisia ryhtymään mihinkään toimenpiteisiin” (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 218–

³⁸ Peter Östman on toiminut kristillisdemokraattien kansanedustajana vuodesta 2011 lähtien. Hän on koulutukseltaan merkonomi ja toiminut aikaisemmin muun muassa myyntipäällikkönä ja toimitusjohtajana. (Eduskunta 2021c.)

³⁹ Juha Mäenpää on perussuomalaisten ensimmäisen kauden kansanedustaja. Hän on koulutukseltaan koneinsinööri ja ammatillinen erityisopettaja. (Emt.)

219). He heikentävät tällöin hallituspuolueiden argumenttien uskottavuutta, missä lasten kotiuttamisen legitimoinnin tukena on käytetty oikeuskanslerin ratkaisua.

Jussi Halla-aho (ps.): Oikeuskanslerin lausunto ei ole hallituspuolueiden edustajien väittämällä tavalla päätös, joka velvoittaisi hallitusta toimimaan tietyllä tavalla, ja tämän on oikeuskansleri itsekin todennut (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 170).

Asiantuntijoiden lisäksi lasten kotiuttamisessa kyseenalaistavassa puheessa vedotaan myös yhdenmukaisuuden auktoriteettiin, jossa toimintaa legitimoidaan sillä, että kaikki tai suurin osa on toiminut tietyllä tavalla. Oppositiokansanedustajat delegitimoivat hallituksen linjaa lasten kotiuttamisesta heidän huoltajiensa kanssa sen perusteella, että mikään muista Pohjoismaista ei ole toiminut samalla tavalla.

Mari-Leena Talvitie⁴⁰ (kok.): Kokoomus on peräänkuuluttanut, että Suomi yhtyisi linjaan, joka on myös muissa Pohjoismaissa. Suomalaiset orpolapset sekä pienet lapset huoltajan suostumuksella pitäisi saada pois leiriltä, turvaan. Pohjoismaat ovat pystyneet kotiuttamaan yksittäisiä orpolapsia. (Eduskunnan pöytäkirja 81/2019, 8.)

Oppositiopuolueiden, erityisesti kokoomuksen, kansanedustajat vetoavat yhdenmukaisuuden auktoriteettiin myös silloin, kun he kyseenalaistavat hallituksen tulkinnan kansainvälisistä sopimuksista. He käyttävät tällöin muita Pohjoismaita esimerkkinä.

Heikki Vestman (kok): Erityisesti RKP, vihreät ja vasemmistoliitto ovat esittäneet omaperäistä keittiöpöytäjuridiikkaansa, joka on ristiriidassa oikeuskanslerin ratkaisun kanssa. Sen mukaan myös jihadistiset Isis-naiset olisi haettava, koska ihmisoikeudet. Muut Pohjoismaat eivät ole hakeneet al-Holista jihadistisia Isis-naisia. Itse asiassa muut Pohjoismaat eivät ole hakeneet kuin orpolapsia. Edustaja Zyskowicz esitti tänään oikeusministeri Henrikssonille selkeän kysymyksen: mikä on se sopimus, joka velvoittaa Suomen tuomaan tarvittaessa myös Isis-naiset leiriltä, jos lapsen etu niin vaatii, mutta ei muita Pohjoismaita? Onko siis niin, että hallituksen mielestä muut Pohjoismaat eivät ole oikeusvaltioita ja ne eivät noudata ihmisoikeuksia? (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 219.)

Oppositiokansanedustajat hyödyntävät puheenvuoroissaan myös epäsuorasti rationaalisuuslegitimointistrategiaa, kun he kritisoivat hallituksen kotiuttamislinjaa ja siihen johtaneita tapahtumia. He syyttävät hallitusta siitä, että he ovat vierittäneet vastuun lasten ja heidän huoltajiensa mahdollisesta kotiuttamisesta virkamieskunnalle. He nostavat puheenvuoroissaan esille myös ulkoministeri Haavistoon kohdistuneet syytökset virkamiehen painostamisesta. Opposition kritiikki koskee tällöin sitä, että hallitus ei ole asian valmistelussa ja käsittelyssä menetellyt ”oikealla” rationaalisella tavalla. Näiden seikkojen esille tuomisella oppositio pystyy heikentämään mielikuvaa

⁴⁰ Mari-Leena Talvitie on kokoomuksen toisen kauden kansanedustaja. Hän on koulutukseltaan ympäristötekniikan diplomi-insinööri. Talvitie on toiminut kokoomuksen eduskuntaryhmän 3. varapuheenjohtajana. (Eduskunta 2021c.)

hallituksen ja ulkoministeri Haaviston toimien asianmukaisuudesta, mikä voi murentaa al-Holin lasten kotiuttamispäätöksen legitimitettä.

Lasten kotiuttamista kyseenalaistavassa puheessa kansanedustajat vetoavat myös altruismiin, jolloin he esittävät toimintansa olevan yhteisölle hyödyllistä. Oppositiokansanedustajat vetoavat puheenvuoroissaan siihen, kuinka he toimivat suomalaisten (turvallisuuden) hyväksi kyseenalaistaessaan ja haastaessaan hallituksen kotiuttamislinjan.

Janne Heikkinen (kok): En voi lakata hämmästelemästä tätä sinisilmäisyyden määrää, joka Isis-terroristien tukijoiden kohteluun liittyy. Vielä vähemmän ymmärrän sitä keskustan osalta, joka nyt sitten ilmeisesti oli hiljaisella hyväksynnällään sallinut salaisen suunnitelman Isis-perheiden noutamisesta charterkoneella. Elleivät potentiaalista urakehitystään uhanneet virkamiehet, Timo Haapala ja muut rohkeat toimittajat, jotka ansaitsisivat korkeimman mahdollisen maanpuolustusmitalin toiminnastaan, sekä valpas oppositio olisi saaneet sitä omilla toimillaan selville, tätä suomalaisten turvallisuutta vaarantavaa suunnitelmaa oltaisiin edistetty. (Eduskunnan pöytäkirja 84/2019, 240.)

Heikkinen on puheenvuorossaan kritisoinut hallitusta sekä kiittänyt oppositiota ja muita henkilöitä toimimisesta, jolla hänen mukaansa on estetty suomalaisten turvallisuuden vaarantavat suunnitelmat ja näin ollen toimittu altruismin mukaisesti yhteisön hyväksi. Seuraavaksi esittelen tutkielmani johtopäätökset.

8. Johtopäätökset

Tarkastelin tutkielmassani parlamentaarisen puheen legitimointia al-Holin leirin kontekstissa. Tutkimuskysymykseni oli, *miten Suomessa on eduskunnan täysistunnoissa (de)legitimoitu suomalaislasten kotiuttamista al-Holin leiriltä*. Pyrin tutkielmassani vastaamaan tähän kysymykseen analysoimalla kansanedustajien puheenvuorojen (de)legitimoinnin kielellistä rakentumista ja retoriikkaa. (De)legitimoinnin tarkastelussa hyödynsin Reyesin (2011) erittelemiä legitimointistrategioita. Puheenvuorojen retoriikan analysoimisessa kiinnitin huomiota erityisesti yleisösuhteen, argumentoinnin lähtökohtien ja argumentoinnin tekniikoiden tarkasteluun. Erotin al-Holia käsittelevistä täysistunnoista kaksi erilaista argumentaatiopositiota, jotka pohjautuvat hallitus-oppositio -jakolinjaan. Molemmissa positioissa lasten auttaminen nähtiin tärkeänä, mutta osapuolten suhtautuminen lasten kotiuttamiseen vaihteli varsinkin silloin, kun puhuttiin lasten kotiuttamisesta heidän huoltajiensa kanssa. Nimesin nämä positiot *lasten kotiuttamista legitimoivaksi puheeksi* ja *lasten kotiuttamista kyseenalaistavaksi puheeksi*. Ensimmäisen position taakse asettuivat hallituspuolueiden kansanedustajat, jotka tukivat lasten kotiuttamista myös tilanteissa, joissa se edellyttää lasten huoltajien tuomista Suomeen. Jälkimmäisen position taakse asettuivat oppositiokansanedustajat, jotka kyseenalaistivat erityisesti teini-ikäisten ja huoltajien kanssa kotiutettavien lasten tuomisen Suomeen. Molemmissa positioissa kansanedustajat puolustivat positioitaan uskollisesti, mutta positioiden sisällä retoriikan voimakkuudessa oli eroja. Arvoliberaalit ja pienet puolueet suhtautuivat lasten kotiuttamiseen myönteisemmin kuin arvokonservatiivit ja isot puolueet. Hallituspuolueista erityisesti vihreät, vasemmistoliitto ja RKP argumentoivat eksplisiittisesti lasten kotiuttamisen ensisijaisuuden puolesta. Keskustan ja SDP:n argumentointi oli sen sijaan maltillisempaa, mikä voi johtua siitä, että ne yrittävät isoina puolueina sopia laajemman kannattajakunnan preferensseihin. Arvokonservatiiviset perussuomalaiset, kristillisdemokraatit, kokoomus ja liike nyt argumentoivat kriittisesti lasten kotiuttamisen puolesta. Eduskunnan voimasuhteet vaikuttivat kuitenkin päinvastaisesti oppositiossa kansanedustajien retoriikkaan, sillä perussuomalaisten ja kokoomuksen kansanedustajat argumentoivat muita oppositiopuolueita äänekkäämmin hallituksen al-Holin linjaa vastaan.

Lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa hallituspuolueiden kansanedustajat ja ministerit argumentoivat lasten kotiuttamisen puolesta. He legitimoivat lasten kotiuttamista vetoamalla lapsen etuun ja oikeudellisiin seikkoihin, kuten ihmisoikeuksiin, oikeusvaltioperiaatteeseen ja perustuslakiin. Nämä toimivat myös heidän argumentointinsa arvolähtökohtina. Hallituspuolueista vasemmistoliitto, vihreät ja RKP argumentoivat selkeämmin lasten kotiuttamisen puolesta, kun taas

keskustan ja SDP:n argumentointi aiheesta oli maltillisempaa. Keskusta ja SDP:n kansanedustajat nostivat puheenvuoroissaan useasti esille lapsen edun ja turvallisuuden merkityksen, mutta he jättivät sanomatta kotiutetaanko lapset tarvittaessa heidän huoltajiensa kanssa. Lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa lapsista rakennettiin kuva viattomina ja passiivisina toimijoina, jotka eivät ole voineet vaikuttaa tilanteeseensa. Tätä konstruktiota hyödynnettiin lasten kotiuttamisen legitimoinnissa vetoamalla Suomen valtion moraaliseen ja oikeudelliseen velvoitteeseen auttaa haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia. Hallituspuolueiden kansanedustajat legitimoivat lasten kotiuttamista hyödyntämällä kaikkia Reyesin (2011) erittelemiä legitimointistrategioita. Heidän legitimaationsa perustui erityisesti asiantuntija-auktoriteettiin ja persoonattomiin auktoriteetteihin, kuten ihmisoikeuksiin, lapsen oikeuksien sopimukseen, oikeusvaltioperiaatteeseen ja perustuslakiin. Asiantuntija-auktoriteettina he käyttivät erityisesti oikeuskansleria ja hänen tekemäänsä ratkaisua, jossa oikeudellisesti selkeäksi toimintatavaksi al-Holin tilanteessa määriteltiin lasten kotiuttaminen huoltajien kanssa. Hallituspuolueiden kansanedustajat käyttivät lasten kotiuttamista legitimoivassa puheessa useita erilaisia argumentoinnin tekniikoita, joiden avulla he vahvistivat argumenttiansa uskottavuutta. Tällaisia keinoja olivat esimerkiksi syy-seuraussuhteiden osoittaminen, kvantifiointi ja erottelumuotoisten argumenttien esittäminen.

Lasten kotiuttamista kyseenalaistavassa puheessa oppositiokansanedustajat argumentoivat teini-ikäisten ja huoltajien kanssa tuotavien lasten kotiuttamista vastaan. Erityisesti perussuomalaisten kansanedustajat kritisoivat lasten kotiuttamista huoltajien kanssa, mikä vastaa heidän kannattajiensa näkemystä asiaan. Perussuomalaisten ja kokoomuksen kannattajat suhtautuvat kaikista kriittisemmin al-Holin leirillä olevien naisten ja lasten kotiuttamiseen (Kansgasvieri & Koivisto 2019). Oppositiokansanedustajat delegitimoivat lasten kotiuttamista vetoamalla turvallisuusuhkiin, joita lasten ja heidän huoltajiensa kotiuttamisesta voi seurata. Opposition argumentoinnin lähtökohta muodostui turvallisuuden ensisijaisuudesta. Heidän suhtautumisensa lapsiin oli ristiriitaista, sillä he korostivat lasten auttamisen tärkeyttä, mutta samanaikaisesti he suhtautuivat kielteisesti teini-ikäisten ja huoltajien kanssa tuotavien lasten kotiuttamiseen. He syyllistivät hallitusta passiivisuudesta, mutta he eivät itse tarjonneet ratkaisuja sille, miten lapsia voisi auttaa, jos heitä ei ole mahdollista kotiuttaa ilman heidän huoltajiaan. Opposition rakentama kuva lapsista oli myös ristiriitainen, sillä he kuvasivat lapsia puheenvuoroissa sekä syyttöminä uhreina että vaarallisina terroristien lapsina, jotka toiseutettiin suomalaisista. Oppositiokansanedustajat käyttivät lasten kotiuttamisen kyseenalaistamisessa useita erilaisia delegitimointistrategioita, joista korostui erityisesti asiantuntija-auktoriteetti ja yhdenmukaisuuden auktoriteetti. He delegitimoivat lasten kotiuttamista vetoamalla suojelupoliisiin ja suojelupoliisiin päällikköön, jonka mukaan leirin teini-ikäiset lapset ja huoltajat

aiheuttavat todennäköisesti suuremman turvallisuusuhan Suomeen palatessa kuin leirille jäädessä. Yhdenmukaisuuden auktoriteetissa oppositiokansanedustajat vetosivat muiden Pohjoismaiden malliin. Heidän mukaansa Suomen ei pitäisi kotiuttaa leiriltä lapsia huoltajien kanssa, koska muutkaan Pohjoismaat eivät ole tehneet niin: Suomen pitäisi sen sijaan hakea leiriltä vain orpolapsia tai lapsia, joiden huoltaja on antanut suostumuksen lapsen kotiuttamiselle. Oppositiokansanedustajat käyttivät myös useita erilaisia argumentoinnin tekniikoita, joiden avulla he rakensivat väitteidensä uskottavuutta. Tällaisia olivat esimerkiksi syy-seuraussuhteet, erottelumuotoiset argumentit sekä kahden tapahtuman vertailu.

Tutkielmani analyysi osoitti, että kansanedustajat pyrkivät täysistunnoissa vaikuttamaan universaaliyleisöön ja kahteen erityisyleisöön, jotka olivat toiset edustajakollegat sekä (potentiaaliset) kannattajat ja äänestäjät. Nämä yleisökonstruktiot vaikuttivat kansanedustajien argumentaation lähtökohtiin, joissa oli jonkin verran eroja positioiden välillä. Molemmissa positioissa lasten auttaminen ja turvallisuus nähtiin kyseenalaistamattomina premisseinä. Tiettyjen arvojen, kuten oikeusvaltion, soveltaminen tilanteessa synnytti kuitenkin kiistanalaisuuksia hallitus- ja oppositiopuolueiden välille. Oppositiopuolueista erityisesti kokoomus kyseenalaisti hallituksen tulkinnan oikeusvaltiosta al-Holin leirin kotiuttamiskysymyksessä. Analyysini tuloksista voidaan näin ollen sanoa, että kansanedustajat tulkitsevat erilailla yhteiskunnallisia arvoja ja normeja, kuten oikeusvaltioperiaatetta, lapsen oikeuksia ja ihmisoikeuksia. Lisäksi analyysini toi esille, että kansanedustajat asettavat arvoja erilaiseen tärkeysjärjestykseen, mikä kuvastaa puolueiden välisiä ideologisia eroavaisuuksia. Oppositiopuolueet painottivat puheenvuoroissaan (kansallisen) turvallisuuden ensisijaisuutta, kun taas hallituspuolueet asettivat lapsen edun pääsääntöisesti turvallisuuden edelle. Osapuolet rakensivat erilaisia todellisuuskuvia, joita he hyödynsivät positioidensa legitimoinnissa. Opposition rakentamassa todellisuuskuvassa lasten kotiuttaminen nähtiin turvallisuuden vaarantavana tekijänä. Turvallisuus näyttäytyi heille haavoittuvaisena ja vaarassa olevana asiana. Hallituspuolueiden todellisuuskuvassa taas suomalainen yhteiskunta nähtiin vahvana ja sellaisena, joka kestää lasten auttamisen. Heille lasten auttamatta jättäminen näyttäytyi yhteiskunnan arvot vaarantavana toimena. Analyysini tulokset näin ollen osoittavat, että kansanedustajat rakensivat täysistunnoissa kielellisillä resursseilla todellisuudesta erilaisia versioita, joita he käyttivät positioidensa tueksi ja poliittisten tavoitteidensa ajamiseksi.

Tutkielmani täyttää al-Holia koskevaa tutkimusaukkoa, sillä leirin lasten kotiuttamisen (de)legitimoinnista ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta. Tulokseni osoittivat, että kansanedustajat käyttivät positiosta riippumatta samanlaisia (de)legitimointistrategioita ja retorisia keinoja. Tämä vahvistaa sen, että (de)legitimointi ja vakuuttava kielenkäyttö rakennetaan usein samanlaisilla

kielellisillä resursseilla kontekstista riippumatta. Tämä havainto tukee aikaisempia tutkimuksia legitimoinnista (Rojo & Van Dijk 1997; Van Leeuwen & Wodak 1999; Reyes 2011) ja argumentoinnista (Perelman 2007). Mahdollinen jatkotutkimus voisi käsitellä sitä, miten muissa maissa al-Holin lasten kotiuttamista on (de)legitimoitu: Ovatko lasten kotiuttamista tukevat ja kyseenalaistavat argumentit samanlaisia valtioista ja henkilöistä riippumatta? Onko (de)legitimoinnin kielellisessä rakentumisessa eroja, kun kyseessä on kulttuurisesti erilainen valtio kuin eurooppalainen ja länsimaalainen Suomi? Onko osa legitimointistrategioista kulttuuriin sidottuja? Esimerkiksi näitä kysymyksiä voisi tarkastella jatkotutkimuksessa. Kansanedustajien kielenkäytön tutkiminen on tärkeä tutkimuskohde, sillä heidän puheeseensa sisältyy symbolista merkitystä ja valtaa. Heidän kielenkäyttönsä vaikuttaa erilaisten ihmisten asemaan ja kohteluun. Tutkielmani tapauksessa legitimoinnilla on konkreettisesti vaikutettu siihen, miten al-Holin leirin suomalaislasten kanssa menetellään. Hallituksen tavoitteena on kotiuttaa leiriltä suomalaislapset mahdollisimman pian (Valtioneuvosto 2019). Kansanedustajien kielenkäytön tutkiminen on tärkeää myös siksi, että heidän käyttämänsä kieli vaikuttaa erilaisten arvojen ja normien merkityksellistämiseen. Vaikka yksittäisten kansanedustajien vaikutusvalta ja toimintamahdollisuudet ovat rajalliset, heidän käyttämänsä kieli osallistuu laajempaa yhteiskunnalliseen keskusteluun lasten oikeuksien, ihmisoikeuksien ja humanitarismin asemasta. Analyysini osoitti, että kansanedustajilla ei ole yhtenäistä näkemystä näistä arvoista. Tästä havainnosta voidaan päätellä, että näistä arvoista ei ole universaalia yhteisesti jaettua ymmärrystä olemassa edes vakiintuneessa oikeusvaltiossa ja demokratiassa.

Tarkastelin analyysissani kansanedustajien legitimointia retorisella analyysillä, joka soveltui siihen erinomaisesti. Retorinen analyysi sopii hyvin legitimoinnin kielelliseen tutkimiseen, missä tarkastelun kohteena on, miten jostakin asiasta tehdään yhteiskunnallisesti hyväksyttyä. Retorisella analyysillä oli mahdollista avata sitä, miten kansanedustajat kielellisesti (de)legitimoiivat lasten kotiuttamista sekä millaisilla retorisilla keinoilla he pyrkivät tekemään argumenteistaan vakuuttavia ja saamaan yleisön niiden taakse. Kansanedustajien legitimointia ja kielenkäyttöä voidaan tarkastella myös diskurssianalyysissä, jolloin tarkastelun kohteena olisi kulttuuristen merkitysten tuottaminen. Tämä vaihtoehto olisi mahdollistanut tutkielmassani valtasuhteiden syvemmän analysoimisen. Koin retorisen analyysin kuitenkin toimivammaksi vaihtoehdoksi kansanedustajien legitimoinnin tarkasteluun, sillä legitimoinnin tutkimisessa on kyse argumentoinnin tutkimisesta: Miten kansanedustajat oikeuttavat argumentaatiolla tiettyä sosiaalista käyttäytymistä? Miten he tekevät argumenteistaan uskottavia? Retorinen analyysi tarjoaa legitimoinnin tutkimiselle myös tärkeän ulottuvuuden yleisösuhteen osalta, sillä legitimizeettiä tarkastellaan aina suhteessa johonkin tiettyyn yleisöön, jolta hyväksyntä halutaan. Perelmanin retorinen analyysi huomioi argumenttien sisällön ja

muodon lisäksi myös puheen sosiaalisen tilanteen, jonka avulla on mahdollista tarkastella sitä, kuka puhuu, kenelle puhutaan ja minkälaisissa olosuhteissa puhutaan. Tämä mahdollistaa monitahoisemman kuvan luomisen kansanedustajien legitimoinnista al-Holin kontekstissa.

Analyysini ei ole ainoa oikea tulkinta aineistostani – eri henkilö olisi voinut kiinnittää aineistossani huomiota erilaisiin asioihin ja tulkita eri tavoin havaintojani. Analyysini yhtenä rajoitteena voidaan pitää sitä, etten välttämättä ole kiinnittänyt huomiota sellaisiin asioihin, joilla olisi voinut olla merkitystä tutkimuskysymykseni kannalta. Toisaalta olen kuitenkin mahdollisimman avoimesti ja ennakkoluulottomasti pyrkinyt lukemaan aineistoani ja tuomaan esille, miksi olen päätenyt analyysini havaintoihin. Analyysini olisi voitu jäsenellä myös eri tavoin. Aineiston argumentaatiopositioita ei välttämättä olisi tarvinnut muodostaa suoraan hallitus-oppositio -jaon perusteella, vaan ne olisi voitu jäsenellä vahvemmin puheiden sisällön mukaan. Tällöin ne olisivat voineet muodostua esimerkiksi oikeuspuheesta, turvallisuuspuheesta sekä muut Pohjoismaat -puheesta. Näen hallitus-oppositio -asetelmaan perustuvan jaon kuitenkin perusteltuna, sillä kyseisellä asetelmalla on merkittävä vaikutus eduskuntatyöhön ja sen logiikkaan: hallituspuolueet tukevat tyypillisesti hallitusta, kun taas oppositiopuolueet kritisoivat hallitusta. Tämä asetelma näkyy myös heidän käyttämässään retoriikassa. Analyysini toisena rajoitteena on se, että en voi pelkkää kielenkäyttöä tarkastelemalla päästä kansanedustajien ”pään sisälle” ja esittää varmoja havaintoja heidän tarkoituseristään. Analyysillani olen kuitenkin lisännyt ymmärrystä siitä, miten poliitikot tuottavat legitimoitua kielellisesti ja miten he hyödyntävät kieltä sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa, mikä tukee heidän positioonsa. Poliittisessa puheessa ei ole kyse tosiasioiden toteamisesta, vaan asioiden nimeämisestä ja merkityksellistämistä, jonka kautta maailmasta muodostetaan mielekkäitä havaintoja (Pekonen 1991). Kansanedustajien poliittinen puhe al-Holin lapsista liittyy osaksi kansainvälistä keskustelua siitä, millaisia oikeudellisia, poliittisia ja moraalisia velvoitteita valtioilla nähdään olevan – onko valtioilla oikeus jättää lapset epäinhimillisiin olosuhteisiin vieraan valtion maaperälle?

Lähteet

Aineisto

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja PTK 24/2019 vp.

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja PTK 82/2019 vp.

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja PTK 84/2019 vp.

Kirjallisuus

Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (3. uud. p.). Vastapaino

Bakhtin, M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays* (toim. Holquist, M.). University of Texas Press.

Beetham, D. (1991). *The Legitimation of Power*. Macmillan Education LTD.

Berger, P., & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality : a treatise in the sociology of knowledge*. Open Road Integrated Media.

Billig, M. (1987). *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge University Press.

Billig, M. (1991). *Ideology and opinions: Studies in rhetorical psychology*. Sage.

Bloom, M. (2017) Constructing Expertise: Terrorist Recruitment and “Talent Spotting” in the PIRA, Al Qaeda, and ISIS. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40:7, 603–623.

Bourdieu, P. (2001). *Language & Symbolic Power* (6th edn). Harvard University Press.

Buchanan, A., & Keohane, R. O. (2006). The legitimacy of global governance institutions. *Ethics & International Affairs*, 20(4), 405–437.

Burr, V. (2015). *Social constructionism*. Routledge.

Coicaud, J. M. (2002). *Legitimacy and politics: a contribution to the study of political right and political responsibility*. Cambridge University Press.

Coicaud, J. M., & Heiskanen, V. (2001). *The legitimacy of international organizations*. United Nations University Press.

Cook, K., & Vale, G. (2018). From Daesh to ‘Diaspora’: Tracing the Women and Minors of Islamic State. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence. Saatavilla <https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/07/Women-in-ISIS-report_20180719_web.pdf>, luettu 20.1.2020.

Crawford, N. C. (2002). *Argument and change in world politics: ethics, decolonization, and humanitarian intervention*. Cambridge University Press.

- De Bont, R., Weggamans, D., Peters, R., & Bakker, E. (2017). Life at ISIS: The Roles of Western Men, Women and Children. *Security and Global Affairs*, 3–17.
- Diamond, L., & Gunther, R. (2001). *Political parties and democracy*. JHU Press.
- Dworkin, A. (2019). Beyond good and evil: Why Europe should bring ISIS foreign fighters home. European Council on Foreign Relations. Saatavilla <https://ecfr.eu/wpcontent/uploads/beyond_good_and_evil_why_europe_should_bring_isis_foreign_fighters_home.pdf> , luettu 9.2.2020.
- Eduskunta (2019). Ulkoministeri Haavistolle luottamus äänin 110–79. Saatavilla <<https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Hallitukselle-luottamus-%C3%A4%C3%A4nin.aspx>> , luettu 10.4.2021.
- Eduskunta (2020a). Ministeri Haavisto nauttii eduskunnan luottamusta äänin 101–68. Saatavilla <<https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Eduskunta%C3%A4%C3%A4nest%C3%A4%C3%A44-ministeri-Haaviston-luottamuksesta-tiistaina.aspx>> , luettu 22.3.2021.
- Eduskunta (2020b). Eduskuntaryhmien voimasuhteet. Saatavilla <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/tilastot/Sivut/hex8110_Eduskuntaryhmien%20voimasuhteet.aspx> , luettu 30.12.2020.
- Eduskunta (2021a). Eduskunnan tehtävät. Saatavilla <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/Sivut/default.aspx> , luettu 20.2.2021.
- Eduskunta (2021b). Eduskuntaryhmät. Saatavilla <<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/eduskuntaryhmat/Sivut/default.aspx>> , luettu 21.2.2021.
- Eduskunta (2021c). Kansanedustajat aakkosjärjestyksessä. Saatavilla <<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/Kansanedustajat-aakkosjarjestyksessa.aspx>> , luettu 27.3.2021.
- Euroopan unioni (2021). Euroopan unionin neuvosto. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/fi/council-eu/>> , luettu 4.2.2021.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. Longman.
- Fairclough, I., & Fairclough, N. (2012). *Political discourse analysis: A method for advanced students*. Routledge.
- Fishman, B. (2016). *The master plan: ISIS, Al Qaeda, and the Jihadi strategy for final victory*. Yale University Press.
- Gerges, F. A. (2014). ISIS and the Third Wave of Jihadism. *Current History*, 113(767), 339–343.
- Gronau, J., & Schmidtke, H. (2016). The quest for legitimacy in world politics-international institutions' legitimation strategies. *Review of International Studies*, 42(3), 535–557.

- Gråsten, H., & Nurmi, L. (2019). "Al-Holin suomalaisten kotiuttaminen jakaa puolueita – perussuomalaiset auttaisi vain orpolapsia, vihreistä lapsen etu turvallisuusuhan edellä". *Iltalehti* 13.12.2019. Uutinen.
- Haapanen, P. (1996). Roomalaisten korkein taito: Johdanto antiikin retoriikkaan. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.): *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino. 23–50.
- Haapanen, M., Rigatelli, S., & Kajander, R. (2020). "Al-Holista kotiutettiin nyt myös aikuisia – paljonko paluut ovat maksaneet, mitä leirillä vielä oleville tapahtuu?". Yle 20.12.2020. Uutinen.
- Hakahuhta, A. (2019). "Suomalaislapsia autetaan al-Holista, viranomaiset ratkaisevat äitien avustamisen – Lue, miten hankala asia al-Hol on ollut ministereille". Yle 17.12.2019. Uutinen.
- Hakahuhta, A., & Kinnunen, P. (2020). "Antti Rinne Ylälle: Posti-jupakka ei ollut todellinen syy hallituksen eroon – Pääministerierosta ei silmä kostunut". Yle 30.1.2020. Uutinen.
- Hegghammer, T. (2010). The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad. *International Security*, 35(3), 53–94.
- Heikkinen, V. (2007). Kielen voima. Gaudeamus.
- Heritage, J., & Drew, P. (1992). *Talk at work: Interaction in institutional settings*. Cambridge University Press.
- Herneaho, I. (2018). Maahanmuuttodiskurssit eduskuntapuolueiden vuoden 2015 vaalimateriaaleissa. *Virittäjä*, 2/2018, 187–223.
- Hidén, M. (2006). Juridiikkaa ja muotoja eduskuntatyössä. Teoksessa Hidén, M. & Honka-Hallila, H. (toim.): *Miten eduskunta toimii*. Edita Publishing Oy. 10–181.
- Hodge, R., & Kress, G. (1993). *Language as Ideology* (2nd edn). Routledge.
- Human Rights Watch (2019). Syria: Dire Conditions for ISIS Suspects' Families. Saatavilla <<https://www.hrw.org/news/2019/07/23/syria-dire-conditions-isis-suspects-families>>, luettu 9.2.2020.
- Hurrelmann, A. (2017). Empirical legitimation analysis in International Relations: how to learn from the insights – and avoid the mistakes – of research in EU studies. *Contemporary Politics*, 23:1, 63–80.
- Ilmonen, K. (2000). Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.): *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylän yliopisto/Sophi. 9–38.
- Jokinen, A. (2016a). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. 337–368.
- Jokinen, A. (2016b). Poliitikkojen puheet puntarissa: Kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikka. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. 179–211.

- Jokinen, A. (2016c). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino 249–265.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. 25–50.
- Juhila, K. (2016). Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. 332–359.
- Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. 445–463.
- Juntunen, M., Creutz-Sundblom, K., & Saarinen, J. (2016). Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2016.
- Juusola, H. (2019). Sektarianismin nousu: Uskontokuntiin liittyvät jakolinjat ja konfliktit Lähi-idässä. Teoksessa Pesonen, H., Sakaranaho, T. & Paukkunen, S. (toim.): *Uskonto ja maailmanpolitiikka*. Gaudeamus. 121–140.
- Jyränki, A., & Husa, J. (2012). *Valtiosääntöoikeus*. Lakimiesliiton kustannus.
- Kakkuri-Knuuttila, M. L., & Heinlahti, K. (2006). *Mitä on tutkimus?: Argumentaatio ja tieteenfilosofia*. Gaudeamus.
- Kakkuri-Knuuttila, M. L. (2013). Retoriikka. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, M. L. (toim.): *Argumentti ja kritiikki: Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus. 233–272.
- Kakkuri-Knuuttila, M.L., & Halonen, I. (2013). Argumenttianalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, M. L. (toim.): *Argumentti ja kritiikki: Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus. 60–113.
- Kangasvieri, F., & Koivisto, M. (2019). ”Ylen kysely: Puolet kansasta haluaa Suomen hakevan suomalaislapset pois Isis-leiriltä, äitien paluuta tukee vain joka neljäs”. Yle 13.6.2019. Uutinen.
- Kaunisto, I. (2019). ”Kalifaatti romahti, Isis jäi – Terroristijärjestö menetti hallintoalueensa keväällä, mutta sen toiminta jatkuu yhä”. Aamulehti 14.7.2019. Uutinen.
- Kauppinen, I. (2021). ”Syyrian al-Holin leirissä tapettu ainakin 20 naista ja miestä – Isis-taistelijoita epäillään”. Iltasanomat 18.2.2021. Uutinen.
- Kestilä-Kekkonen, E. (2014). Puoluedemokratian haasteet Euroopassa: Syrjäyttävätkö uudet poliittisen osallistumisen muodot edustuksellisen demokratian?. Teoksessa Forsberg, T. & Raunio, T. (toim.) *Politiikan muutos*. Vastapaino. 41–76.
- Kippo, J. (2020). ”Järjestö: Syyrian al-Holin leirillä kuoli yli 500 ihmistä viime vuonna, valtaosa lapsia”. Yle 16.1.2020. Uutinen.

Koppa (2015). Relativismi. Saatavilla

<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/relativismi>> , luettu 24.3.2021.

Koutroulis, V. (2016). The fight against the Islamic state and jus in bello. *Leiden journal of international law*, 29(3), 827–852.

Kuronen, A. (2019). ”Al-Holin leirillä ammuskelua ja paloittelusurma - suomalaisnaiset ja järjestöt kertovat huononevasta turvallisuustilanteesta”. Yle 2.10.2019. Uutinen.

Kuronen, A. (2020). ”Järjestöt: Kahdeksan lasta menehtynyt terveysongelmiin lyhyessä ajassa al-Holissa – myös koronavirus alkanut levitä leirillä”. Yle 13.8.2020. Uutinen.

Kuusisto, R. (1996). Sodan retoriikasta: Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.): *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino. 267–291.

Kyllönen, S. (2007). Ympäristövallankäytön oikeuttaminen. *Tieteessä tapahtuu*, 25(5), 23–31.

Kyllönen, S. (2010). Ympäristön ja luonnonvarojen käytön legitimitetti. Teoksessa Rannikko, O. & Määttä, T. (toim.): *Luonnonvarojen hallinnan legitimitetti*. Vastapaino.

Lapsiasia (2021). YK:n lapsen oikeuksien komitea. Saatavilla < <https://lapsiasia.fi/lapsen-oikeuksien-komitea>> , luettu 15.2.2021.

Lapsen oikeudet (2021). YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Saatavilla < <https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsenoikeuksienviikko/yleista/ykn-lapsen-oikeuksien-sopimus/>> , luettu 16.2.2021.

Leiwo, M., & Pietikäinen, S. (1996). Kieli vuorovaikutuksen ja vallan välineenä. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.): *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino. 85–108.

Liike Nyt (2021). Liikkeen tarina. Saatavilla < <https://liikenyt.fi/tarina/>> , luettu 20.2.2021.

Lutz, J. M., & Lutz, B. J. (2019). *Global terrorism*. Routledge.

Luquerna, A. (2020). The Children of ISIS: Statelessness and Eligibility for Asylum under International Law. *Chicago Journal of International Law*, 21(1), 148–193.

Maher, S. (2016). *Salafi-Jihadism: The history of an idea*. Oxford University Press.

Malet, D. S. (2009). *Foreign fighters: Transnational identity in civil conflicts*. The George Washington University.

Malkki, L., & Saarinen, J. (2019). *Jihadistinen liikehdintä Suomessa*. Sisäministeriön julkaisuja 2019:14.

Mandaville, P. (2007). *Global political islam*. Routledge.

Mickelsson, R. (2007). *Suomen Puolueet: Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino.

Mickelsson, R. (2015). *Suomen Puolueet: Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Vastapaino.

Moghadam, A., & Fishman, B. (2011). *Fault lines in global jihad: organizational, strategic, and ideological fissures*. Taylor & Francis.

Muhonen, T. (2019a). ”Haavisto nosti esiin vaihto-ehdon, jolla hallitus saattaa ainakin hetkeksi väistää poliittisen kriisin al-Holista”. Helsingin Sanomat 13.12.2019. HS-analyysi.

Muhonen, T. (2019b). ”HS:n vaalikone aukesi: lähes kaikki puolueet ovat ottaneet askeleen vasemmalle”. Helsingin Sanomat 7.3.2019. Uutinen.

Muistutus M 4/2019 vp. Muistutus ulkoministeri Pekka Haaviston toiminnasta al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten ja Suomesta sinne päätyneiden henkilöiden kotiuttamista koskevassa asiassa.

Mustasaari, S. (2020). Finnish Children or Cubs of the Caliphate: Jurisdiction and State Response-Ability in Human Rights Law, Private International Law and the Finnish Child Welfare Act. *Oslo Law Review*, 7(1), 22–45.

Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge University Press.

Oikeuskanslerin ratkaisu OKV/998/1/2019.

Olbrechts-Tyteca, L., & Perelman, C. (1958). *Traité de l'argumentation: La nouvelle rhétorique*. Presses universitaires de France.

Ortamo, S. (2019). ”Isisin kalifaatti on mennyttä, mutta järjestö voi vielä nousta – neljä kysymystä terroristijärjestön tulevaisuudesta”. Yle 19.2.2019. Uutinen.

Paloheimo, H. (2008). Ideologiat ja ristiriitautuvuudet. Teoksessa Paloheimo, H. & Raunio, T. (toim.): *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY. 27–59.

Palonen, K. (1988). *Sanansaivartelua: Poliitikasta teksteissä ja teksteistä politiikassa; ohjelmapuheenvuoroja, polemiikkeja, sormiharjoituksia, minitutkimuksia ja sartrologiaa*. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta. Julkaisusarja 25.

Palonen, K. (2005). Parlamentarismi retorisenä politiikkana. Tutkas. Saatavilla <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tutkas0001_v05_doc.pdf>, luettu 23.3.2021.

Palonen, K. (2012a). *Parlamentarismi retorisenä politiikkana*. Vastapaino.

Palonen, K. (2012b). Parlamentaarinen retoriikka – puntaroivan ja suostuttelevan politiikan tyyli. Teoksessa Heikkinen, V., Voutilainen, E., Lauerma, P., Tiililä, U. & Lounela, M. (toim.): *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käytäntöä*. Kotimaisten kielten keskus. 30–62.

Palonen, K., & Summa, H. (1996). Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.): *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino. 7–19.

Perelman, C. (1977). *L'empire rhétorique: Rhétorique et argumentation*. Vrin.

Perelman, C. (2007). *Retoriikan valtakunta*. (Suom. Lehto, L.). Vastapaino.

- Pekonen, K. (1991). *Symbolinen modernissa politiikassa*. Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 25. Jyväskylän yliopisto.
- Pekonen, K. (2011). *Puhe eduskunnassa*. Vastapaino.
- Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 26/2020 vp.
- Pietikäinen, S., & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pilke, A., & Uosukainen, R. (2019). ”Puolueet eri linjoilla al-Hol-kotiutuksista: ”Lakihan on selvä, presidentin kanta erikoinen, aikuisten avustaminen olisi poikkeuksellista”. Yle 12.12.2019. Uutinen.
- Puro, J. P. (2006). *Retoriikan historia*. WSOY.
- Pärssinen, M. (2019). ”Isis-järjestön nousu, uho ja tuho kestivät 13 vuotta – tuhansia siviilejä tapettiin, ympäri maailmaa tehtiin toista sataa terrori-iskua”. Yle 24.5.2019. Uutinen.
- RAN (2017). Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families. Radicalisation Awareness Network. Saatavilla <https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf> , luettu 8.2.2020.
- Raunio, T., & Wiberg, M. (2008). The Eduskunta and the parliamentarisation of Finnish politics: Formally stronger, politically still weak?. *West European Politics*, 31(3), 581–599.
- Reus-Smit, C. (2007). International crises of legitimacy. *International politics*, 44(2), 157–174.
- Reyes, A. (2011). Strategies of legitimation in political discourse: From words to actions. *Discourse & Society*, 22(6), 781–807.
- Rigatelli, S. (2020). ”Suomen viranomaiset hakivat kaksi al-Holin leirin naista ja kuusi lasta – UM kotiutti ensimmäistä kertaa äitejä”. Yle 20.12.2020. Uutinen.
- Robinson, L. (2016). *Assessment of the Politico-Military Campaign to Counter ISIL and Options for Adaptation*. RAND Corporation.
- Rojo, L. M., & Van Dijk, T. A. (1997). “There was a Problem, and it was Solved!”: Legitimizing the Expulsion of Illegal Migrants in Spanish Parliamentary Discourse. *Discourse & Society*, 8(4), 523–566.
- Ruostetsaari, I. (2014). Suomen poliittinen järjestelmä: Valtasuhteiden muutokset 1990-luvun alun jälkeen. Teoksessa Forsberg, T. & Raunio, T. (toim.) *Politiikan muutos*. Vastapaino. 77–122.
- Saarinen, J. (2014). Vierastaistelijailmiö islamilaisessa maailmassa Afganistanista Syyriaan. Teoksessa Paronen, A. & Teirilä, O. (toim.): *Vihatkoot kunhan pelkäävät: Näkökulmia terrorismiin ilmiönä*. Maanpuolustuskorkeakoulu strategian laitos julkaisusarja 2:51, 49–70.
- Schlesinger, H. (1985). The New American Political Party. *American Political Science Review*, 79(4), 1152–1169.
- Sillanpää, S. (2019). ”Suomi on jo neuvotellut al-Holin suomalaislasten kotiuttamisesta – Kurdipoliitikko HS:lle: Lapsia ei voi erottaa äideistään pakolla”. Helsingin Sanomat 10.12.2019. Uutinen.

Sillanpää, S., & Paananen, V. (2019). ”Keitä al-Holin leirillä on? Millainen turvallisuusuhka leiriläiset ovat? HS kokosi vastaukset keskeisiin kysymyksiin al-Holista”. Helsingin Sanomat 11.12.2019. Uutinen.

Silverstein, M. (1992). The Indeterminacy of Contextualization: When Is Enough Enough?. Teoksessa Auer, P. & Di Luzio, A. (toim.): *The Contextualization of Language*. John Benjamins Publishing Company. 55–76.

Sisäministeriö (2017). Ehdotus viranomaisten yhteistyön järjestämiseksi toiminnassa taistelualueilta palaajien kanssa sekä ehdotus siitä, miten järjestöjen palvelut voitaisiin liittää viranomaisten toimintaan. Sisäministeriön julkaisu 11/2017.

Sisäministeriö (2018). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018: Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. Sisäministeriön julkaisu 13/2018.

Sisäministeriö (2021). Syyriasta palaavat aikuiset ja lapset. Saatavilla <<https://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltaisen-radikalisoituminen/palaajat-syyriasta>> , luettu 23.3.2021.

Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of management review*, 20(3), 571–610.

Summa, H. (1996). Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.): *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino. 51–85.

Suojelupoliisi (2021). Radikaali-islamistinen terrorismi on yhä merkittävä uhka Euroopassa. Saatavilla <<https://supo.fi/radikaali-islamistinen-terrorismi>> , luettu 19.2.2021.

Suomen perustuslaki, PL (1999/731).

Strömberg, J. (2020). ”Perussuomalaisten eduskuntaryhmästä erotettu Ano Turtiainen perusti oman yhden miehen eduskuntaryhmän”. Yle 9.6.2020. Uutinen.

Tammi, I. (2019). Ansaitsevatko Isis-vaimot ja heidän lapsensa humanitaarista apua? *Politiikasta*. Saatavilla <<https://politiikasta.fi/ansaitsevatko-isis-vaimot-ja-heidan-lapsensa-humanitaarista-apua/>> , luettu 21.3.2021.

Toivonen, T. (2020). ”Näin al-Holin suomalaisten kotiuttaminen eteni kulisseissa: Konsultille salattu sopimus, Rinteen vastuulla poliittiset ratkaisut”. Yle 11.12.2020. Uutinen.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Tuori, K. (2000). *Kriittinen oikeuspositivismi*. Werner Söderström Lakitieto oy.

UNICEF (2021). Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?. Saatavilla <<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>> , luettu 19.2.2021.

Vaara, E., Tienari, J., & Laurila, J. (2006). Pulp and Paper Fiction: On the Discursive Legitimation of Global Industrial Restructuring. *Organization Studies*, 27(6), 789–813.

- Valtioneuvosto (2019). Hallitus linjasi suomalaisten kotiuttamisesta al-Holin leiriltä. Julkaistu 16.12.2019. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-linjasi-suomalaisten-kotiuttamisesta-al-holin-leirilta>> , luettu 15.1.2021.
- Valtioneuvosto (2021a). Ministeri ja eduskunnat. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/ministeri-ja-eduskunta>> , luettu 2.2.2021.
- Valtioneuvosto (2021b). Valtioneuvoston toiminta. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/toiminta>> , luettu 3.2.2021.
- Valtioneuvosto (2021c). Pääministeri Sanna Marinin hallitus. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/ministerit>> , luettu 23.3.2021.
- Van Dijk, T. (1998). *Ideology a multidisciplinary approach*. SAGE.
- Van Dijk, T. A. (2005). War rhetoric of a little ally: Political implicatures and Aznar's legitimization of the war in Iraq. *Journal of language and politics*, 4(1), 65–91.
- Van Eemeren, F. H., Grootendorst, R., & Kruiger, T. (1987). *Handbook of argumentation theory: A critical survey of classical backgrounds and modern studies*. Foris Publications.
- Van Leeuwen, T., & Wodak, R. (1999). Legitimizing immigration control: A discourse-historical analysis. *Discourse studies*, 1(1), 83–118.
- Van Leeuwen, T. (2007). Legitimation in discourse and communication. *Discourse & communication*, 1(1), 91–112.
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and practice: New tools for critical discourse analysis*. Oxford University Press.
- Voutilainen, E. (2019). Onko eduskunnan täysistunto pelkkää teatteria? *Kielikello*, 4/2019. Saatavilla <<https://www.kielikello.fi/-/onko-eduskunnan-taysistunto-pelkkaa-teatteria->> , luettu 11.2.2021.
- Vuori, J. (2021). Retoriikan analyysi. Saatavilla <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettis-metodologiset-viitekehykset/retoriikan-analyysi/>> , luettu 10.3.2021.
- Välikysymys VK 3/2019 vp. Välikysymys al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamisesta ja toimienasianmukaisuudesta.
- Walzer, M. (2006). *Just and unjust wars: A moral argument with historical illustrations* (4th ed.). Basic Books.
- Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organization*. William Hodge and Company Limited.
- Westinen, J., Kestilä-Kekkonen, E. & Tiihonen, A. (2016). Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Grönlund, K. & Wass, H. (toim.): *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu. Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. 273–297.

- Wheeler, N. J. (2002). *Saving strangers: Humanitarian intervention in international society*. Oxford University Press.
- Wiberg, M., & Koura, A. (1996). Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan: Parlamenttikysymysten logiikka. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino. 197–219.
- Wiberg, M. (2006). *Politiikka Suomessa*. WSOY.
- Wilson, J. (1990). *Politically Speaking. The Pragmatic Analysis of Political Language*. Basil Blackwell Limited.
- Wodak, R. (2002). Discourse and Politics: The Rhetoric of Exclusion. Teoksessa Wodak, R. & Pelinka, A. (toim.): *The Haider Phenomenon in Austria*. Transaction Publishers. 33–60.
- YK (2014). Päätöslauselma 2178. S/RES/2178.
- YK-liitto (2011). YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Saatavilla <https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf> , luettu 15.2.2021.
- Yle (2019). ”Puolueet eri linjoilla al-Hol-kotiutuksista: Lakihan on selvä, presidentin kanta erikoinen, aikuisten avustaminen olisi poikkeuksellista”. Yle 12.12.2019. Uutinen.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista, LOS (1989), Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. A/RES/44/25.
- Zarefsky, D. (2008). Strategic maneuvering in political argumentation. *Argumentation*, 22(3), 317–330.
- Zürn, M. (2004). Global governance and legitimacy problems. *Government and Opposition*, 39(2), 260–287.